

KASA ROLNICZEGO UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

**WYPADKI PRZY PRACY
I CHOROBY ZAWODOWE ROLNIKÓW
ORAZ
DZIAŁALNOŚĆ PREWENCYJNA KRUS
W 1999 ROKU**

Warszawa, kwiecień 2000 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Wypadki przy pracy rolniczej i choroby zawodowe wśród rolników	4
Zgłoszenia wypadków	4
Wyniki postępowania dowodowego, orzeczenia i decyzje w sprawie odszkodowań powypadkowych	7
Wypadki powodujące wypłatę odszkodowań, ich struktura, terytorialne rozmieszczenie i wpływ na orzekany uszczerbek na zdrowiu	9
Wypadki śmiertelne	13
Wypadki wśród dzieci	16
Przyczyny i okoliczności wypadków	18
Choroby zawodowe	31
 Formy i zakres działań prewencyjnych.....	33
Wstęp	33
Szkolenie z zakresu bhp.....	34
Działania pozaszkoleniowe	39
Promocja bezpiecznych wyrobów - pokazy, wystawy.	41
Współpraca ze szkołami	43
Oddziaływanie na poprawę bezpieczeństwa środków produkcji	45
Współpraca z innymi instytucjami i organizacjami	47
 Podsumowanie i wnioski	48
 Załączniki	51

Wstęp

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego została powołana Ustawą z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników. Kasa prowadzi ubezpieczenia społeczne rolników indywidualnych. Składa się na nie ubezpieczenie emerytalno-rentowe oraz ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie.

Poza obsługą ubezpieczonych, emerytów i rencistów w zakresie obejmowania ubezpieczeniem, wymiaru i poboru składek oraz wypłaty świadczeń z ubezpieczenia, Kasa podejmuje działania na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym rolników oraz pomaga ubezpieczonym w korzystaniu z różnych form rehabilitacji leczniczej.

Kasa rozpoznaje i analizuje okoliczności i przyczyny występowania wypadków i chorób zawodowych, dla określenia kierunków własnej działalności prewencyjnej, jak i dla przekazywania tej wiedzy zainteresowanym instytucjom i osobom.

Systematyczne zapobieganie wypadkom przy pracy rolniczej wśród rolników indywidualnych prowadzone jest dopiero od czasu powołania Kasy, a praktycznie od roku 1994. Kasa prowadzi dobrowolne i nieodpłatne szkolenie rolników na temat zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym. Wspólnie z innymi instytucjami i organizacjami, głównie z Państwową Inspekcją Pracy, Ośrodkami Doradztwa Rolniczego, Izbami Rolniczymi, Sejmikami i Urzędami Wojewódzkimi, samorządem powiatowym i gminnym oraz organizacjami rolników, prowadzone są różnorodne działania upowszechniające wiedzę o zagrożeniach zdrowia i życia w rolnictwie oraz o zasadach bezpiecznej pracy.

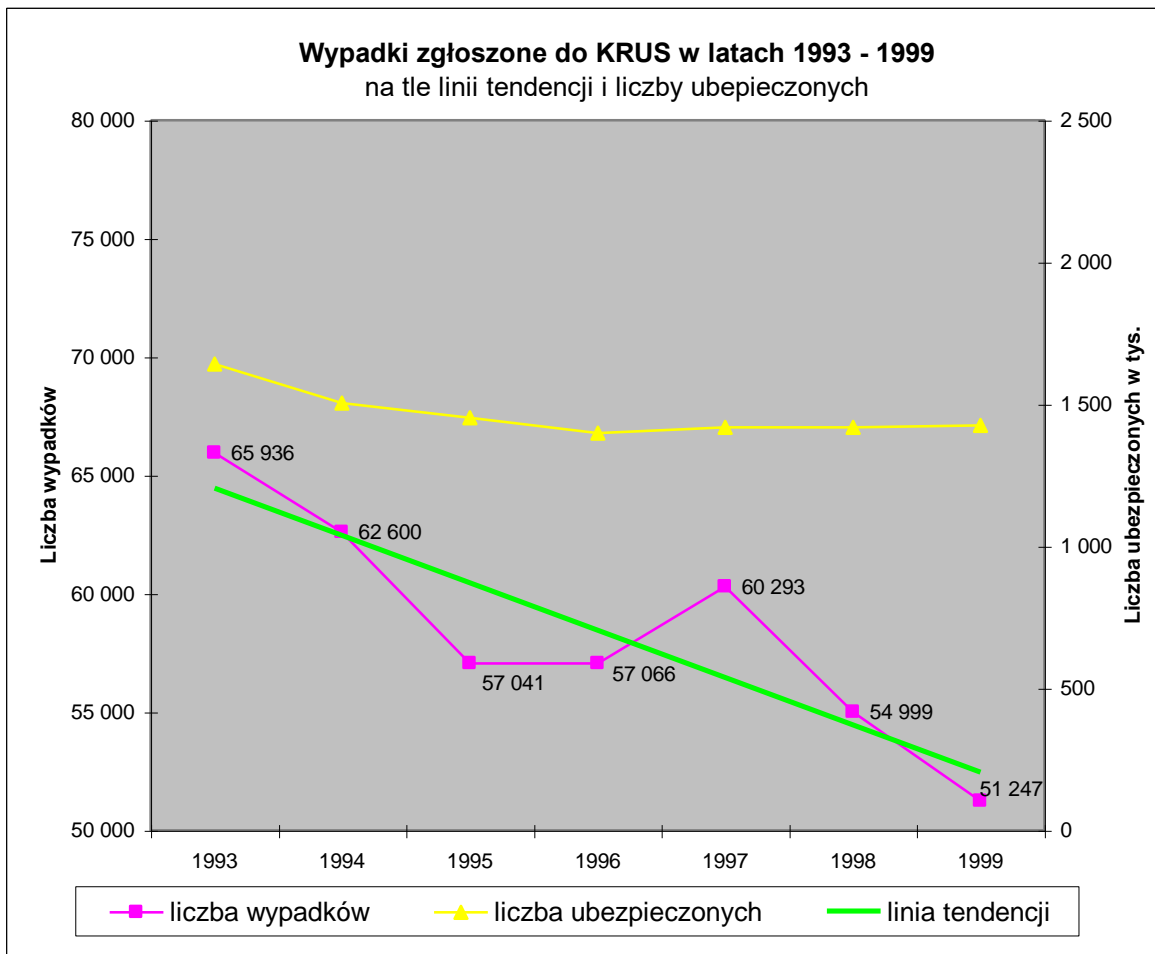
Niniejsze opracowanie jest informacją o wypadkach przy pracy i chorobach zawodowych rolników oraz działalności prewencyjnej KRUS w 1999 roku. Dodatkowe podanie wielu danych w układzie wieloletnim powinno pomóc w zdobyciu poglądu na temat stanu bezpieczeństwa pracy wśród tej grupy zawodowej oraz w sprawie potrzeby przeciwdziałania licznym zagrożeniom zdrowia i życia, związanym z pracą w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Skala wypadków, w tym wypadków wśród dzieci rolników oraz wypadków śmiertelnych, czynią tę sprawę problemem społecznym.

Od roku bieżącego roczna informacja o wypadkach przy pracy, chorobach zawodowych rolników i działaniach prewencyjnych dostępna jest w internecie pod hasłem: www.krus.org.pl na stronie „Prewencja i rehabilitacja”.

Część I. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników indywidualnych

I. Zgłoszenia wypadków.

1. W roku 1999 rolnicy zgłosili do placówek terenowych i oddziałów regionalnych KRUS 51 247 zdarzeń wypadkowych, to jest o 3 752 zdarzenia (o 6,8 %) mniej, niż w roku poprzednim. Jest to najniższa liczba zgłoszeń od roku 1993 (nie posiadamy danych o liczbie zgłoszeń w latach 1991 - 1992), co przedstawia poniższy wykres:

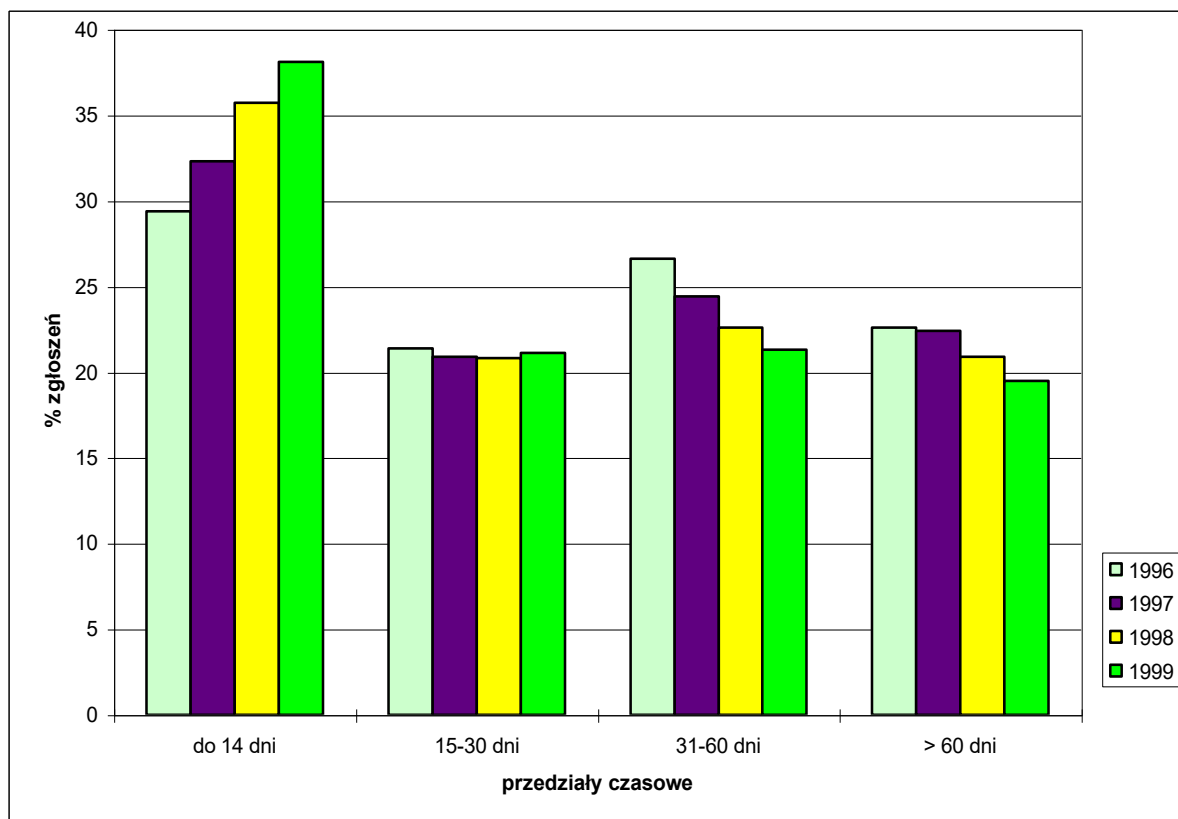

Z powyższego wynika, że zgłoszenia wypadków mają tendencję malejącą, mimo utrzymywania się, a nawet niewielkiego wzrostu liczby osób ubezpieczonych. Zmniejszenie liczby zgłoszeń w roku 1999 miało miejsce w 40 oddziałach (załącznik nr 1).

2. Nastąpiła dalsza poprawa terminowości zgłoszeń wypadków, co ilustruje zestawienie:

Terminowość zgłoszeń wypadków przez rolników w latach 1996 - 1999

rok	% zdarzeń zgłoszonych w terminie			
	do 14 dni	15-30 dni	31-60 dni	> 60 dni
1996	29,4	21,4	26,6	22,6
1997	32,3	20,9	24,4	22,4
1998	35,7	20,8	22,6	20,9
1999	38,1	21,1	21,3	19,5

Systematycznie, choć wolno, rośnie udział zgłoszeń w terminie do 14 dni, maleje zaś udział zgłoszeń po 30 dniach od zdarzenia. Sytuacja w poszczególnych rejonach jest jednak zróżnicowana.

Udział zgłoszeń w terminie do 14 dni od wypadku wzrósł w 28 oddziałach, w 21 zmalał (w 12 oddziałach zmiany były niewielkie). Terminowość zgłoszeń przedstawiono w załączniku nr 2. Najlepsza sytuacja występuje w OR Legnica (67,6 % zgłoszeń do 14 dni), w OR Włocławek (65,1 %) i w OR Zambrów (62,7 %) a najgorsza w OR Ostrołęka (20,8 % zgłoszeń do 14 dni), w OR Kraków (23,1 %) i OR Warszawa (23,2 %), chociaż i te oddziały uzyskały poprawę tego wskaźnika. Najwyższą poprawę uzyskały OR w: Pile- wzrost zgłoszeń w terminie do 14 dni o 15,4 pkt, Kielcach - o 13,8 pkt, Lublinie - o 10,1 pkt i Bydgoszczy - o 10 pkt.

Zgodnie z zaleceniem Prezesa Kasy, oddziały prowadzą okresową analizę terminowości zgłoszeń i w różnych formach przypominają rolnikom o obowiązku zgłaszania wypadku bez zbędnej zwłoki. Do tego celu wykorzystywane są wszelkie kontakty z rolnikami (postępowanie powypadkowe, szkolenie, imprezy, konkursy), stosowane są ogłoszenia w środkach masowego przekazu, w z.o.z. i innych instytucjach, które odwiedzają rolnicy. W niektórych oddziałach ponownie wysłano ulotki do ubezpieczonych lub jeszcze raz wystąpiono do z.o.z. o informowanie rolników podczas udzielania pomocy o obowiązku zgłoszenia wypadku do KRUS.

Kontynuowanie działań dla egzekwowania obowiązku zgłoszenia wypadków bez zbędnej zwłoki było jednym z najczęściej wydanych zaleceń Najwyższej Izby Kontroli, która kontrolowała postępowanie powypadkowe i działalność prewencyjną oraz rehabilitacyjną w 19 oddziałach regionalnych. Trzeba jednak stwierdzić, że Kasa ma ograniczone możliwości prawne. Dla ich zwiększenia konieczna jest zmiana zapisów w ustawie o u.s.r. Obecnie Kasa zaproponowała rozwinięcie treści art. 45 ustawy w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych zasad i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn (odpowiedni projekt przedłożono Ministrowi). Za nałożeniem na rolnika obowiązku (zgłaszania wypadku bez zbędnej zwłoki) winny iść konsekwencje niedopełnienia tego obowiązku.

3. Jak wynika z analiz niektórych oddziałów, wśród poszkodowanych ubezpieczeni rolnicy i domownicy stanowili ok. 65 %, natomiast ok. 30 % - osoby najbliższe rolnikowi, w tym nie ubezpieczeni renciści i emeryci. Pozostałe 5 % to renciści ubezpieczeni na wniosek i dzieci rolników.

W jednym z oddziałów (w Zambrowie) dla 71 % poszkodowanych w roku 1999 był to pierwszy wypadek w życiu, dla 21 % - drugi, dla 5 % - trzeci, dla 2 % - czwarty, dla 1 % - piąty i dalszy. Podobny rozkład stwierdzono w OR Włocławek, który podał m.in. następujące przykłady:

- ✓ 25 – letni rolnik w ciągu 2 lat uległ pięciu wypadkom (przy obsłudze zwierząt i podczas pracy na wysokości),
- ✓ 40 – letni rolnik w ciągu 5 lat sześciokrotnie ulegał wypadkom, z tego 4 razy przy obsłudze zwierząt.

4. Inspektorzy ds. prewencji i kierownicy placówek terenowych zbadali na miejscu zdarzenia 93,3 % zgłoszonych wypadków. Sytuacja w ogromnej większości oddziałów jest wyrównana.

Wdrożone zostały zmiany w trybie postępowania powypadkowego, wprowadzone zarządzeniem nr 3/98 Prezesa Kasy. Tryb i zasady postępowania są generalnie przestrzegane. Stwierdzone w czasie kontroli uchybienia nie są liczne i nie zmieniają ogólnej oceny.

Wraz z reformą ubezpieczeń zdrowotnych pojawiły się jednak problemy z uzyskiwaniem dokumentacji lekarskiej ze względu na żądanie przez z.o.z. opłat za udostępnianie tej dokumentacji.

II. Wyniki postępowania dowodowego, orzeczenia i decyzje w sprawie odszkodowań powypadkowych.

Do załatwienia w roku 1999 pozostało 18 990 wniosków o odszkodowanie powypadkowe, nie zakończonych decyzjami w roku 1998. W ciągu roku złożono 51 692 wnioski. Decyzje podjęto wobec 51 863 spraw. Do załatwienia w roku 2000 pozostało 18 819 spraw. Liczba podjętych decyzji przewyższa liczbę złożonych wniosków i jest o 3 207 wyższa, niż liczba decyzji w roku poprzednim. Zwiększenie liczby spraw załatwionych w ciągu roku wpłynęło na zwiększenie liczby wypłaconych odszkodowań.

Spośród 51 863 spraw zakończonych wydaniem decyzji, za wypadki przy pracy rolniczej uznano 47 660 zdarzeń, tj. o 3 651 (o 8,3 %) więcej, niż w roku poprzednim.

Wśród podjętych decyzji było:

- 323 umorzeń z powodu rezygnacji z roszczeń (0,6 % decyzji)
- 19 634 decyzji odmawiających jednorazowego odszkodowania (37,9 % decyzji)
- 31 906 decyzji przyznających jednorazowe odszkodowanie (61,5 % decyzji).

Proporcje rodzaju ww. decyzji w stosunku do roku poprzedniego nie uległy zmianie.

Decyzje odmowne spowodowane były (w nawiasach podano procentowy udział w decyzjach odmownych ogółem):

- brakiem prawa do świadczeń z u.s.r. - 1 408 spraw (7,2 %)
- nie uznania zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej w rozumieniu ustawy - 3 527 sprawy (18,0 %)
- brakiem stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu - 11 830 spraw (60,3 %)
- spowodowaniem wypadku umyślnie - 9 spraw (0,05 %)
- spowodowaniem wypadku przez rażące niedbalstwo - 557 spraw (2,8 %)
- spowodowaniem wypadku pod wpływem nietrzeźwości - 294 sprawy (1,5 %)
- niedopełnieniem przez wnioskodawców obowiązków - 2 009 spraw (10,2 %)

Jak z powyższego widać, głównymi przyczynami odmów przyznania jednorazowego odszkodowania powypadkowego był brak stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu i nie uznanie zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej, przy czym udział decyzji odmownych z powodu braku uszczerbku wzrósł z 56,1 % w roku 1998 do 60,3 % w roku 1999. Jest to głównie efekt odroczenia w części spraw terminu orzekania o wielkości uszczerbku do upływu półrocznego okresu od wypadku, a także efekt prowadzonej w tym czasie rehabilitacji. Zmiany w trybie orzekania wprowadzono Zarządzeniem nr 3 Prezesa Kasy na początku 1998 roku. Spowodowały one zmniejszenie udziału decyzji przyznających odszkodowanie w decyzjach ogółem z 68 – 69 % w latach 1995 – 1997 do około 61 % w latach 1998 – 1999. Ilustruje to następujące zestawienie.

Decyzje w sprawie odszkodowań powypadkowych w porównaniu do lat poprzednich :

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	<u>1999</u> <u>1998</u>
1. Liczba podjętych decyzji razem	57 041	57 066	61 188	48 656	51 863	106,6%
2. a/ Liczba przyznanych odszkodowań	39 864	39 408	41 560	29 777	31 906	107,1%
b/ % decyzji ogółem	69,9	69,1	67,9	61,2	61,5	x
3. a/ Liczba decyzji odmownych ogółem	17 177	17 658	19 628	18 542	19 634	105,9%
B/ % decyzji ogółem	30,1	30,9	32,1	38,1	37,9	x
c/ w tym z powodu:						
- braku uprawnień do świadczeń z u.s.r.	*	*	2 052	1 714	1 408	82,1%
% decyzji ogółem			3,3	3,5	2,7	x
- nie uznania zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej	*	*	3 834	3 594	3 527	98,1%
% decyzji ogółem			6,3	7,4	6,8	x
- braku stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu	1 589	10 488	10 929	10 409	11 830	113,6%
% decyzji ogółem	20,3	18,4	17,9	21,4	22,8	x
- spowodowania wypadku umyślnie	*	*	18	13	9	69,2%
% decyzji ogółem			0,03	0,03	0,02	x
- spowodowania wypadku przez rażące niedbalstwo	*	*	734	679	557	82,0%
% decyzji ogółem			1,2	1,4	1,1	x
- spowodowania wypadku pod wpływem nietrzeźwości	*	*	379	320	294	91,9%
% decyzji ogółem			0,6	0,7	0,6	x
- nie dopełnienia obowiązków	*	*	1 682	1 813	2 009	110,8%
% decyzji ogółem			2,7	3,7	3,9	x
3. a/ Liczba umorzeń	*	*	*	337	323	95,8
b/ % decyzji ogółem				0,7	0,6	x

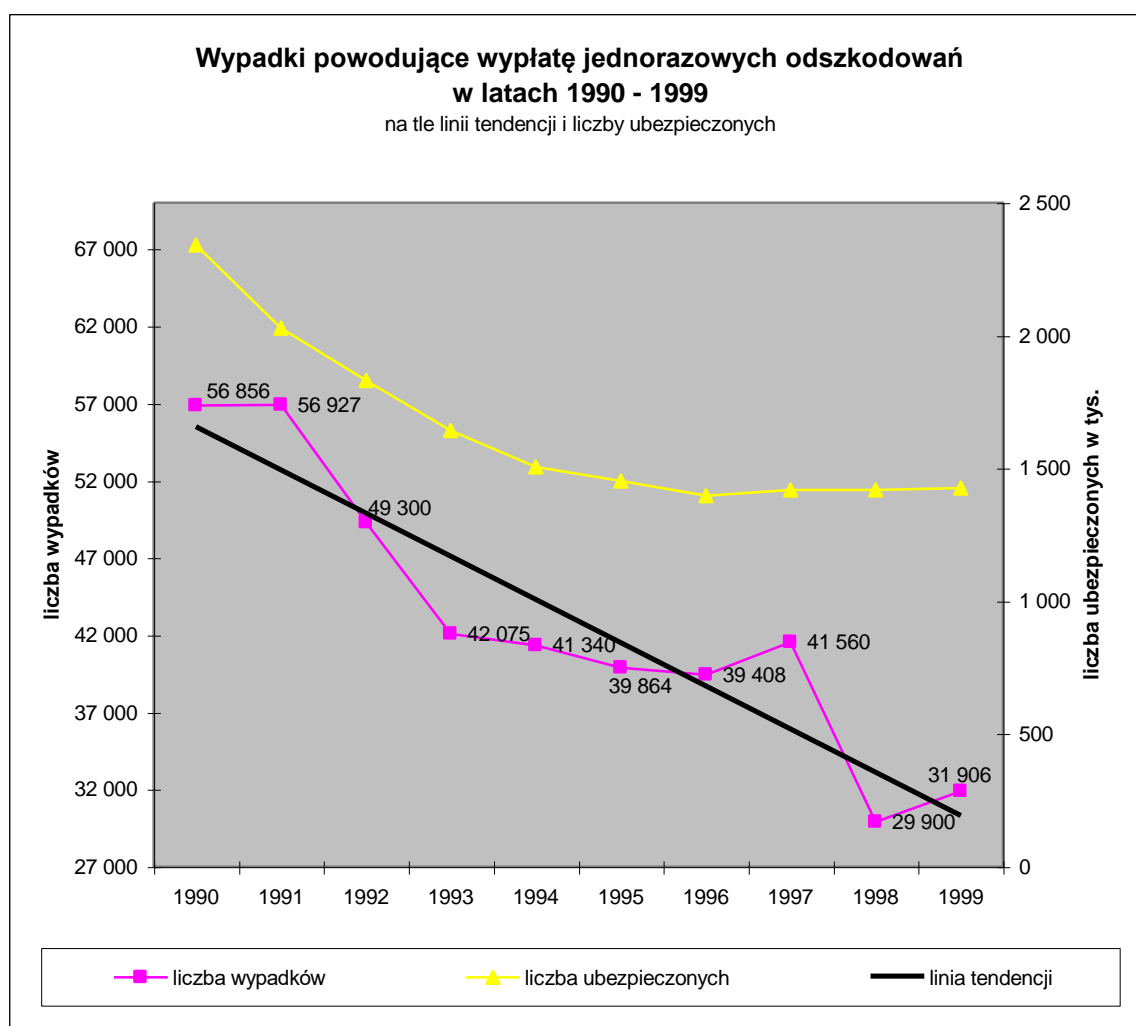
* do 1997 r. w statystyce dane nie były wyodrębnione, występowały razem z innymi pozycjami

Z zestawienia wynika, że, udział decyzji odmownych z powodu nie uznania zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej w decyzjach ogółem spadł z 7,4 % w roku 1998 do 6,8 % w 1999 roku, a z powodu braku uszczerbku na zdrowiu wzrósł – z 21,4 % do 22,8 %.

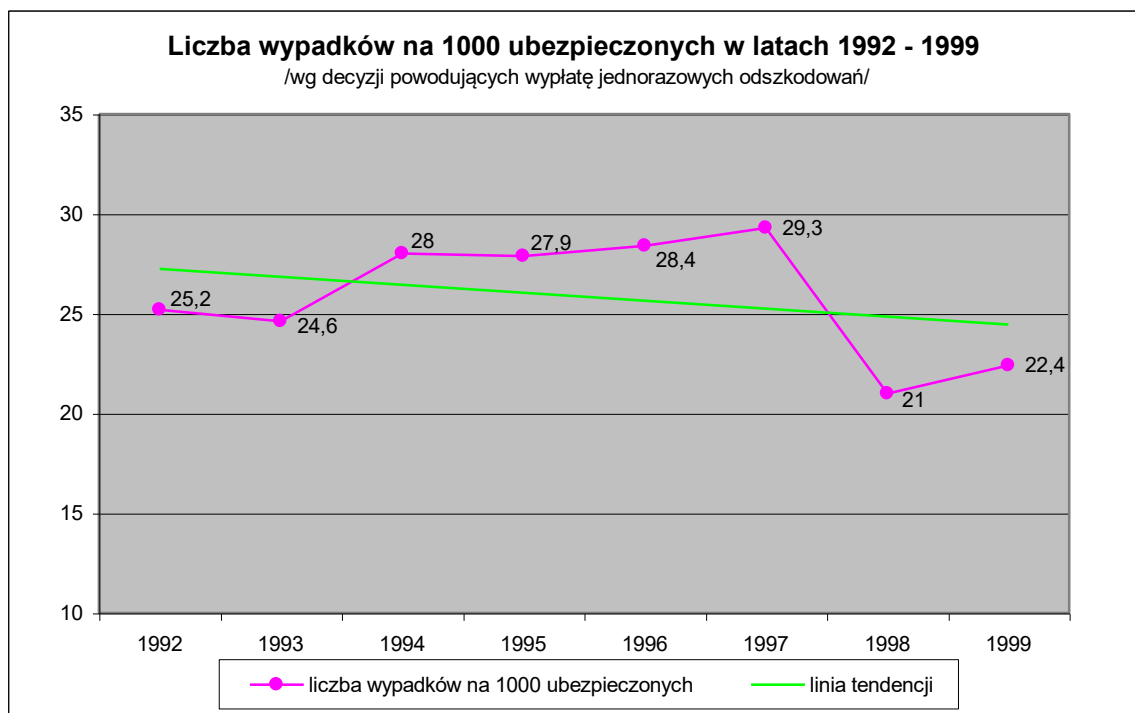
III. Wypadki powodujące wypłatę odszkodowań, ich struktura, terytorialne rozmieszczenie i wpływ na orzekany uszczerbek na zdrowiu.

Liczba wypadków powodujących wypłatę odszkodowań zwiększyła się z 29 777 w 1998 r. do 31 906 w 1999 r., tj. o 2 129, czyli o 7,1 %, co odpowiada w przybliżeniu wzrostowi ogólnej liczby spraw załatwionych (o 6,6 %).

Liczbę wypadków w porównaniu do lat poprzednich na tle liczby ubezpieczonych i linii tendencji przedstawia poniższy wykres:

Jak wynika z wykresu, utrzymana została spadkowa tendencja liczby wypadków (mimo jej niewielkiego wzrostu w roku 1999 w wielkościach bezwzględnych). Zachowana została relacja między liczbą wypadków, a liczbą ubezpieczonych. Wzrost wskaźnika wypadkowości z 21/1000 ubezpieczonych do 22,4/1000 ubezpieczonych, tj. o 6,7 % odpowiada wzrostowi liczby spraw załatwionych. Zmiany wskaźnika wypadkowości (częstotliwość wypadków) przedstawia wykres:

Częstotliwość wypadków na terenie działania poszczególnych oddziałów jest nadal bardzo zróżnicowana - od 8,4 wyp./1000 ubezpieczonych w OR Łódź do 34,8 w OR Zambrów. Według analizy Oddziału w Zambrowie, ta wysoka wypadkowość związana jest z rozwiniętą hodowlą bydła, którą osiągnięto nie wprowadzeniem nowoczesnych technologii i modernizacji gospodarstw, ale zwiększeniem intensywności pracy. W stosunku do roku poprzedniego wskaźnik wypadkowości wzrósł w 27 oddziałach, w tym najwyżej na terenie OR: Augustów (139,3 %), Bydgoszcz (125,3 %), Grudziądz (142,5 %), Piła (132,9 %), Siedlce (124,8 %), Sulęcín (127,1 %) i Zambrów (142,8 %). Liczbę i częstotliwość wypadków w poszczególnych oddziałach przedstawia załącznik nr 3, 4 i 5.

Mniejsze, ale także duże zróżnicowanie częstotliwości wypadków występuje między poszczególnymi „nowymi” województwami. „Najbezpieczniej” jest w województwie opolskim (12,3 wypadków na 1000 ubezpieczonych), dolnośląskim (15,5) i lubuskim (16,0). Najczęściej natomiast zdarzają się wypadki w województwach: warmińsko-mazurskim (29,2

wypadków/1000 ubezpieczonych), lubelskim (30,0) i podlaskim (34,3). Liczbę wypadków i ich częstotliwość w poszczególnych województwach przedstawiają załączniki 6, 7, 8 i 9.

Zmiany w strukturze wypadków w porównaniu do roku ubiegłego są co prawda niewielkie, ale zwraca uwagę bezwzględny i względny wzrost liczby upadków osób i spadek liczby wypadków przy kontakcie z ruchomymi częściami maszyn.

Wyszczególnienie	1998	1999	1999-1998 (+, -)	1999 1998 %	Struktura wypadków	
					1998	1999
Liczba wypadków ogółem	29 777	31 906	+ 2 129	107,1	100	100
w tym:						
1. upadek osób	14 730	16 947	+ 2 217	115,1	49,5	53,1
2. upadek przedmiotów	1 749	1 875	+ 126	107,2	5,9	5,9
3. zetknięcie się z ostrymi narzędziami ręcznymi i in. ostrymi przedmiotami	1 801	1 920	+ 119	106,6	6,1	6,0
4. uderzenie, przygniecenie przez materiały i przedmioty transportowane mechanicznie lub ręcznie	916	843	- 73	92,0	3,1	2,6
5. przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu w ruchu	913	923	+ 10	101,1	3,1	2,9
6. pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	4 153	3 926	- 227	94,5	13,9	12,3
7. uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	3 385	3 480	+ 95	102,8	11,4	10,9
8. pożar, wybuch, działanie sił przyrody	67	82	+ 15	122,4	0,2	0,3
9. działanie skrajnych temperatur	369	336	- 33	91,1	1,2	1,1
10. działania materiałów szkodliwych	68	71	+ 3	104,4	0,2	0,2
11. nagłe zachorowania	163	158	- 5	96,9	0,5	0,5
12. inne zdarzenia	1 463	1 345	- 118	91,9	4,9	4,2
Suma zmian			+ 2 585 - 456			

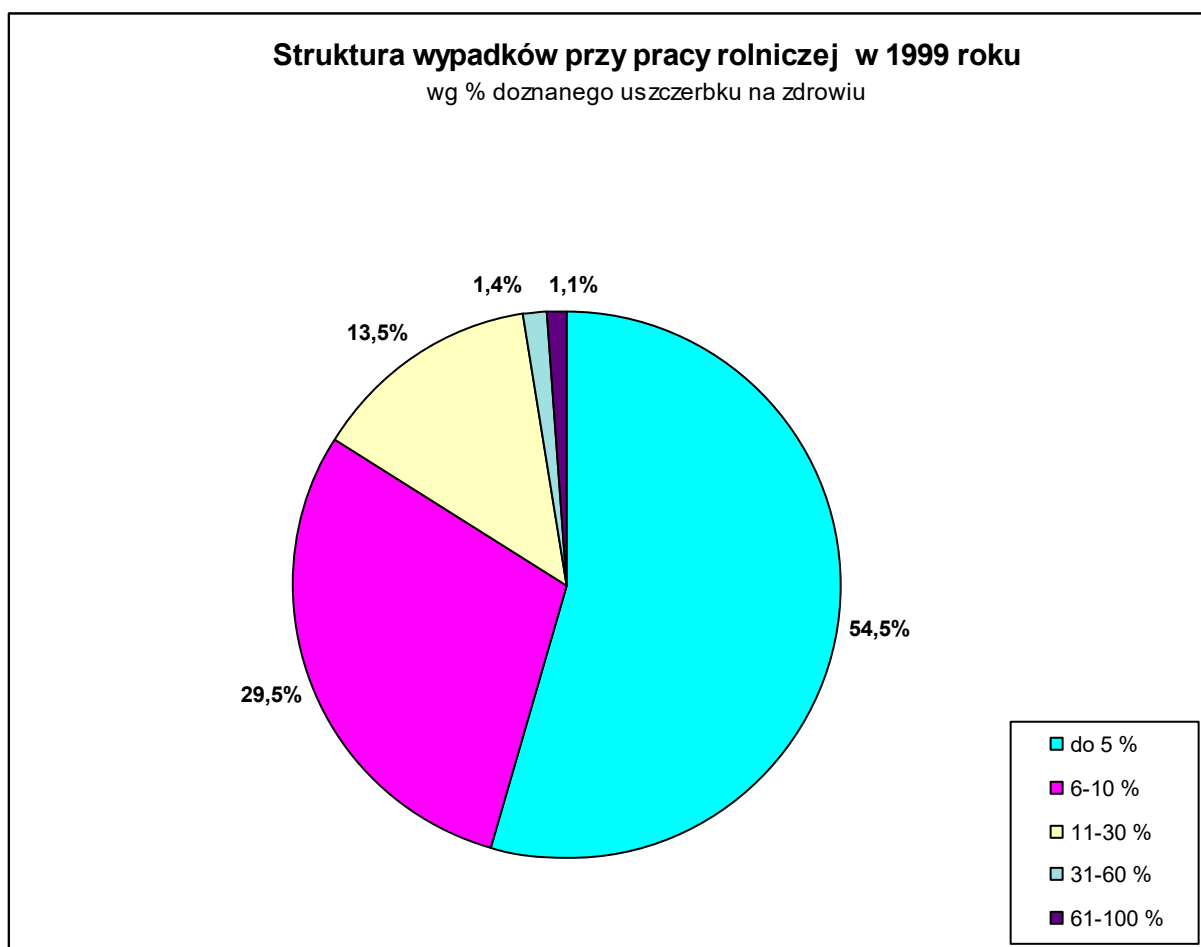
Liczbę wypadków wg grup zdarzeń i ich strukturę w latach 1990 - 1998 przedstawiono w załącznikach nr 10 i 11. Wynika z nich, że nie ma trwałych tendencji w zmianach struktury zdarzeń wypadkowych.

Niewielkie zmiany dotyczą skutków wypadków, które przedstawiają się następująco:

Uszczerbek na zdrowiu w %	% wypadków ogółem w latach					
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
do 5	48,7	50,9	50,0	51,2	52,9	54,5
6 – 10	32,4	31,2	33,2	31,4	29,2	29,5
11 - 30	15,6	15,0	14,5	14,7	14,8	13,5
31 - 60	2,3	1,9	1,4	1,6	1,9	1,4
61 - 100	1,0	1,0	0,9	1,1	1,2	1,1

Jak widać z powyższego, systematycznie rośnie, chociaż w niewielkim tempie, udział wypadków powodujących uszczerbek do 5 %.

Strukturę wypadków w 1999 r. wg wielkości spowodowanego uszczerbku na zdrowiu przedstawia wykres:

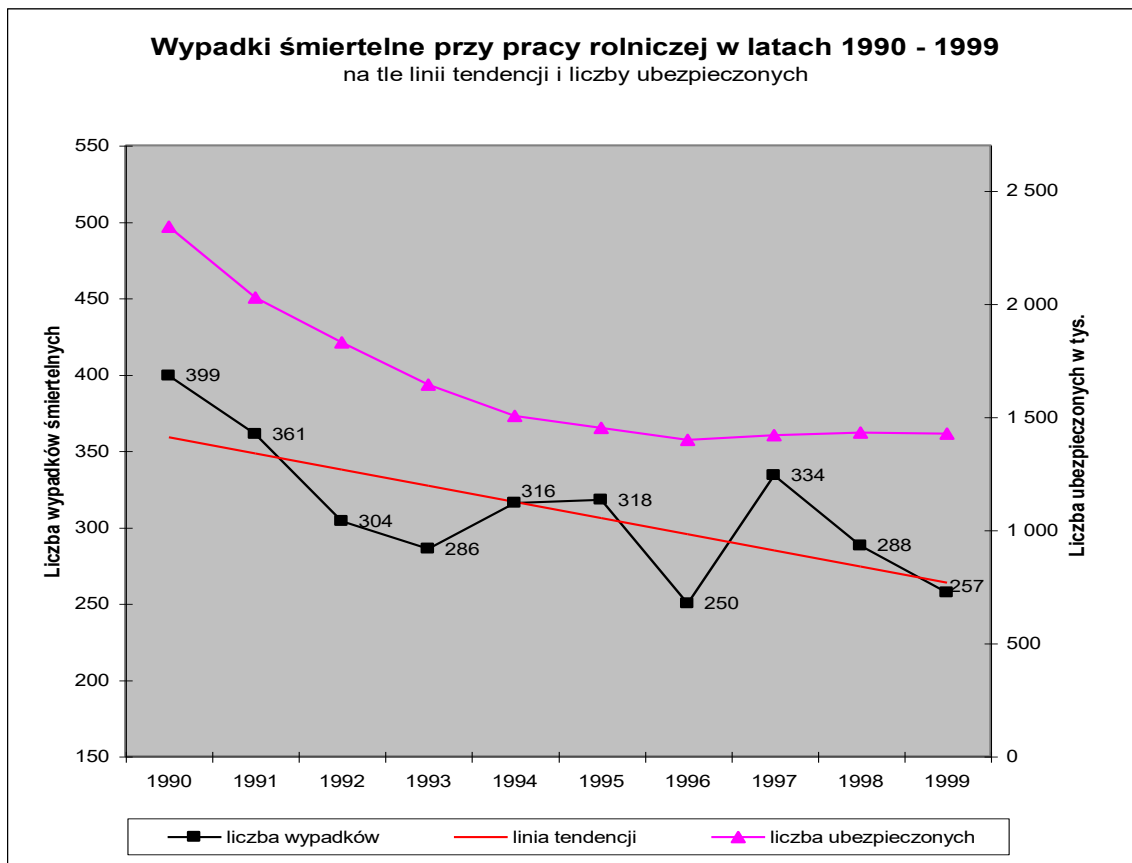
IV. Wypadki śmiertelne

Śmiercią poszkodowanych zakończyło się 257 wypadków, o 31, tj. o 10,8 % mniej niż w roku 1998. Stanowiły one 0,80 % wszystkich wypadków (jak w roku 1995 i 1997), co ilustruje zestawienie:

Lata	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
liczba wypadków	399	361	304	286	316	318	250	334	288	257
% wypadków ogółem	0,70	0,63	0,62	0,68	0,76	0,80	0,63	0,80	0,97	0,80

Częstotliwość wypadków śmiertelnych wyniosła 0,180 wypadków/1000 ubezpieczonych, (w roku 1998 - 0,203 wypadków/1000 ubezpieczonych).

Tendencję spadkową wypadków śmiertelnych w latach 90 - tych na tle liczby ubezpieczonych przedstawia diagram:

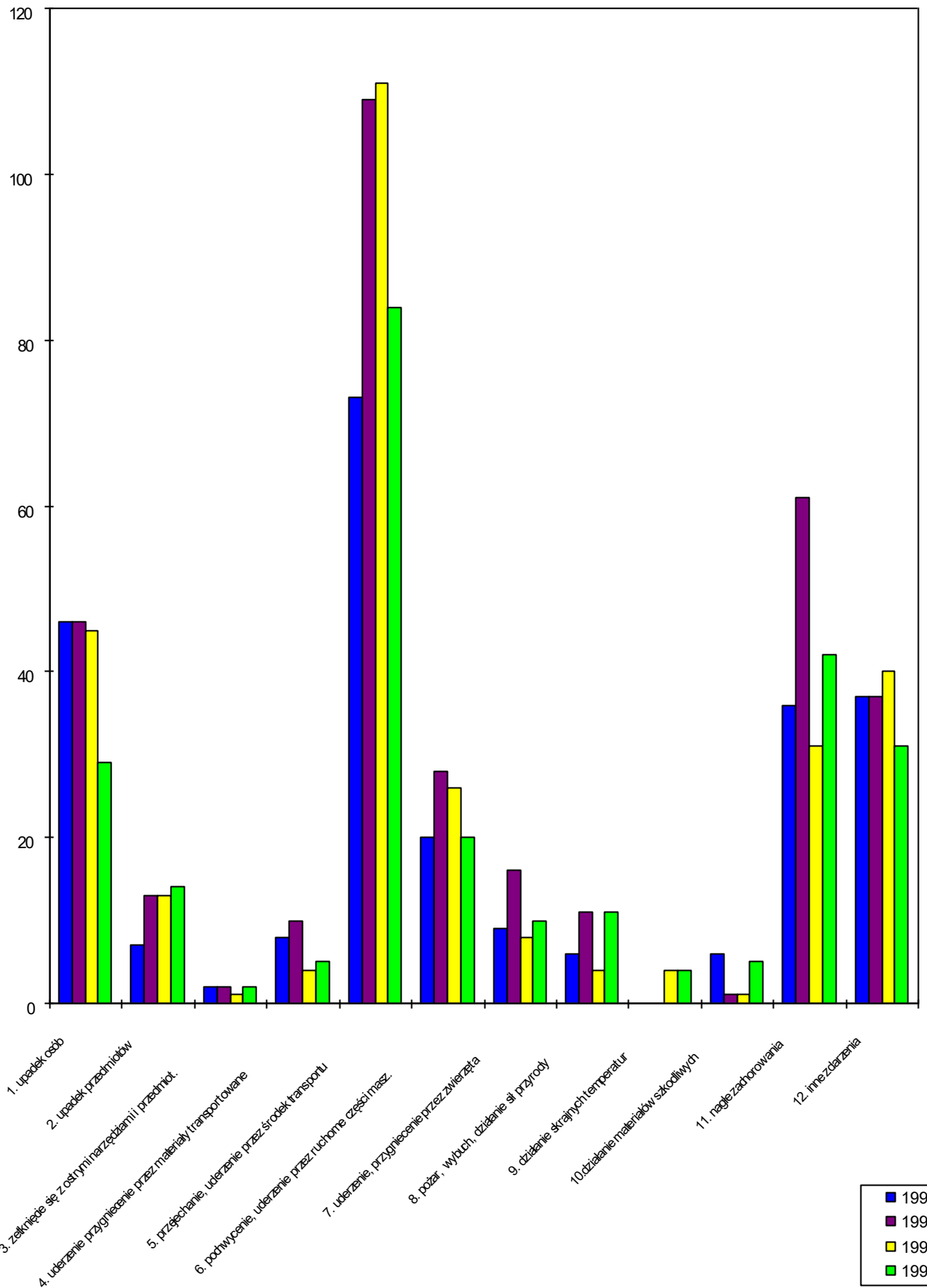

Rozmieszczenie terytorialne wypadków śmiertelnych przedstawiono w załączniku nr 12, a według grup zdarzeń w załącznikach 13 i 14.

- Najwięcej osób – 84 (32,7 % śmiertelnych zdarzeń) zginęło w wyniku **przejechania, uderzenia, pochwylenia przez środki transportowe i przemieszczające się maszyny rolnicze**. Liczba wypadków tej grupa zmniejszyła się w stosunku do roku 1998 o 27 (o 24,3 %). Spośród ofiar tej grupy wypadków:
 - 58 osób (o 20 mniej niż w roku poprzednim) zginęło w wypadkach drogowych, z tego 30 - na skutek zderzenia pojazdów, 7 - uderzenia w przeszkodę (drzewa, słupy), 21 osób (w tym 9 pieszych i 11 rowerzystów) zostało potrąconych przez przejeżdżające pojazdy.
 - 6 osób zostało przejechanych przez ciągniki, przyczepy, wozy konne, maszyny rolnicze.
 - 19 osób zginęło pod przewróconym ciągnikiem,
 - 5 osób zostało przygniecionych przez ciągniki, kombajn, wózek widłowy, burtę przyczepy podczas manewrowania..
- 42 osoby (o 11 więcej niż w roku poprzednim) zmarło w wyniku **nagłego zachorowania** podczas lub po zakończeniu pracy, głównie na skutek nadmiernego w stosunku do stanu zdrowia wysiłku i stresu.
- 29 osób (o 16 mniej niż w roku 1998) poniosło śmierć po **upadku**, w tym: 6 – w wyniku upadku z drabin, 4 – z poddaszy, 4 – z wozów, 3 – z przyczep, 12 – ze schodów, upadku na powierzchni i w innych okolicznościach. Wyraźnie zmniejszyła się liczba śmiertelnych upadków z przyczep – z 14 w roku 1998 do 3 w 1999 roku.
- 20 osób zginęło w wyniku **pochwylenia i uderzenia przez ruchome części maszyn** (o 6 mniej niż w roku 1998). W tej grupie wzrosła ponownie liczba śmiertelnych urazów przy pilarkach tarczowych – z 2 w 1998 r. do 8 w 1999 r., zmniejszyła się natomiast liczba śmiertelnych pochwyceń przez nieosłonięte wały przegubowo-teleskopowe - z 13 w 1998 r. do 3 w 1999 r. Przy obsłudze rozrzutników obornika wystąpiły 4 wypadki śmiertelne (6 w 1998 r.).
- o 2 wzrosła liczba śmiertelnych **poturbowań przez zwierzęta** (z 8 w 1998 r. do 10 w 1999 r.), o 7- na skutek **pożaru, wybuchu i działań sił przyrody** (z 4 w 1998 r. do 11 w roku 1999), z 1 do 5 - w wyniku **działania materiałów szkodliwych**. Wzrosła też liczba śmiertelnych **porażeń prądem** - z 21 w 1998 r. do 25 w 1999 r.

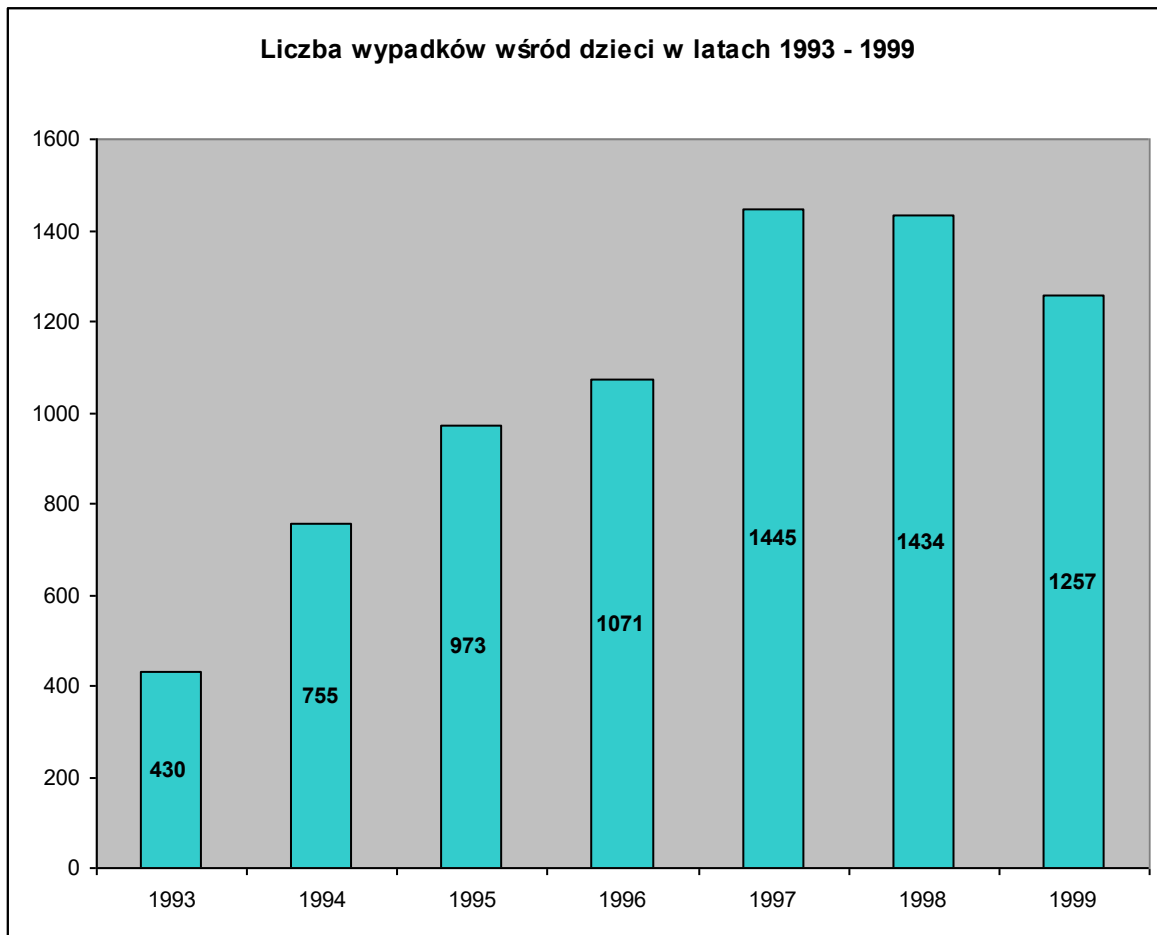
Przyczyny i okoliczności wypadków śmiertelnych omówione zostaną w rozdziale VI (w analizie wszystkich wypadków).

Wypadki śmiertelne przy pracy rolniczej w latach 1996 - 1999 wg grup zdarzeń

V. Wypadki wśród dzieci.

Liczba wypadków wśród dzieci do lat 15 zmniejszyła się o 14,1 % - z 1 434 w 1998 r. do 1 257 w roku 1999. Był to drugi rok zmniejszenia liczby tych wypadków, których apogeum miało miejsce w 1997 r. (1445). Możliwe więc, że tendencja wzrostu występująca w latach 1993 – 1997, została odwrócona co przedstawia niżej zamieszczony wykres:

Trzeba jednak mieć na uwadze, że na terenie działania 6 oddziałów występował nadal systematyczny wzrost wypadków dzieci, a w kilku innych spadek liczby wypadków przeplatał się ze wzrostem, co przedstawia załącznik nr 15.

Nadal największą liczbę wypadków dzieci zgłoszono w OR Zambrów, wypłacającym jednocześnie największą liczbę zasiłków, co świadczy o najwyższej liczbie dzieci i w pewnym stopniu tłumaczy zwiększoną liczbę wypadków. Liczba ta jest jednak aż trzykrotnie wyższa od liczby wypadków dzieci w OR Kielce – drugim co do ilości tych wypadków oddziale regionalnym (77 wypadków w 1999 r.). Stosunkowo dużo wypadków dzieci zgłoszono także na terenie OR Lublin (50), Grudziądz (48), Ostrów Wielkopolski (47) i Augustów (42).

W wypadkach w roku 1999 zginęło 10 dzieci. Wyplacono też odszkodowanie za wypadek zgłoszony w 1996 roku (w wyniku odwołania sądowego).

Były to następujące wypadki:

- Agnieszka K. lat 14 wraz z rodzicami zwoziła słomę z pola. Podczas drogi powrotnej jechała wraz z matką i babcią na drugiej z dwu przyczep. Od iskry z tłumika ciągnika słoma zapaliła się. Matka i babcia poniosły śmierć w płomieniach, a dziewczynka doznała rozległych oparzeń, na skutek których po tygodniu zmarła. Ciągnikiem kierował dziadek, będący pod wpływem alkoholu.
- Emilia L. lat 12 miała przynieść ze stogu stojącego za oborą słomę dla zwierząt. Podczas podbierania przez nią słomy, część stogu opadła na dziewczynkę, powodując śmierć.
- Janusz N. lat 9 pomagał ładować kapustę na samochód ciężarowy. Nagły podmuch wiatru zrzucił ciężką plandekę z dachu samochodu, powodując uderzenie chłopca w głowę i powstanie krwiaka mózgu, w wyniku czego chłopiec zmarł (wypadek z 1996 r.).
- Kinga K. lat 5 wybiegła na podwórko zobaczyć opryskiwacz, który przyprowadził sąsiad wieczorem poprzedniego dnia. Dziewczynkę znaleziono przygniecioną tym opryskiwaczem - prawdopodobnie weszła na niego i spowodowała przewrócenie.
- Przemek P. lat 4 bawił się na podwórku w piaskownicy. W tym czasie dziadek wyjeżdżał ciągnikiem w pole. Malec zainteresowany tym, co się dzieje, niezauważony przez dziadka podbiegł do ciągnika. W ostatnim momencie dziadek zobaczył wnuczka tuż przy ciągniku i usiłował zahamować, ale było już za późno – dziecko dostało się pod tylne koło i zostało przejechane.
- Marcin M. lat 15 wyjechał rowerem na pole, gdzie rodzina miała zbierać kamienie. Rodzice jechali ciągnikiem. Na skrzyżowaniu z drogą polną w momencie skręcania w lewo, w ciągnik uderzył samochód osobowy i odbiwszy się przejechał na drugą stronę drogi – wprost na stojącego tam na rowerze chłopca.
- Karolina B. lat 13 została potrącona przez samochód osobowy, kiedy rowerem usiłowała skręcić na lewą stronę drogi.
- Przemek P. lat 7 bawiąc się na drodze zobaczył ojca wracającego ciągnikiem i zaczął wołać, że chce podjechać. Ojciec zatrzymał się, chłopiec wszedł do ciągnika i stał z prawej strony ojca. W pewnym momencie wypadł z ciągnika i został przejechany tylnym kołem.
- Marcin G. lat 13 udał się pieszo po krowy pasące się na pastwisku. Przechodząc przez ruchliwą drogę został potrącony przez samochód osobowy.

- Marta D. lat 14 podczas jazdy rowerem po drodze publicznej została potrącona przez samochód ciężarowy.
- Marcin O. lat 8 w czasie prac budowlanych w gospodarstwie dotknął prawdopodobnie stojącej na podwórku betoniarki i został porażony prądem (wypadku nikt nie widział).

Nie wszystkie z przytoczonych wypadków śmiertelnych były wypadkami przy pracy rolniczej w rozumieniu ustawy o u.s.r., ale nie zmniejsza to tragizmu wydarzeń.

VI. Przyczyny i okoliczności wypadków.

1. Uwagi ogólne.

Według informacji oddziałów regionalnych, na występowanie wypadków przy pracy w roku 1999 jeszcze bardziej niż poprzednio oddziaływała ogólna sytuacja ekonomiczna gospodarstw. Z powodu braku dochodów nie były wymieniane coraz starsze i coraz niebezpieczniejsze maszyny i urządzenia, a rolnicy podejmowali naprawy we własnym zakresie, ograniczając je do koniecznych. Podczas postępowania powypadkowego daje się zauważyć wzrost świadomości rolników na temat przyczyn wypadków. W gospodarstwach młodych rolników widać coraz bardziej troskę o bezpieczeństwo. Jak stwierdza OR w Sztumie – z kolei właściciele podupadających gospodarstw, głównie starsi – nie są zainteresowani inwestowaniem w bezpieczeństwo, nie stosują się do wydawanym im zaleceń powypadkowych.

2. Najczęściej występujące przyczyny wypadków.

Wśród stałych, najczęściej powtarzających się przyczyn wypadków należy wymienić (poza przyczynami wynikającymi z charakteru gospodarstwa rolnego jako warsztatu pracy):

- niewłaściwą nawierzchnię podwórzy, brak bezpiecznych ciągów komunikacyjnych,
- bałagan w obejściu gospodarskim,
- nieznajomość lub lekceważenie zagrożeń,
- pośpiech, stres, nadmierny wysiłek, brak przerw na odpoczynek,
- posługiwanie się maszynami i ciągnikami po spożyciu alkoholu,
- zły stan techniczny maszyn, schodów, drabin itp., brak urządzeń ułatwiających pracę,
- przestarzałe rozwiązania budynków gospodarczych,
- usuwanie zapchań, czyszczenie, dokonywanie regulacji maszyn i inne manipulacje przy maszynach w ruchu,

- podejmowanie napraw bez posiadania kwalifikacji i oprzyrządowania,
- brak ochron indywidualnych i właściwych ubrań roboczych,
- wykonywanie prac przez dzieci, osoby w podeszłym wieku oraz osoby chore (świadome lub nieświadome swej choroby).

3. Miejsca wypadków.

Nie dysponujemy co prawda pełną statystyką dotyczącą całego kraju, ale na podstawie zestawień dokonanych w niektórych oddziałach można stwierdzić, że około 80 % wypadków występuje w obrębie siedliska.

Według danych OR w Augustowie rozmieszczenie wypadków jest następujące:

- mieszkanie - 2,4 % wypadków
- podwórze - 43,8 % wypadków
- budynki inwentarskie - 19,7 % wypadków, w tym:
 - obory - 14,9 %
 - stajnie - 0,7 %
 - chlewy - 4,1 %
- poddasza w budynkach - 1,1 %
- szopy, garaże, warsztaty - 4,6 %
- schody w budynkach - 1,9 %
- drogi - 3,8 %
- pola - 10,5 %
- lasy - 0,9 %

4. Upadki osób stanowią nadal największą grupę wypadków . W roku 1999 uległo im 16 947 osób (o 2 217 więcej niż w roku poprzednim), w tym 29 osób – ze skutkiem śmiertelnym. Posługując się wynikami analizy dokonanej przez niektóre oddziały można przyjąć, że spośród ofiar tych prawie 17 000 wypadków:

- około 8 700 osób doznało urazów (głównie złamań, zwichnięć, urazów kręgosłupa) w wyniku przewrócenia się na podwórku, na drodze lub w pomieszczeniach gospodarczych i hodowlanych (potknięcia, poślizgnięcia),
- około 3 500 osób spadło z drabin lub schodów,
- około 700 osób upadło podczas pracy lub schodzenia z ciągników, kombajnów, innych maszyn,

- około 1 500 osób upadło podczas wchodzenia, schodzenia, prac załadunkowo - rozładunkowych lub jazdy na przyczepach bądź wozach konnych,
- około 250 osób spadło z poddaszy i strychów podczas magazynowania lub zdejmowania słomy, siana lub innych pasz,
- około 2 200 osób upadło z rowerów, rusztowań, drzew itp.

Przyczyny i okoliczności tych wypadków ilustrują następujące przykłady:

- 1) nierówna, grząska, zaśnieżona lub oblodzona, zagracona powierzchnia podwórek, bałagan:
 - Jan P. niosąc ze stodoły bele słomy poślizgnął się na oblodzonej powierzchni i uderzył plecami o próg stodoły, doznając urazu kręgosłupa,
 - 44 – letnia kobieta niosąc wiadro z paszą dla trzody pośliznęła się na oblodzonej powierzchni podwórza i upadła doznając urazu kręgosłupa,
 - Stanisław B. lat 73 niosąc drewno do szopy potknął się o leżące na podwórku gałęzie i upadł doznając urazu nogi.
- 2) brak zabezpieczeń drabin przed przechyleniem, obsunięciem, złamaniem:
 - Janusz S. lat 55 podczas wieczornego obrządku wchodził po drabinie na poddasze obory po siano. Gdy już przekładał nogę przez belkę, drabina ustawiona na zamrzniętym podwórku i niczym nie zabezpieczona obsunęła się, a poszkodowany spadł z nią łamiąc kość piętową z przemieszczeniem – uszczerbek 15 %.
 - Adam D. wchodził po drabinie z workiem ze zbożem. Drabina przechyliła się – spadł doznając złamania obojczyka i wstrząsu mózgu.
 - Józef L. lat 49 po uszczelnieniu dachu schodził po przystawionej drabinie. Pod jego ciężarem złamał się szczebel, a rolnik spadł z drabiną na ziemię z wysokości ok. 7 m. Zmarł tego samego dnia w szpitalu.
 - Tadeusz K. lat 45 stojąc na drabinie zrywał papę z drewni. Straciwszy równowagę spadł z drabiny doznając złamania kręgosłupa i trwałego porażenia kończyn – uszczerbek 100 %.
- 3) brak zabezpieczeń otworów zrzutowych, magazynowanie paszy na luźno ułożonych drągach itp.
 - Michał S. lat 61 podczas workowania owsa do siewu i ustawiania na krawędzi progu poddasza, upadł z workiem na betonowe podłoże z wysokości ok. 3 m – w wyniku odniesionych obrażeń zmarł.
 - Jerzy C. podczas zrzucania słomy pośliznął się i wypadł z poddasza przez nie zabezpieczony otwór zrzutowy. Spadając zahaczył o linę rozciągniętą pod otworem,

służącą do prowadzenia zbieraka obornika. Odbił się od niej uderzając głową o sufit i spadł na ogrodzenie kojca. Doznał rozległych ran głowy i klatki piersiowej.

- Stanisław B. lat 65 układał siano na drewnianym rusztowaniu znajdującym się nad klepiskiem w stodole. W pewnym momencie drągi rozsunęły się i spadł na betonowe klepisko – zmarł na miejscu.

4) stromizna schodów, brak poręczy, oświetlenia:

- Maria K. lat 41 wychodząc z budynku mieszkalnego pośliznęła się na schodach i upadła na betonowe podłoże – doznała złamania barku.
- Janusz K. lat 47 schodząc po schodach do piwnicy potknął się i upadł doznając licznych obrażeń, m.in. głowy z ubytkami kości czaszki – 87 % uszczerbku.

5) brak drabin na wyposażeniu przyczep, brak podwyższenia burt, wchodzenie po zaczepach, kołach, zeskakiwanie itp.:

- Anna L. lat 57 jechała z córką na wozie załadowanym zielonką, ciągniętym przez ciągnik. Na zakręcie wóz „podskoczył” na nierówności, co spowodowało upadek obu jadących na wozie kobiet. Poszkodowana zmarła po 2 tygodniach.
- Jan K. lat 76 pomagał przy zwożeniu sprasowanej słomy. Podczas jazdy na dyszlu rozrzutnika -przyczepy , gdy ciągnik wjeżdżał z drogi polnej na asfaltową spadł, a następnie został uderzony kołem podporowym doznając licznych obrażeń. Zmarł po 2 tygodniach.
- Jan S. lat 49 wysiadając z ciągnika pośliznął się na stopniu i upadł, doznając urazu lewej nogi.
- Sławomir T. lat 25 rozładowywał bele słomy z wozu konnego. Przechodząc po belach spadł z wozu na klepisko, doznając wstrząsu mózgu, złamania kręgosłupa.
- Jan S. lat 49 po rozładowaniu ziemniaków schodził z przyczepy. Gdy noga ześliznęła się , upadł bokiem na zaczep doznając pęknięcia żebra.

6) używanie niewłaściwego, luźnego obuwia:

- 68 – letnia kobieta pośliznęła się w korytarzu paszowym chlewni doznając urazu nogi.
- 40 – letni mężczyzna pośliznął się w kojcu trzody chlewnej i uderzył o ogrodzenie.

7) stosowanie progów w pomieszczeniach gospodarskich

- Janina P. lat 65 szła karmić trzodę chlewną. Niosła wiadro z wodą do rozcieńczenia paszy. Na progu chlewni zaczepiła nogą i przewróciła się – zmarła po 6 miesiącach.
- 45 – letnia rolniczka potknęła się o próg obory – doznała złamania kości promieniowej.

5. Pochwyceniom i uderzeniom przez ruchome części maszyn uległo w 1999 roku 3926 osób, z których 20 poniosło śmierć. Liczba wypadków w tej drugiej co do wielkości grupie zmniejszyła się w stosunku do poprzedniego roku o 227 (o 5,5 %) i jest najniższą od 1990 roku.

Pochwycenia i uderzenia przez ruchome części występują przy obsłudze wielu maszyn, m.in. pilarek tarczowych i łańcuchowych, pras do słomy i siana, rozrzutników obornika, sieczkarni, sadzarek do ziemniaków i siewników zbożowych, kosiarek, ciągników, maszyn i urządzeń do rozdrabniania pasz, elektronarzędzi i innych. Przyczyny wypadków nie zmieniają się. Są nimi najczęściej: stan techniczny maszyn – szczególnie brak osłon i hamulców, manipulowanie przy maszynach będących w ruchu, popychanie materiału bezpośrednio rękami, zbyt luźny ubiór (rękawy, poły, rękawice, szaliki), nieumiejętność posługiwania się, brak rozwagi.

Nadal najwięcej wypadków zdarza się podczas cięcia drewna na pilarkach tarczowych domowej konstrukcji. Liczbę tych wypadków można oszacować na około 1 500 rocznie (od 30 do ponad 50 % wypadków w tej grupie w poszczególnych oddziałach). Oddziały odnotowują zmniejszanie się liczby wypadków przy pilarkach w wyniku oddziaływania prewencyjnego, ale ich udział w wypadkach tej grupy jest nadal dominujący.

Charakter wypadków przy pilarkach tarczowych obrazują następujące przykłady:

- Piotr G. lat 53 przecinał na opał drewno z „przecinki” leśnej. Gdy piła trafiła na sęk, obróciła cięty pień powodując przysunięcie dłoni do piły i obcięcie dwóch palców. Ponieważ poprzednio stracił już 3 palce u drugiej ręki, po wypadku otrzymał stałą rentę wypadkową.
- Krzysztof L. lat 38 podczas podawania materiału przerzynanego na sztachety doznał amputacji prawej dłoni.
- Andrzej M. lat 34 podczas przygotowywania deseczek na skrzynki został śmiertelnie uderzony w głowę przez odrzucony piłą przerzynany materiał.
- Bogusław G. lat 33 zginął uderzony w głowę przerzuconym przez piłę odrzynkiem deski.
- Jan B. lat 58 poniósł śmierć, gdy odrzucony element drewna uderzył go w brzuch.

Zagrożenia związane z użytkowaniem pilarek tarczowych do przygotowania drewna opałowego mogą zmniejszyć pilarki łańcuchowe dobrej jakości i umiejętnie użytkowane. Jeśli te warunki nie są spełnione, powstaje nowe zagrożenie. Ilość wypadków przy pilarkach łańcuchowych z roku na rok wzrasta, bowiem w posiadaniu

rolników jest już spora ilość pilarek, w tym przywiezionych z państw WNP (najczęściej bez hamulców bezpieczeństwa), a wielu nabywców nawet dobrych pilarek nie posiada umiejętności posługiwania się nimi. Na podstawie danych z kilku oddziałów ilość wypadków przy pilarkach łańcuchowych w roku 1999 można oszacować na 400 – 450. Oto kilka przykładów:

- Przemysław K. lat 23 obcinał gałęzie drzewa przewróconego przez wiatr. Przez nieumiejętne trzymanie i naciskanie piły spowodował, że piła po przecięciu gałęzi spadła na nogę i odcięła kostkę w stawie skokowym.
- Sławomir W. przy pomocy piły kształtował korony drzew owocowych. Zbyt gwałtowne przecięcie jednej z gałęzi spowodowało utratę równowagi. Rolnik broniąc się przed upadkiem puścił lewą ręką piłę i oparł się tą ręką o pień drzewa. Prawa ręka nie wytrzymała ciężaru piły, która opadła na lewą dłoń obcinając palce i powodując inne rany szarpane.

Poważny problem stanowi użytkowanie przez rolników wałów przegubowo – teleskopowych (przenoszących napęd z ciągników do maszyn towarzyszących), chociaż liczba wypadków śmiertelnych zmalała z 13 w roku 1998 do 3 w roku 1999. Pozostałe wypadki były także groźne, co ilustrują przykłady:

- 18 – letnia Grażyna K. podczas zbioru kombajnem marchwi poślizgnęła się, a luźny rękaw swetra został pochwycony przez nieosłonięty wał przegubowo–teleskopowy. Poszkodowanej musiano amputować połamaną i zmiażdżoną rękę.
- 36 – letni January M. wracając od sąsiada z pożyczonym ładowaczem obornika wrzucił rower (którym przyjechał) na ładowacz, a sam kierował ciągnikiem. Kiedy w gospodarstwie zdejmował rower, wał z uszkodzoną osłoną pochwyił nogawkę spodni, powodując oderwanie stopy.

A oto przykłady wypadków przy ruchomych częściach innych maszyn:

- Szczepan F. przygotowywał sieczkę na sieczkarni bębnowej. W czasie popychania słomy praw dłoń została owinięta sznurkiem snopowiązałkowym i wciągnięta w walce. Nastąpiła urazowa amputacja dłoni. Inny rolnik doznał obciążenia w sieczkarni obu dłoni.
- Jan G. trzymał w lewej ręce przecinany pręt, a w prawej szlifierkę kątową. Gdy tarcza szlifierki ześliznęła się z pręta, przecięła ścięgna lewego nadgarstka.
- 40 – letni rolnik oczyszczał widłami rozrzutnik obornika przy włączonym napędzie. Został pochwycony przez łopatki aparatu roztrzaskującego. Rolnik doznał złamania żeber i

rozległych ran szarpanych klatki piersiowej, cudem unikając śmierci. Inny rolnik usiłował wepchnąć resztki obornika pod adapter nogą. Stracił ją.

- Andrzej G. lat 49 podczas pracy kosiarką rotacyjną bez osłon doznał wybicia oka po uderzeniu wyrzuconym kamieniem. Inny rolnik został trafiony w tętnicę szyjną urwanym nożem kosiarki, tracąc życie.
- Barbara M. lat 22 stała na (dorobionym) pomoście siewnika w celu kontroli drożności przewodów nasiennych i zapasu zboża w skrzyni. Na nierówności pola zachwiała się i podparła ręką, trafiając na mieszadło. Doznała ran szarpanych dłoni, nadgarstka, otwartego złamania przedramienia, złamania kości śródręcza.
- Tomasz A. lat 11 (i wiele innych dzieci, a także osób dorosłych) stał na pomoście pracującej sadzarki do ziemniaków, kontrolując jej pracę. W pewnym momencie dłoń chłopca dostała się między łańcuch i zębatkę. Chłopiec stracił część palca.
- Bronisław B. heblował na strugarce deski. Luźny koniec rękawa został pochwycony przez nóż skrawający, co spowodowało pokaleczenie ręki.
- Stanisław L. odpinając worek ze śrutownika włożył rękę w otwór wylotowy dla wygarnięcia resztek śruty. Obracająca się tarcza uszkodziła palce.
- Tadeusz F. w pojedynkę zbierał prasą słomę po kombajnie. Kiedy wlot prasy zapchał się, rolnik wyłączył maszynę i usiłował usunąć zapchanie, ale bez skutku. Postanowił więc uruchomić prasę, a wlot udroźnić za pomocą pręta. Pręt jednak został odbity, pochwycona została natomiast lewa ręka. Prasa zaczęła wciągać rolnika. Ratował się prawą ręką. Obie ręce zostały zmiażdżone i trzeba było je amputować w okolicach stawów łokciowych.
- Marian L. wygarniał resztki zboża ze zbiornika kombajnu „Bizon” z pracującym silnikiem. Przypadkowo nadepnął na dźwignię uruchamiającą młocarnię. Ślimak zbiornika wciągnął pracującego, dusząc go poprzez zacisk ubrania. Rolnik doznał udaru mózgu, urazu nerwowych splotów barkowych, porażenia kończyn.

6. Wypadkom przy pracy ze zwierzętami uległo 3 480 osób (o 95, tj. o 2,8 % więcej niż w roku 1998). Zginęło w tych wypadkach 10 osób (o 2 więcej, niż w roku poprzednim).

Wypadki te występują podczas przepędzania zwierząt w związku z wypasaniem pastwisk i podczas przewiązywania na pastwisku (przy wypasie na uwięzi), dojenia, karmienia, czyszczenia pomieszczeń w obecności zwierząt i bez, załadunku na środki transportu. W sezonie pastwiskowym liczba wypadków wzrasta (zwłaszcza wypadków dzieci). Okoliczności części wypadków przedstawiają przykłady:

- Józef S. lat 34 prowadził 3 jałówki na pierwszy wiosenny wypas. W czasie przechodzenia przez szosę jałówki szarpnęły łańcuchami, powodując upadek rolnika i złamanie ręki w łokciu.
- 28 – letni rolnik dokonywał porannego obrządku bydła. Stojący w odrębnym stanowisku buhaj zerwał się z uwięzi. W czasie wiązania go przez rolnika buhaj tak silnie szarpnął łańcuchem, że ten zacisnął się na dłoni rolnika odcinając 3 palce.
- Jan G. lat 43 podczas zadawania buhajowi siana podszedł do niego zbyt blisko i został kopnięty, doznając urazu śledziony.
- Franciszek M. lat 74 podczas przewiązywania buhaja na pastwisku został przez niego zaatakowany i poturbowany (m. in. doznał złamania żeber).
- Jerzy F. lat 28 chciał przed zadaniem paszy oczyścić koryto knura. Po wejściu do kojca został przez niego zaatakowany i ugryziony w udo.
- Bożena K. lat 59 po udoju stanęła obok krowy, a ta odwracając gwałtownie głowę uderzyła ją rogiem w oko. Kobieta utraciła gałkę oczną.

Spośród ofiar wypadków śmiertelnych 5 osób zostało kopniętych przez konie, 3 – poturbowane przez buhaje, 1 – przez krowę.

Jak podawano w poprzednich informacjach, przyczyną tych wypadków są: ciasne pomieszczenia, stosowane technologie chowu (np. wypas na uwięzi), nieliczenie się z możliwą agresją zwierząt (szczególnie w okresie rui, karmienia, sytuacji stresowych), a także agresją rozplodników. Jedną z przyczyn jest też przetrzymywanie w jednym pomieszczeniu wszystkich hodowanych zwierząt – krów i buhajów, koni, świń, drobiu, które na siebie oddziałują.

7. Czwartą co do wielkości grupę stanowiły wypadki przy posługiwaniu się ostrymi narzędziami i zetknięciu z innymi ostrymi przedmiotami. Uległo tym wypadkom 1920 osób (o 119, tj. o 6,6 % więcej niż w roku poprzednim), a dwie osoby poniosły śmierć.

W tej grupie najczęściej występują urazy przy posługiwaniu się siekierą (50 – 60 % wypadków), kosami (ok. 20 %), nożami (ok. 10 %) i widłami (ok. 10 %).

Wypadki z siekierą mają miejsce głównie podczas rąbania drewna na nierównych, zużytych lub źle usytuowanych pieńkach, przytrzymywania dREW lewą ręką. Skaleczenia nożami występują przy ręcznym ogławianiu buraków, rozdrabnianiu okopowych. Część wypadków spowodowana jest bałaganem w miejscu pracy. Podajemy kilka przykładów wypadków:

- Rolnik lat 50 rąbał drewno przytrzymując klocek lewą ręką – trafił siekierą w palec wskazujący odrąbując go;
- Grzegorz K. lat 23 przy użyciu noża kuchennego kroił buraki dla zwierząt; skaleczył się w lewą dłoń;
- Mieczysława J. lat 47 niosąc drewno nadepnęła na zardzewiały gwóźdź, tkwiący w leżącej na podwórku starej desce. Do lekarza zgłosiła się dopiero po zauważalnym rozwoju tęczy. Po chorobie poszkodowanej pozostał niedowład kończyn.

8. Podobną co do ilości grupę wypadków stanowią **upadki przedmiotów** – w ich efekcie obrażeń doznało 1 875 osób (o 126 więcej niż w 1998 roku). Śmierć w tych wypadkach poniosło 14 osób.

Upadki przedmiotów występowały podczas rozładunku przewożonych materiałów (np. drewna, słomy), naprawy maszyn (upadek narzędzi, elementów maszyn), sprzęgania maszyn i narzędzi z ciągnikiem (opadanie dyszli, narzędzi rolniczych), ścinania lub obcinania drzew, pobierania zmagazynowanych bel słomy lub siana, rozpinania burt przyczep itp.

Najgroźniejsze w skutkach były upadki ścinanych drzew (7 wypadków śmiertelnych).

Np.:

- Leszek G. lat 37 pomagał sąsiadowi ścinać w lesie drzewa na krokwie do spalonej obory. Jedno ze ściętych drzew oparło się koroną o sąsiednie i przekreśliło upadając w niespodziewane miejsce, prosto na poszkodowanego, który doznał wieloodłamowego złamania kości czaszki i stłuczenia mózgu (uszczerbek w wysokości 90 %).
- Andrzej K. lat 41 został uderzony pniem ścinanego drzewa w głowę, ponosząc śmierć na miejscu.

Opadające skrzynie przyczep – wywrotek spowodowały śmierć 3 osób. Tak np. 50 – letni rolnik podczas rozładowywania przyczepy samowładawczej zauważył wyciek płynu z przewodu ciśnieniowego. Nie podparł skrzyni, lecz od razu położył się na ramie i szukał usterki. W tym czasie przewód został wypchnięty z gniazda, a skrzynia opadła na rolnika powodując śmierć.

Dwie osoby poniosły śmierć podczas rozbiórki budynku na skutek zawalenia się ścian, jedna – podczas wyciągania bel słomy z poddasza, jedna – podczas naprawy pługa zawieszzonego na trójpunktowym układzie zawieszenia ciągnika.

A oto przykłady innych wypadków:

- żona pomagała mężowi w sprzęganiu przyczepy z ciągnikiem; gdy mąż cofnął ciągnik, dyszel przyczepy wypadł jej z rąk na stopę, powodując złamanie kości;
- jeden z rolników remontował budynek inwentarski zniszczony przez wichurę. Kiedy zszedł na dół po młotek, na głowę spadł mu pustak;
- Wiesławowi D. lat 47 wysunął się z rąk kloc drewna podczas rozładunku; kloc odbił się od ziemi i uderzył rolnika w nogę łamiąc kość.

9. Podobny charakter ma grupa wypadków **„uderzenie, przygniecenie przez materiały transportowane mechanicznie lub ręcznie”**. Są to najczęściej upadki przewożonego drewna i przenoszonych różnorodnych przedmiotów. Ich występowaniu sprzyja wykonywanie w pojedynkę prac wymagających udziału kilku osób, przenoszenie zbyt ciężkich przedmiotów, brak w gospodarstwach wózków, taczek, przenośników, a także pośpiech w sytuacji nagłego załamania się słonecznej pogody lub zapadającego zmierzchu.

10. Wypadkom zaliczanym do grupy **„przejechanie, uderzenie przez środek transportu w ruchu”** uległo w roku ubiegłym 923 osoby.

Jest to grupa wypadków najgroźniejszych w skutkach. Jej udział w wypadkach ogółem wyniósł tylko 2,9 %, ale w strukturze wypadków śmiertelnych - aż 32,7 %. Śmierć poniosło 84 osoby (rozkład śmiertelnych wypadków podczas transportu omówiono w rozdziale 4).

Rodzaje i okoliczności wypadków przedstawiają następujące przykłady:

- Edmund N. lat 50 wioził do gospodarstwa elektryka, aby naprawił mu śrutownik. Będąc pod wpływem alkoholu (0,22%) stracił panowanie nad samochodem i uderzył w przydrożne drzewo ginąc na miejscu.
- Kazimierz S. wracał z synem samochodem dostawczym z odległej miejscowości, gdzie kupował prosięta. W drodze trafił na burzę śnieżną. Samochód wpadł w poślizg i zderzył się z innym pojazdem. Rolnik doznał poważnych urazów czaszki oraz skomplikowanego złamania nogi w okolicy stawu biodrowego (80 % uszczerbku).
- Wiesława P. jechała rowerem na łąkę zbierać siano. Dwóch ścigających się pijanych kierowców jechało samochodami w tym samym kierunku. Jeden z nich potracił rowerzystkę ze skutkiem śmiertelnym.
- Żona pomagała mężowi przy wprowadzaniu przyczepy ze zbożem do stodoły, sygnalizując rękami pożądane manewry. W pewnej chwili przyczepa gwałtownie skręciła i przygniotła kobietę do ściany. Poszkodowana doznała stłuczenia klatki piersiowej i złamania żebra.

- Władysław F. lat 64 podczas zwożenia ziemniaków z pola spadł z wozu pod koło. Na skutek uszkodzenia szyjnego odcinka kręgosłupa zmarł.
- Jerzy M. lat 40 holował ciągnikiem przyczepę „samoróbkę” załadowaną zbożem, a nie wyposażoną w hamulce. Podczas zjeżdżania ze wzniesienia ładunek naparł na ciągnik powodując jego przewrócenie i śmiertelne przyciśnięcie kierowcy.
- Waldemar W. Lat 50 podczas przejeżdżania ciągnikiem przez mostek nad rowem melioracyjnym wpadł w poślizg i zsunął się z ciągnikiem do rowu, ulegając śmiertelnemu przygnieceniu.
- Andrzej G. lat 27 podjechał beczkowozem pod bramę sadu celem podlania drzew. Wsiadł z samochodu celem otwarcia bramy. Na skutek spadku terenu i nieskutecznego zaciągnięcia hamulca samochód potoczył się i przycisnął kierowcę do bramy ze skutkiem śmiertelnym.
- Stanisław L. lat 53 został przygnieciony przewróconym ciągnikiem w czasie orki.

11. Działaniom skrajnych temperatur uległo 336 osób, o 33 mniej niż w roku poprzednim. Liczba tego typu wypadków systematycznie maleje. W roku 1999 wydarzyły się 4 wypadki śmiertelne.

Około 70 % wypadków polegało na oparzeniu wrzątkiem podczas przygotowywania paszy (odlewanie wrzątku z parników, przenoszenie wrzątku z kuchni do pomieszczeń paszowych lub inwentarskich). Pozostała część wypadków to poparzenia płomieniem lub gorącymi powierzchniami (przedmiotami) oraz odmrożenia.

Oto przykłady wypadków:

- Ewa C. lat 27 zmarła w wyniku oparzeń II i III stopnia, których doznała po zapaleniu się ubrania od palnika kuchenki gazowej.
- Maria D. lat 41 podczas wlewania gorącej wody do zbiornika na mleko potknęła się i oblała wrzątkiem, doznając oparzeń II i III stopnia. Zmarła po miesiącu.
- Mieczysław M. lat 46 po uparowaniu ziemniaków otwierał pokrywę parnika, aby je wysypać. Pokrywa z dużą siłą została odrzucona przez parę, a zawartość parnika oblała rolnika. Przyczyną wybuchu było zablokowanie otworu odpowietrzającego.
- Adam G. lat 49 podczas naprawy drzwi do obory odmroził palce lewej ręki.

12. Nagłym zachorowaniom uległo 158 osób, z tego 42 ze skutkiem śmiertelnym. Liczba zachorowań ogółem pozostała na poziomie roku poprzedniego (o 3 wypadki mniej), ale liczba wypadków śmiertelnych wzrosła o 5,5 % (o 11).

Wypadki polegały najczęściej na urazach kręgosłupa lub wystąpieniu przepukliny na skutek dźwigania ciężkich przedmiotów, zawału mięśnia sercowego lub zatrzymania krążenia z innych powodów oraz wylewu krwi do mózgu na skutek stresu i wysiłku fizycznego niewspółmiernego do stanu zdrowia. I tak:

- Paweł K. lat 35 podczas załadunku trzody na przyczepę nabawił się przepukliny, a Andrzej S. lat 54 podczas podobnych czynności – zawału mięśnia sercowego.
- Rolniczka lat 40 podnosząc worek ziemniaków o wadze około 40 kg doznała urazu kręgosłupa.
- Stanisław B. lat 48 pod koniec całodiennej wywózki obornika doznał wylewu krwi do mózgu i w konsekwencji – niedowładu prawostronnego.
- Zygmunt R. lat 46 zasłabł w trakcie wysiewania nawozu. Zmarł w szpitalu. Wcześniej był leczony z powodu niewydolności aorty. Bezpośrednią przyczyną zgonu było pęknięcie tętniaka.

W kilku przypadkach zasłabnięcie było przyczyną upadku i urazów. Np. jeden z rolników zasłabł podczas wstawiania garnka z ziemniakami na maszynkę elektryczną, na którą upadł i poparzył twarz.

13. Pożar, wybuch, działanie sił przyrody dotknęły 82 osoby (o 15 więcej niż w roku poprzednim). Na skutek tego typu wypadków zmarło 11 osób. Wśród przyczyn znajdują się niezależne od rolników (np. wichury, wyładowania elektryczne), jak i brak rozwagi podczas wykonywania czynności. I tak np.:

- Józef B. lat 65 został porażony piorunem, gdy stał przy ciągniku podczas zwożenia ziemniaków z pola.
- Czesław J. lat 53 próbował przyspawać obciążnik do linki żurawia studziennego. Obciążnikiem tym był pocisk z czasów wojny, który oderwał się z linki. Podczas spawania pocisk wybuchł, a pracujący został wyrzucony na zewnątrz garażu (to nie pierwszy tego typu wypadek na terenie działania OR w Ostrołęce).
- Stanisław M. lat 68 zginął podczas wybuchu beczki po oleju napędowym, którą przecinał elektryczną szlifierką.
- Trzy gospodynie uległy poparzeniu wskutek wybuchu denaturatu, którym opalały ubity drób.

- Mieczysław K. lat 49 do uszczelniania zbiornika do kiszenia ogórków używał parafiny podgrzewanej palnikiem zasilanym gazem z butli. Kiedy parafina zalała palnik, rolnik wyszedł ze zbiornika dla oczyszczenia palnika, zapominając zakręcić zawór butli. Przy próbie ponownego zapalenia palnika nastąpił wybuch zgromadzonego gazu.

14. Działaniu materiałów szkodliwych uległo 71 osób, w tym 5 ze skutkiem śmiertelnym.

Materiałami tymi było wapno nawozowe (zaprószenia oczu), mleko wapienne (zachłapania oczu podczas bielienia obór), produkty spalania gazu z butli, chemikalia sanitarne. Osobna grupa to uduszenia w silosach na skutek braku tlenu. Okoliczności wypadków przedstawiają następujące przykłady:

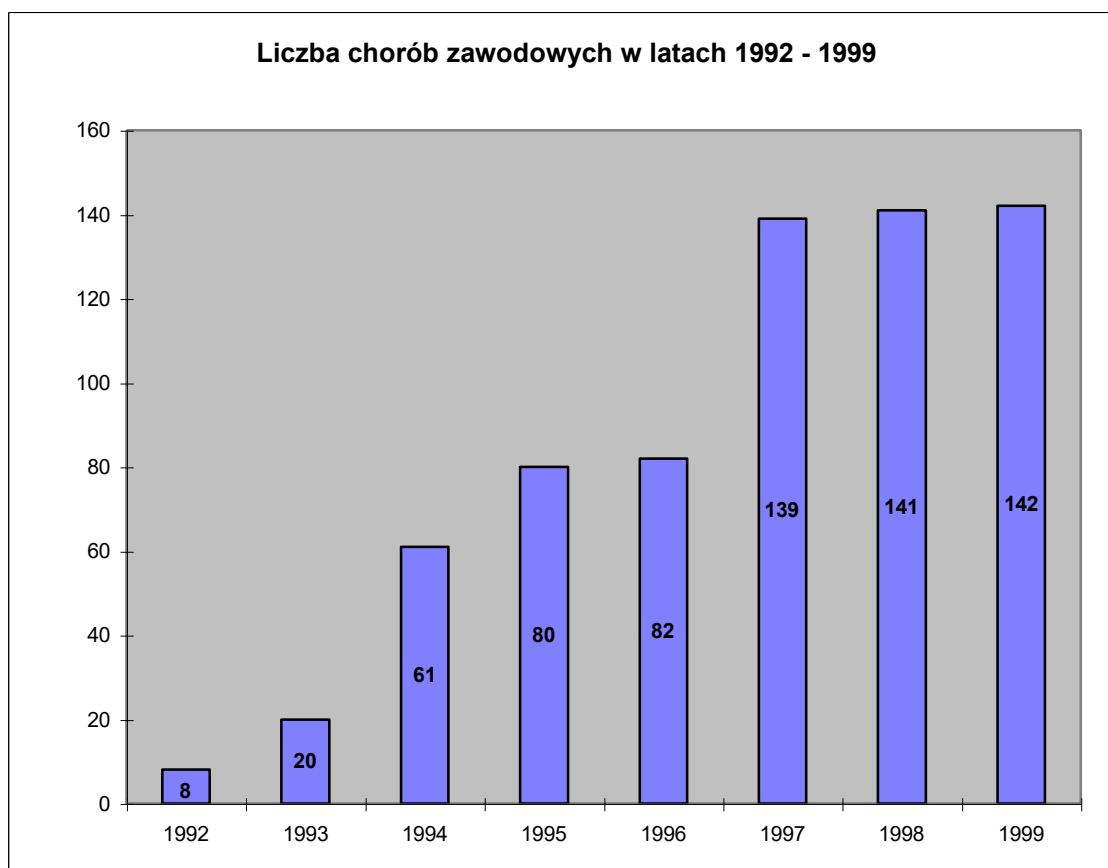
- Jan B. podczas napełniania skrzyni rozrzutnika wapnem doznał poparzenia oka, gdy wiatr skierował na jego twarz unoszący się pył.
- Henryk M. i Grażyna B. po wejściu do silosu po kiszonych ogórkach stracili przytomność, (zawartość dwutlenku węgla – 7 %) a następnie utonęli w pozostałym na dnie płynie.
- Zbigniew Ż. i Leszek S. zmarli w wyniku uduszenia się w zbiorniku kiszonej kapusty, gdzie gazy będące produktem kiszenia wyparły tlen.
- Paweł S. zatrzał się śmiertelnie spalinami z kuchenki gazowej, którą ogrzewał samochód podczas nocnego oczekiwania na otwarcie giełdy warzyw.

15. Do grupy **innych zdarzeń** zaliczono wypadki nie zakwalifikowane do wymienionych wcześniej grup statystycznych . Wypadki te dotknęły 1 345 osób, wśród których 31 poniosło śmierć (o 9 osób mniej , niż w roku 1998).

Były to uderzenia narzędziami, urazy oczu na skutek uderzenia odpryskami metali, uderzenia drzwiami, porażenia prądem, utonięcia. Największa liczba osób (28) zginęła na skutek porażenia prądem, z tego 5 osób podczas posługiwania się niesprawnymi spawarkami, 2 osoby – podczas ładowania akumulatorów za pomocą wadliwych prostowników, 9 osób – na skutek posługiwania się wadliwymi kablami.

VII. Choroby zawodowe

W 1999 r. przyznano 142 jednorazowe odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego zachorowaniem na chorobę zawodową (o 1 więcej niż w 1998 r.). W 23 przypadkach odmówiono odszkodowania, gdyż wnioskodawcy nie posiadali uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, w 6 przypadkach - z powodu braku uszczerbku na zdrowiu.

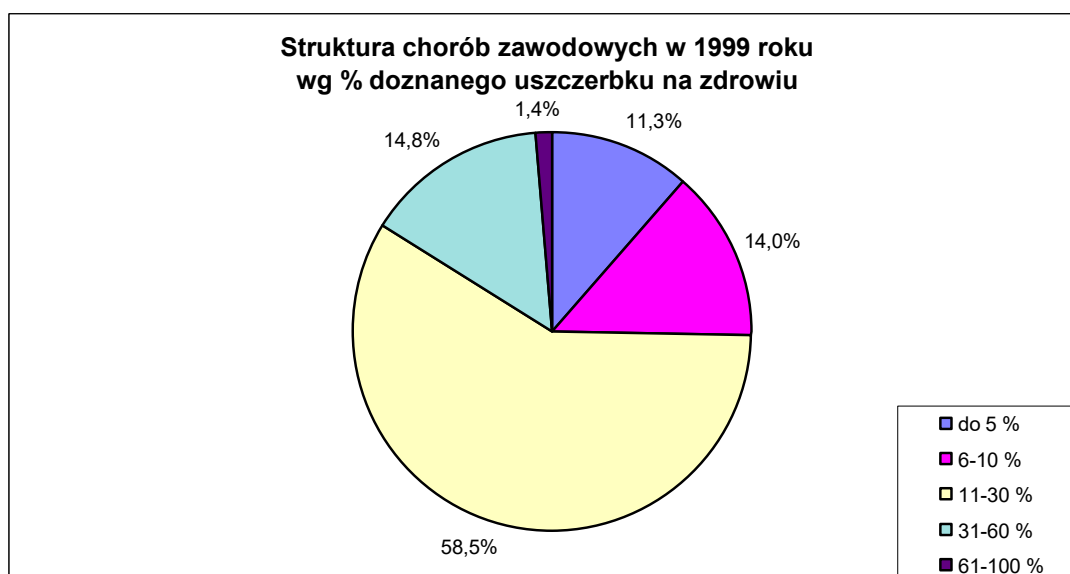
Podobnie jak w 1998 r., dominującą grupę stanowiły choroby układu oddechowego - 22 (w 1998 r. - 41) przypadków alergicznego zapalenia pęcherzyków płucnych („płuco rolnika”) i 36 (w 1998 r. - 42) przypadków astmy oskrzelowej. Zwiększyła się liczba zachorowań na choroby roznoszone przez kleszcze (borelioza i kleszczowe zapalenie mózgu i opon mózgowo - rdzeniowych) z 18 w 1998 r. do 42 w 1999 r. Zmniejszyła się liczba zachorowań na uczuleniowe zapalenie skóry z 22 w 1998 r. do 20 w 1999.

W 1999 roku wystąpiły choroby zawodowe nie stwierdzone w poprzednich latach: zawodowe uszkodzenie słuchu i przewlekłe zapalenie tkanek miękkich stawów biodrowych i łokciowych.

Najwyższy uszczerbek na zdrowiu spowodowały choroby układu oddechowego (do 86 %) i toksoplazmoza (do 80 %).

Procentowa struktura uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobami zawodowymi w latach 1996 - 1999 przedstawia się następująco:

Uszczerbek na Zdrowiu w %	Liczba chorób				% chorób ogółem			
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998	1999
do 5	1	3	13	16	1,2	2,2	9,2	11,3
6 - 10	7	13	11	20	8,5	9,4	7,8	14,0
11 - 30	50	84	98	83	61,0	60,4	69,5	58,5
31 - 60	18	33	14	21	22,0	23,7	9,9	14,8
61 - 100	6	6	5	2	7,3	4,3	3,6	1,4
Razem	82	139	141	142	100	100	100	100

Przyczyny wystąpienia chorób zawodowych nie uległy zmianie - są to głównie narażenie na pył rolniczy, kontakt ze zwierzętami domowymi i dzikimi, ukąszenia przez kleszcze.

W 1999 r. choroby zawodowe wystąpiły w 34 oddziałach. Najwięcej chorób wystąpiło na terenie oddziałów: Białystok (29), Augustów (12), Wrocław (10), Zambrów (10), Lublin (8), Opatów (7), Przeworsk (7). Dotychczas nie zanotowano jeszcze chorób zawodowych w oddziałach w Koninie i Warszawie.

Zestawienie chorób zawodowych wg. rodzajów przedstawiono w załączniku nr 16, a wg terytorialnego występowania w załącznikach nr 17, 18 i 19.

Część II. Formy i zakres działań prewencyjnych

1. Wstęp

Działania na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym Kasa prowadzi zgodnie z obowiązkiem ustawowym.

Stale poszukiwane są sposoby skuteczniejszego oddziaływania na rolników. Działania prewencyjne mają dostarczać wiedzy o zasadach bezpiecznej pracy oraz powodować wśród rolników chęci ich stosowania w gospodarstwie a także w życiu, wpływać na zmianę sposobu myślenia.

Biorąc pod uwagę stan bezpieczeństwa pracy i dotychczasowe doświadczenia w zapobieganiu wypadkom i chorobom zawodowym, Prezes Kasy dyrektorom oddziałów na 1999 rok zalecił:

1. Dostosowywać programy szkolenia do miejscowych warunków, tj. nasilenia zagrożeń wypadkowych, kierunków i technologii produkcji, zainteresowań rolników, a w doborze miejscowości do szkolenia uwzględniać częstotliwość wypadków oraz to, czy prowadzono tam już szkolenie; w miarę potrzeby szkolenie w danej wsi powtórzyć, ze zwróceniem uwagi na utrzymujące się zagrożenia.

Rozszerzać prowadzenie przed szkoleniem wizytacji gospodarstw (za zgodą rolników). Wykorzystywać wyniki prowadzonych wspólnie z PIP wizytacji w okresie letnim.

Kontynuować szkolenie sołtysów, szczególnie w gminach, gdzie realizacja tego zadania jest opóźniona; szkoleniem objąć także sołtysów nowo wybranych.

2. Podczas szkoleń oraz przy prowadzeniu innych form popularyzacji wiedzy o zasadach ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym, koncentrować się na:
 - wdrażaniu zabezpieczeń przed upadkami, tj. na wywoływaniu poprawy stanu podwórzy, drabin, otworów zrzutowych, stosowania wózków gospodarczych, drabin do wchodzenia i schodzenia z przyczep itp.; zadanie to uznać za pierwszoplanowe;
 - rozwiązywaniu problemu wyposażania posiadanych przez rolników maszyn i urządzeń, szczególnie zaś wałów przegubowo-teleskopowych, w osłony;
 - poprawie bezpieczeństwa podczas gospodarczej obróbki drewna, poprzez informowanie o zasadach bezpiecznej ścinki drzew i przerywania poprzecznego, o urządzeniach zmniejszających zagrożenia przy tych pracach, promocję urządzeń zastępujących pilarki

tarczowe i powodowanie wyposażania posiadanych przez rolników pilarek w niezbędne urządzenia zabezpieczające;

- wywoływaniu popytu i stosowania ochron indywidualnych i ubrań roboczych, m.in. poprzez promocję wyrobów oferowanych przez lokalnych producentów i dealerów;
 - dalszym promowaniu wyrobów ze „Znakiem Bezpieczeństwa KRUS” i wyróżnionych tytułem „Wyrób zwiększający bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym”.
3. Kontynuować prowadzenie konkursów na najbezpieczniejsze gospodarstwo rolne, powodując pożądane zmiany w gospodarstwach uczestników konkursu; podjąć tę formę prewencji w tych oddziałach, które dotychczas jej nie stosowały. Podnosić rangę tych konkursów poprzez zapewnienie prestiżu i korzyści dla aktywnych uczestników.
 4. Konkursy wiedzy o zagrożeniach i zasadach bezpiecznej pracy przeprowadzać w miarę możliwości w obecności innych rolników i łączyć ze sprawdzianem umiejętności praktycznych.
 5. Kontynuować i rozszerzać popularyzację problemów bezpieczeństwa pracy rolników za pośrednictwem środków masowego przekazu, ze szczególnym uwzględnieniem upowszechniania znajomości „Zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym” oraz wykazu szczególnie niebezpiecznych prac i czynności, których nie należy zlecać dzieciom do lat 15. Współpracować z dziennikarzami w ramach konkursu „W rolnictwie można pracować bezpieczniej”, organizowanego przez Centralę .
 6. Organizować pokazy i konkursy podczas masowych imprez rolniczych.
 7. Kontynuować spotkania, prelekcje i konkursy w szkołach rolniczych. Rozszerzać tego typu działalność w szkołach podstawowych.

Prezes zezwolił, w celu nadania części działań bardziej praktycznego charakteru i zapewnienia ich większej skuteczności, na organizowanie promowanego zaopatrzenia rolników w osłony wałów przegubowo-teleskopowych, osłony do dwurzędowych sadzarek do ziemniaków oraz w osłony twarzy i okulary ochronne. Udział Kasy w zakupie ww. wyrobów nie powinien przekroczyć 50% ich ceny.

2. Szkolenie z zakresu bhp

W 1999 roku przeprowadzono 2.267 szkoleń poświęconych bezpieczeństwu pracy rolniczej. Oddziały, na terenie których znajdują się centra rehabilitacji rolników i ośrodki

rehabilitacyjne, zorganizowały 86 szkoleń dla 8.600 rolników przebywających na leczeniu. Ogółem uczestnikami szkoleń było 56.880 osób.

Liczbę przeprowadzonych przez OR szkoleń z zakresu bhp i ich uczestników w 1999 roku przedstawia Załącznik nr 20.

Średnia frekwencja na wszystkich szkoleniach (bez CRR) wyniosła 22 osoby i w poszczególnych oddziałach wahała się od 9 (OR Szczecin), 11 (OR Jelenia Góra), 14 (OR Augustów i Koszalin) do 36 (OR Włocławek), 39 (OR Tarnów) i 42 (OR Chełm).

W szkoleniach dłuższych uczestniczyło średnio 19, w krótszych - 25, a w CRR - 99 osób.

Większość oddziałów sygnalizuje jednak spadek zainteresowania szkoleniami samych rolników, zajętych narastającymi problemami życia codziennego, którzy niechętnie i sporadycznie uczestniczą w spotkaniach organizowanych na wsi przez różne instytucje.

W niektórych oddziałach frekwencja na szkoleniach wiejskich w stosunku do roku poprzedniego zmalała, np. w OR w Rawiczu, gdzie na szkoleniach było od 8 do 25 osób. Na terenie działania OR we Włocławku na szkoleniach w pojedynczych wsiach było od 11 do 18 rolników i członków ich rodzin. Liczba uczestników szkoleń rolników zmalała też w OR w Białymstoku.

OR w Zambrowie uzyskał wyższą frekwencję - 21 osób, m.in. dzięki pomocy sołtysów, którzy przed każdym szkoleniem osobiście przypominali rolnikom o potrzebie uczestnictwa w nim.

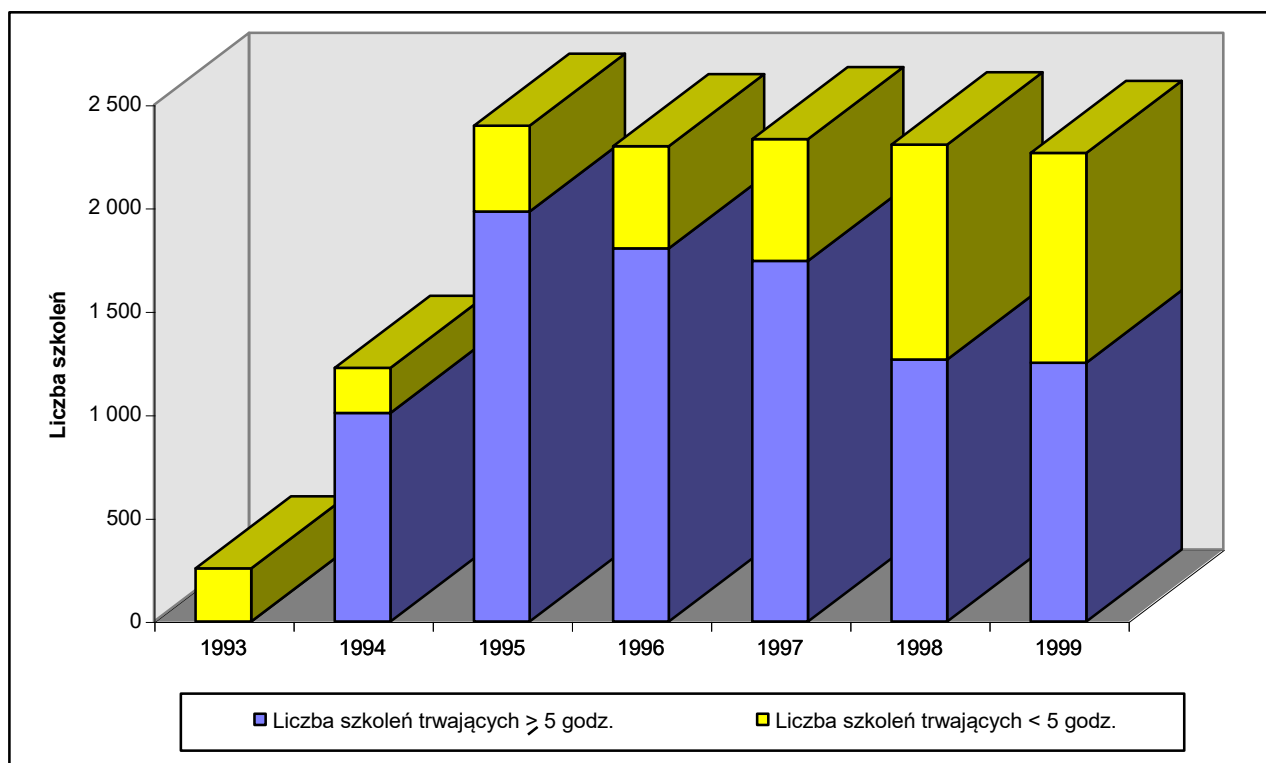
Organizacji szkoleń nie sprzyjała też likwidacja lub zaniedbanie w utrzymaniu i wyposażeniu wiejskich domów kultury, świetlic i remiz strażackich, będących podstawową bazą szkoleń, a na ogół nie ogrzewanych, często i zamkniętych.

W celach szkoleniowych uczestniczono też w wielu spotkaniach sołtysów i całego aktywu gminnego oraz radnych. Prowadzono szkolenia dla członkiń KGW, dla uczniów średnich szkół rolniczych, gimnazjów i szkół podstawowych oraz ich rodziców, dla określonych grup producentów, również dla rolników współpracujących ze szkołami rolniczymi i przyjmującymi w swoich gospodarstwach uczniów na praktyki rolnicze, a także dla słuchaczy Katolickiego Uniwersytetu Ludowego. Organizowano szkolenia w gospodarstwach rolników posiadających niezbędne do szkolenia maszyny i urządzenia oraz rolników prowadzących wzorowo swoje gospodarstwo.

Ogółem w latach 1993-1999 przeprowadzono 13 092 szkolenia, a udział w nich wzięło 306 500 rolników, członków ich rodzin i osób związanych ze wsią.

Liczbę przeprowadzonych przez OR KRUS szkoleń z zakresu bhp w poszczególnych latach przedstawia poniższe zestawienie i wykres:

Lata	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1993-1999
Liczba szkoleń trwających > 5 godz.	-	1 010	1 983	1 805	1 745	1 268	1 253	9 064
Liczba szkoleń trwających < 5 godz.	258	218	416	494	588	1 040	1 014	4 028
Liczba szkoleń ogółem	258	1 228	2 399	2 299	2 333	2 308	2 267	13 092
Liczba uczestników szkoleń	4 744	25 780	50 448	54 570	57 580	56 500	56 880	306 502

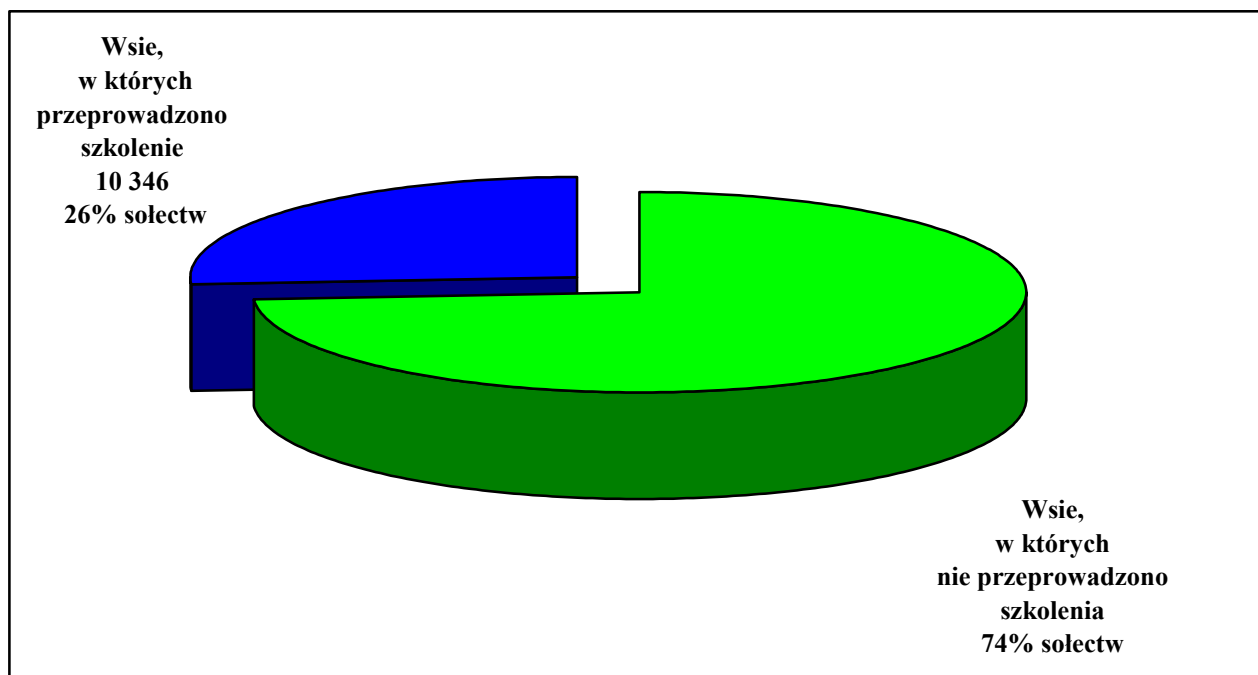

Ilość i struktura szkoleń w 1999 roku w stosunku do roku 1998 utrzymywała się prawie na tym samym poziomie - przeprowadzono 98,2 % szkoleń roku poprzedniego, szkolenia dłuższe (pełnotematyczne) stanowiły 55%, a informacyjno- instruktażowe 45% wszystkich szkoleń.

Załącznik nr 21 przedstawia liczbę przeprowadzonych w latach 1993-1999 przez poszczególne OR KRUS szkoleń i ich uczestników.

Szkoleniem objęto rolników z 1 549 wsi (o 8,5% więcej wsi niż w roku 1998), tj. z 3,9% sołectw w kraju.

W ciągu siedmiu lat trwania szkoleń trafiono z nimi do 10 346 wsi, tj. do 26% sołectw (liczba sołectw na koniec 1998 r. wg GUS - 39 743).

O doborze miejscowości do szkolenia decydowała przede wszystkim ilość występujących wypadków, dlatego też w niektórych wsiach prowadzono szkolenia po raz kolejny, a szczególnie tam, gdzie mieszka duża liczba ubezpieczonych, frekwencja na poprzednim szkoleniu była dość niska, a wypadkowość nadal utrzymuje się lub nawet wzrasta. Czasami szkolenia organizowano dzięki zainteresowaniu i inicjatywie sołtysów, dyrektorów oraz nauczycieli szkół. Tak np. o przeprowadzeniu szkolenia dla rodziców poprosiła szkoła, której uczennica uległa śmiertelnemu wypadkowi.

W roku 1999 rozpoczęła się nowa, czteroletnia kadencja sołtysów. Wybrano wielu sołtysów, którzy tę funkcję zaczęli pełnić po raz pierwszy, dlatego w wielu oddziałach przystąpiono do ich szkolenia. Np. pracownicy OR w Białymstoku dzięki zaproszeniom na sesje gmin przeszkolili 633 sołtysów, również OR w Augustowie podczas 33 spotkań w urzędach gmin przeszkolił 473 sołtysów. Uczestniczono także (OR w Nowym Sączu) w szkoleniu zorganizowanym dla sołtysów (93 osoby) przez Stowarzyszenie Kulturalne Sołtysów w sanatorium uzdrowiskowym w Myszynie-Złockie.

OR w Szczecinie przeszkolił 470 sołtysów tj. 61,7% ich stanu, a OR w Łodzi - 155, tj. 61% urzędujących sołtysów po wyborach wiosennych.

W niektórych oddziałach napotymano na trudności w realizacji tego zadania. Tak było np. na terenie działania OR w Opolu, gdzie sołtysi zajęci nowymi sprawami organizacyjnymi i kontaktami z urzędami gmin nie mieli czasu na szkolenia z zakresu bhp. Prawie niemożliwe było zebranie sołtysów pracujących w innych zawodach. Niemniej Oddziałowi udało się przeszkolić 130 sołtysów.

Ogółem w 1999 roku przeszkolono ponad 5 479 sołtysów, tj. 13,8% ogólnej liczby sołectw w Polsce.

Liczby i procenty przeszkolonych sołtysów w poszczególnych oddziałach regionalnych w latach 1993-1998 i roku 1999 przedstawia Załącznik nr 21.

Na szkoleniach wykładowcami były głównie osoby pracujące w KRUS. Czasami niektóre oddziały korzystały z usług specjalistów zatrudnionych w innych instytucjach - inspektorów ODR i PIP, nauczycieli szkół rolniczych, lekarzy medycyny i weterynarii, pielęgniarek oraz pracowników prewencji policji czy przedstawicieli niektórych firm oferujących wyróżnione przez Prezesa Kasy wyroby.

Program zajęć, zgodnie z zaleceniem Prezesa, dostosowywano przede wszystkim do ilości i struktury zdarzeń wypadkowych oraz kierunków i technologii produkcji, oczekiwań i potrzeb rolników, a także uwzględniano tematy zawarte w zaleceniach Prezesa.

W wielu oddziałach szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom zabezpieczeń przed upadkami oraz zasadom bezpiecznej obróbki drewna. Doświadczenia z letniej akcji wizytacji gospodarstw, prowadzonej z inicjatywy PIP, również przyczyniały się do formułowania tematu szkoleń. I tak OR w Jaśle w swoim programie szkoleń, ujął jako podstawowy temat - „Obejście gospodarskie, ład, porządek, zabezpieczenia”; OR w Ostrowie Wlkp. też główny nacisk kładł na poprawę stanu podwórzy, ład i porządek w gospodarstwie, zwracał uwagę na stan drabin i ich używanie podczas wchodzenia i schodzenia, zabezpieczenia otworów zrzutowych.

OR w Żyrardowie, wspólnie z ODR, wprowadził nową formę szkoleń informacyjno-instruktażowych, dotyczącą praktycznego pokazywania w gospodarstwach rolników określonych prac sezonowych z uwzględnieniem zasad bhp, np. wykonywania próby kręconej siewnika (dla zapobiegania wypadkom podczas siewu), zaprawiania nasion lub sprawdzania opryskiwaczy, stosowania chemicznych środków ochrony roślin.

Aby szkolenia były atrakcyjne i skuteczne, stosowano różne materiały dydaktyczne i pomocnicze.

Uczestnikom szkoleń wręczano wydane w formie broszury *Zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym* oraz inne wydawnictwa broszurowe jak: 1. *Bezpieczna praca na wysokości, w wykopach i zbiornikach w gospodarstwie rolnym*, 2. *Bezpieczna obsługa maszyn i urządzeń w gospodarstwie rolnym*, 3. *Bezpieczna praca ze zwierzętami w gospodarstwie rolnym*, 4. *Pyl występujący w rolnictwie jest niebezpieczny*, 5. *Bezpieczna praca z chemicznymi środkami ochrony roślin*, 6. *Chorób odzwierzęcych można się ustrzec*, 7. *Wyroby zwiększające bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym*, które w 1999 roku wydano w ilości po 50 tys. każda i dostarczono wg rozdzielnika do każdego OR oraz CRR.

Udostępniano wydany w formie ulotki czy broszury *Wykaz prac i czynności szczególnie niebezpiecznych, których nie należy powierzać dzieciom do lat 15 w gospodarstwie rolnym* oraz ulotki monotematyczne pt. „*Pilarki tarczowe*” i „*Zabezpiecz się przed upadkiem*”.

Zgodnie z zaleceniem Prezesa Kasy, podczas szkoleń przedstawiano przekazane przez producentów prospekty i foldery wyrobów oznaczonych Znakiem Bezpieczeństwa KRUS oraz wyróżnionych na Targach Sawo i Polagra jako „*Wyrób zwiększający bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym*”.

Prezentowano w zależności od tematyki szkolenia filmy KRUS z serii „*Bezpieczeństwo pracy rolniczej*” oraz filmy pt. „*Zasady bezpiecznej ścinki drzew*” i „*Cztery i pół minuty - pierwsza pomoc w wypadkach drogowych*”.

Bardzo pomocne okazały się plansze obrazujące pierwszą pomoc przedmedyczną.

Wykorzystywano też zdjęcia z oględzin miejsc wypadków, nieprawidłowo użytkowanych maszyn oraz z gospodarstw wyróżnionych podczas konkursów, a także różne publikacje prasowe i wyróżnione prace plastyczne.

3. Działania pozaszkoleniowe

Mając pięcioletnie już doświadczenie w popularyzacji wiedzy o zagrożeniach i zasadach bezpiecznej pracy w rolnictwie poprzez stosowanie pozaszkoleniowych form prewencyjnych oraz wykonując polecenia Prezesa Kasy, oddziały przeprowadziły szereg przekonujących działań o wysokim poziomie edukacyjnym.

Do najpowszechniejszych form pozaszkoleniowego oddziaływania w 1999 roku można zaliczyć publikacje prasowe, coraz liczniejsze audycje radiowe i programy telewizyjne, różnego rodzaju konkursy wiedzy i plastyczne nt. bezpiecznej pracy w rolnictwie, konkursy na bezpieczne gospodarstwo rolne, różnorodne formy aktywnej promocji środków produkcji i

środków ochrony osobistej, w tym pokazy bezpiecznej pracy wyróżnionych przez Prezesa Kasy maszyn i urządzeń, a także uczestnictwo OR w uroczystościach i imprezach rolniczych.

Oddziaływaniem na rolników za pośrednictwem mediów zajmowały się prawie wszystkie oddziały.

Artykuły prasowe publikowano w prasie lokalnej, regionalnej i centralnej. Najwięcej publikacji związanych z bezpieczeństwem pracy rolników, zagrożeniami i działalnością prewencyjną ukazało się na terenie działania: OR w Płocku - 36, OR w Biłgoraju - 30, OR w Radomiu - 28, OR w Żyrardowie - 25, OR w Rawiczu - 19. Pracownicy Biura Prewencji i Rehabilitacji opracowali 15 artykułów prasowych o bhp w rolnictwie, które (w większości za pośrednictwem rzecznika prasowego) ukazały się w kilkudziesięciu numerach pism, głównie rolniczych. Biuro opracowywało też komunikaty prasowe o wypadkach śmiertelnych wśród rolników, które przekazywano za pośrednictwem rzecznika prasowego środkom masowej informacji.

Wiele redakcji współpracowało w organizacji konkursów dla czytelników, ogłaszając i drukując na swoich łamach pytania konkursowe i materiały przygotowujące. Np. wspólnie z redakcją *Gazety Solecckiej* przeprowadzono konkurs prasowy ze znajomości zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym.

Wśród audycji radiowych, emitowanych przez lokalne i regionalne rozgłośnie na terenie 30 OR, dominowały nadawane cyklicznie w Katolickim Radio Podlasie (8). W Porannych Rozmaitościach Rolniczych I programu Polskiego Radia około 50 audycji poświęcono bieżącym wypadkom śmiertelnym i sposobom ich uniknięcia oraz zasadom bezpiecznej pracy.

14 OR utrzymywało kontakty z ośrodkami telewizyjnymi. OR w Radomiu nawiązał współpracę z TV Polsat.

Przeprowadzono V. edycję konkursu „W rolnictwie można pracować bezpieczniej” zorganizowanego dla dziennikarzy prasy, radia i telewizji, którego celem jest popularyzacja wiedzy o zagrożeniach i zasadach bezpiecznej pracy. Ogółem na konkurs wpłynęło 31 publikacji prasowych, 39 audycji radiowych i 13 telewizyjnych.

Różnego typu konkursy to bardzo już popularna forma oddziaływania na rolników i ich najbliższych. Konkursy prowadzono z myślą o dorosłych rolnikach, sołtysach, członkiniach KGW; przyszłych rolnikach (w rolniczych szkołach średnich) i dzieciach rolników (w szkołach podstawowych).

Olimpiady i konkursy wiedzy bhp oraz konkursy wiedzy rolniczej z elementami bhp i inne, a także konkursy na najbezpieczniejsze gospodarstwo rolne organizowało samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami 46 OR.

Zgodnie z zaleceniem Prezesa, konkursy lub ich finały uświetniały masowe imprezy rolnicze, uatrakcyjniały szkolenia rolników, były prowadzone za pośrednictwem mediów (prasy i radia).

Jedną z nowych form konkursu zastosował OR w Legnicy, współorganizując Gminny Turniej Rodzin (w gminie Męcinka), gdzie dla 10 rodzin w trzyosobowych składach jedną z konkurencji był sprawdzian wiedzy o bhp w gospodarstwie rolnym .

Konkursy na najbezpieczniejsze gospodarstwo rolne objęły swym zasięgiem około 1.200 gospodarstw, które były wizytowane przez komisje składające się głównie z pracowników KRUS, PIP, ODR, OSP. Prowadzono je na terenie działania 28 OR, dla gmin i regionów. OR w Zambrowie przeprowadził konkurs na najpiękniejszą wieś 1999 roku, typując do niego po 3 wsie z terenu każdej PT, tj. ogółem 15 wsi.

W tego rodzaju konkursach uczestnicy poprawiali i ulepszali warunki w zakresie bhp w swoich gospodarstwach, w tym zabezpieczenia przed upadkami, pochwyceniami przez ruchome części maszyn, wypadkami przy gospodarczej obróbce drewna.

Oddziały organizowały i uczestniczyły też w seminariach, wystawach i pokazach o tematyce prewencyjnej, a także wizytowały, wspólnie z PIP w okresie żniw, gospodarstwa rolników i prace przez nich wykonywane.

Różne formy działań pozaszkoleniowych przeprowadzonych przez OR w 1999 roku przedstawiają Załączniki nr 22-24.

4. Promocja bezpiecznych wyrobów - pokazy, wystawy.

Zgodnie z zaleceniami Prezesa Kasy Oddziały Regionalne KRUS powinny upowszechniać wśród rolników wiedzę na temat dostępności na rynku maszyn, urządzeń i środków ochrony pracy, które poprzez zastosowane w nich rozwiązania techniczne ograniczają w znacznym stopniu zagrożenia wypadkowe przy pracy rolniczej. Są nimi głównie wyroby wyróżnione przez Prezesa Kasy tytułem „Wyrób zwiększający bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym” i oznaczone „Znakiem Bezpieczeństwa KRUS”.

Poza szkoleniem promocję tych wyrobów prowadzono w różnych formach jako promocję wyrobów jednego z wyróżnionych producentów, prezentację pojedynczej maszyny podczas imprezy organizowanej przez innego organizatora lub zorganizowanie wystawy, np. ochron osobistych, w siedzibie Kasy. W innych przypadkach był to pokaz urządzenia lub maszyny podczas pracy połączony ze szkoleniem rolników na temat bezpiecznej pracy. Niektóre OR organizowały cykl takich imprez w kilku gminach. Miało to miejsce w przypadku

wymiany osłon wałów przegubowo-teleskopowych z LFMR, przeprowadzonych przez 9 oddziałów regionalnych. OR w Lublinie wymienił ich 146, w Biłgoraju 122, w Radomiu 77, w Szczecinie 54. Należy zaznaczyć, że liczba uczestników pokazów była znacznie większa, ale z uwagi na nietypową budowę niektórych wałów nie można było dokonać wymiany osłon, a ponadto część rolników uczestniczyła w takich spotkaniach jako obserwatorzy. Wymieniono ogółem 485 osłon, których zakup Kasa dofinansowała w 50%. Pracownicy i przedstawiciele terenowi producenta udzielali instruktażu na temat prawidłowej wymiany osłon. Fabryka ufundowała ponadto wały i osłony jako nagrody w konkursach organizowanych przez inne oddziały.

Pięć oddziałów promowało wyróżnione pilarki spalinowe produkowane przez Husqvarnę, organizując szkolenia połączone z praktycznym pokazem bezpiecznego cięcia drewna. Największe doświadczenie we współpracy z Husqvarną posiada Oddział w Tomaszowie Mazowieckim - robi to od czterech lat. Po dwa pokazy przeprowadzono z użyciem pilarek Stihla, myjek ciśnieniowych produkowanych przez firmę Kärcher oraz sadzarek do ziemniaków S-208/3 produkowanych w Biedaszkach przez Pol-Mot Mrągowo. Tematyka pokazów była bardzo zróżnicowana, od agregowania przyczepy z ciągnikiem do bardzo złożonych i wymagających pewnej wiedzy technicznej, np. obsługi siewników zbożowych połączonych z wykonaniem próby kręconej.

Odpowiednie rozpropagowanie informacji o organizowanym pokazie wśród rolników, uczniów szkół rolniczych i samorządu lokalnego zapewniło dużą liczbę uczestników, a tym samym dotarcie do szerokiego kręgu potencjalnych odbiorców maszyn i urządzeń z założenia bezpiecznych.

Inne przeprowadzone pokazy obejmowały:

- działanie trójpunktowego układu zawieszania firmy Walterscheid,
- zaprawianie ziarna siewnego metodą mokrą,
- bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin i zasady regulowania opryskiwaczy,
- prawidłową obsługę prasy do słomy,
- wykorzystanie koparko-ładowarki „Mikrus”,
- bezpieczną pracę z użyciem kosiarki rotacyjnej i przetrząsaczo-zgrabiarki.

Oprócz pokazów pracy jedenaście oddziałów zorganizowało w różnych formach wystawy maszyn, urządzeń i środków ochrony indywidualnej, które posiadają tytuł „Wyrób zwiększający bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym” lub „Znak Bezpieczeństwa KRUS. Największą aktywność w uzyskaniu udziału producentów tych wyrobów w promocji wykazał OR w

Augustowie. Na wystawie organizowanej podczas obchodów Święta Ludowego znalazło się dziesięciu takich producentów, a także szereg firm lokalnych.

W niektórych oddziałach w miejscach, gdzie przebywają rolnicy (korytarze, hole), prezentowano odzież roboczą, wózki z Agromechu w Łubiance, wały z LFMR i inne wyroby.

Nie wszyscy producenci wykazali zainteresowanie współpracą z Kasą, czasem ze względu na trudną sytuację finansową w jakiej się znaleźli, a czasem z innych niezrozumiałych względów. Trudno dziwić się producentom, zwłaszcza tym mniej zamożnym. Handlowcy nie chętnie podejmują ryzyko rozprowadzania towarów, których nie można szybko sprzedać. Brak zainteresowania odbiorców niektórymi urządzeniami powoduje wycofanie ich z oferty handlowej, jak miało to miejsce w przypadku minitraka Logosol, oferowanego uprzednio przez firmę STIHL.

5. Współpraca ze szkołami

Zgodnie z zaleceniem Prezesa Kasy, część oddziałów kontynuowała rozpoczęte w minionych latach, a część oddziałów prowadziła po raz pierwszy działania na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy w gospodarstwie rolnym w średnich szkołach rolniczych, wiejskich gimnazjach i szkołach podstawowych. Ogółem 48 OR organizowało lub współorganizowało dla uczniów szkolenia, spotkania, pogadanki, pokazy i konkursy. Formy te stały się w wielu oddziałach stałym elementem działalności prewencyjnej. Np. OR w Białymstoku przeprowadził szkolenia dla 451 uczniów klas V-VIII w sześciu szkołach podstawowych, dla 605 uczniów klas III i maturalnych w szesnastu szkołach rolniczych oraz dla 143 uczniów z trzech gimnazjów, a ponadto zorganizował w szkołach 14 różnych konkursów. Załącznik nr 25 przedstawia olimpiady i konkursy organizowane przez OR dla uczniów szkół rolniczych i podstawowych w 1999 roku.

Ponad 8 tysięcy uczniów ze wszystkich średnich szkół rolniczych z terenu działania 31 OR wzięło udział w wieloetapowych olimpiadach i konkursach wiedzy bhp. Do rozgrywek międzyszkolnych zakwalifikowało się ponad 600 uczniów. Podczas uroczystych finałów nagradzano najlepszych uczestników jak i szkoły, które najdokładniej przygotowały swoich wychowanków. Organizowano też inne konkursy - na najlepszy plakat-makiety czy na najlepszą pracę dyplomową zawierającą elementy bhp w rolnictwie.

Z myślą o młodzieży rolniczej OR w Augustowie zorganizował konkurs „Bezpieczna nauka zawodu - bezpieczne gospodarstwo” dla gospodarstw szkoleniowych, współpracujących ze szkołami rolniczymi.

Wśród uczniów starszych klas szkół podstawowych i gimnazjów zorganizowano 34 konkursy wiedzy bhp, w których wzięło udział ponad 3 tysiące młodzieży. Największą jednak popularnością cieszyły się konkursy plastyczne, w których mogły również wykazywać się najmłodsze dzieci. Przeprowadziło je 30 OR, a więc ponad dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim. Konkursy wciągnęły bardzo liczną grupę dzieci, o czym świadczą chociażby ilości nadesłanych najlepszych ze szkół prac konkursowych - 1967 prac z 38 szkół byłego woj. siedleckiego, 600 prac z byłego woj. łomżyńskiego czy 480 prac z 30 szkół byłego woj. częstochowskiego.

Największe rozmiary osiągnął konkurs plastyczny zorganizowany przez OR w Gdańsku, Słupsku i Sztumie dla ponad 8,5 tysiąca uczniów ze 122 szkół woj. pomorskiego.

Najlepsze prace wystawiano w siedzibach oddziałów regionalnych i placówek terenowych oraz szkół, a także w Galerii Miejskiej w Zambrowie czy podczas imprez rolniczych - np. Letnich Targów Rolnych Agroma'99 w Marszewie.

Konkursom i imprezom z nimi związanym często towarzyszyła obsługa medialna - od reklamy konkursu i podania jego celu, poprzez sprawozdania prasowe czy migawki telewizyjne z uroczystości finałowych, do prezentacji laureatów i ich szkół oraz wywiadów ze zwycięzcami.

W czasie wakacji oraz imprez lokalnych angażowano dzieci w konkursy poświęcone bezpieczeństwu wykonywanych przez nie prac w gospodarstwach rodziców.

Wręczone przez OR na różnych spotkaniach materiały dydaktyczne, tj. wydawnictwa broszurowe nt. bezpiecznej pracy, „Zasady ochrony zdrowia i życia w gospodarstwie rolnym”, „Prace i czynności szczególnie niebezpieczne w gospodarstwie rolnym, których nie należy powierzać dzieciom do lat 15” są uczniom i nauczycielom bardzo pomocne. 300.000 egzemplarzy wykazu „Prac.....” zostało przekazane wszystkim ubezpieczonym posiadającym dzieci, szkołom i innym instytucjom. Popularnością cieszą się filmy z serii „Bezpieczeństwo pracy rolniczej”, które Kasa przekazała nieodpłatnie, za pośrednictwem oddziałów, do 257 średnich szkół rolniczych.

Z myślą o uczniach szkół podstawowych Kasa zakupiła w 1999 roku 25 tysięcy ilustrowanej kolorowo książeczki pt. „Jak bezpiecznie pomagać rodzicom w gospodarstwie rolnym”, obrazującej różne zagrożenia, na jakie w gospodarstwie narażone są dzieci. Wydawnictwo to cieszy się ogromnym powodzeniem wśród dzieci i uznaniem wśród nauczycieli. Jednak z uwagi na niewielką ilość książeczek nie wszystkie dzieci mogą być nimi obdarowane. W oddziałach prowadzona jest bardzo oszczędna gospodarka i dlatego książeczka najczęściej jest nagrodą za uczestnictwo w konkursie

Także dla dzieci, przede wszystkim tych poruszających się po wiejskich drogach, z terenu działania 5 OR (w Grudziądzu, Kielcach, Ostrowie Wlkp., Płocku i Zambrowie), gdzie wypadkowość wśród dzieci była największa, Kasa zakupiła 1000 sztuk odblaskowych opasek ostrzegawczych. Wręczano je najmłodszym dzieciom (całym grupom) jako nagrody za uczestnictwo w konkursach czy pogadankach. Dzieci przyjęły chętnie obowiązek noszenia kolorowych opasek z logo KRUS, zapinanych na rzepy i w efektownych opakowaniach. Inicjatywa spotkała się z zadowoleniem kierownictwa szkół i rodziców. Na terenie działania OR w Zambrowie akcja zainteresowała dziennikarzy radia, prasy i telewizji.

6. Oddziaływanie na poprawę bezpieczeństwa środków produkcji

W roku 1999 Prezes Kasy podjął decyzje zezwalające producentom na oznaczania „Znakiem Bezpieczeństwa KRUS” następujących wyrobów:

- czterech przenośnych opryskiwaczy ciśnieniowych o napędzie ręcznym typu „ORION”, produkowanych przez Przedsiębiorstwo „KWAZAR CORPORATION” z Jaktorowa k/Grodziska Maz.
- wałów przegubowo-teleskopowych ze wzmocnionymi osłonami produkcji Lubelskiej Fabryki Maszyn Rolniczych S. A.
- trzech stacjonarnych zaprawiarek do nasion (AL 50 P 211, AL 50P P 211/1 i „AGATA” P 212) z firmy „AGRALEX” z Redła k/Koszalina
- siedemnastu maszyn rolniczych stanowiących linie technologiczne do zbioru i zagospodarowania sianokiszonki, produkowanych przez Firmę „SIPMA” S. A. z Lublina (w skład linii technologicznych wchodzi następujące maszyny: - trzy kosiarki rotacyjne dolnonapędowe, spulchniacz pokosów, cztery prasy zwijające, dwa wózki samozaładowcze, chwytak bel, nośnik bel, rozwijacz bel, rozdrabniacz bel, owijarka bel, owijarka bel przyczepiana samozaładowcza i ładowacz czołowy).

Bezpieczeństwo podczas pracy oraz trwałość i niezawodność ww. maszyn i urządzeń została potwierdzona przez wielu użytkowników i handlowców.

Na Międzynarodowych Targach Środków Ochrony Pracy, Ratownictwa i Rehabilitacji „SAWO'99” w Bydgoszczy oraz na Międzynarodowych Targach Rolno - Przemysłowych „POLAGRA '99” Prezes Kasy wyróżnił następujące wyroby:

- Rękawice ochronne antywibracyjne, produkowane przez Spółdzielnię Usług Techniczno - Handlowych i Wdrożeń „ORPEL” w Łodzi;

- Ubranie traktorzysty z Zakładu Pracy Chronionej „FARTPOL” w Toruniu.
- Sadzarkę do ziemniaków S 208/3, produkowana przez „POL - MOT MRAĞOWO” S. A. w Biedaszkach Małych k/Kętrzyna
- Ładowacze czołowe „TUR” do ciągników rolniczych średnich i ciężkich produkowane przez „POL - MOT MRAĞOWO” S. A. w Mrağowie;
- Uniwersalne piły łańcuchowe 340, 345, 350 produkcji szwedzkiej firmy „HUSQVARNA”, rozprawdane przez firmę „ELEKTROLUX - POLAND” Spółka z o. o. „HUSQVARNA” z Warszawy.

Kasa wraz z Redakcją Miesięcznika „AGROBAZAR”, IBMER-em i Redakcją Rolną TVP zorganizowała III. Edycję Konkursu na „Maszynę Rolniczą Roku”. Podsumowanie Konkursu odbyło się podczas Międzynarodowych Targów Techniki Rolniczej AGROTECH'99 w Kielcach

„Maszyną Rolniczą 1998 Roku” został opryskiwacz polowy przyczepiany 2500/18/PH/K, produkowany przez PPHU „KRUKOWIAK” w Redczu Krukowym k/Brześcia Kujawskiego.

W 1999 roku kontynuowano trzy postępowania rozpoczęte w 1998 roku o zwrot świadczeń z ubezpieczenia, wypłaconych rolnikom na skutek wypadków, w związku z wadami stwierdzonymi podczas eksploatacji następujących wyrobów:

- 1/ kombajnu buraczanego Z - 413 „NEPTUN”, produkowanego przez „FAMAROL” S. A. w Słupsku (*jedną z przyczyn wypadku była wadliwość instrukcji obsługi, ponieważ nie ma w niej żadnych informacji dotyczących zasad wykonania niezbędnych czynności, zapewniających bezpieczne odłączenie kombajnu od ciągnika*).
- 2/ zawieszanego pługa obracalnego 4.-skibowego z zabezpieczeniem korpusów płuźnych do orki bezzagonowej ciężkich gleb zakamienionych "ALBATROS" 120M, produkowanych przez niemiecką firmę "RABE WERK" (postępowanie zakończono ugodą).
- 3/ zawieszanych siewników zbożowych uniwersalnych, produkowanych przez PPHU "ROLMASZ" Sp. z o. o. w Kutnie i b. FMR „AGROMET - KRAJ” (10 typów siewników - głównie siewniki zawieszane - *wadliwe instrukcje obsługi i brak grafiki informacyjno - ostrzegawczej*). Sprawa w sądzie.

Wdrożono dwa nowe postępowania regresowe wobec producentów wyrobów:

1/ mieszalnika pasz produkcji Zakładu Naprawczego Mechanizacji Rolnictwa w Okonku. *(Zastosowana osłona nie zabezpieczyła ręki rolnika i była główną przyczyną wypadku);* postępowanie w toku.

2/ ciągnikowych kopaczek do buraków, wykonywanych na indywidualne zamówienie przez Zakład p. Alfonsa K. z Wrześni *(przyczyną wypadku był brak osłon na wewnętrznych wałach przegubowych i brak instrukcji obsługi).*

Kontynuowano także postępowanie regresowe wobec firmy remontowo - budowlanej z Przemysła z tytułu wadliwej usługi.

Wdrożono i zakończono pomyślnie postępowanie regresowe wobec Cukrowni „KRASNYSTAW” S. A. z tytułu *braku nadzoru ze strony personelu obsługującego kompleks buraczany (wywrotnicę hydrauliczną) co było wyłączną przyczyną wypadku rolnika.*

Od początku działalności Kasa zakwestionowała jakość 46. wyrobów produkowanych przez 36. producentów.

7. Współdziałanie z innymi instytucjami i organizacjami

Dużą część działań prewencyjnych, głównie konkursów i pokazów, jednostki organizacyjne Kasy prowadziły wspólnie lub przy wsparciu innych instytucji i organizacji, łącząc środki i możliwości organizacyjne. Najbardziej niezawodnymi partnerami były Okręgowe Inspektoraty Państwowej Inspekcji Pracy (i jednostki terenowe) oraz Ośrodki Doradztwa Rolniczego (Centra Doradztwa Rozwoju Rolnictwa). Wsparcie uzyskiwano także w Izbach Rolniczych (np. w Mazowieckiej, Kujawsko-Pomorskiej, Wielkopolskiej, Podlaskiej, Łódzkiej, Lubelskiej i Śląskiej).

Nawiązano współpracę z wieloma starostwami. Kontynuowano ją z Komendami Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej, Wojewódzkimi Związkami Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, Inspektoratami Ochrony Roślin. Niektóre oddziały współpracowały ze Stowarzyszeniem Kulturalnym Sołtysów (OR Nowy Sącz, Zduńska Wola), Kuratoriami Oświaty, PZU i innymi. Współpracę kształtowano w zależności od miejscowych warunków i gotowości partnerów do tej współpracy.

W IV kwartale nawiązano kontakty z terenowymi jednostkami Towarzystwa Ubezpieczeń w Rolnictwie i Gospodarce Żywnościowej „AGROPOLISA S.A.” dla realizacji porozumienia pomiędzy Prezesem Kasy i Prezesem AGROPOLISY w sprawie promowania maszyn zwiększających bezpieczeństwo pracy.

Oddziały Regionalne weszły w skład nowo powołanych Wojewódzkich Komisji ds. BHP w Rolnictwie w Łodzi i Poznaniu. Tam gdzie komisje zaprzestały działalności (np. w b. woj. legnickim), współpraca odbywała się na zasadzie doraźnych uzgodnień.

Przedstawiciele Kasy uczestniczyli w ponad 10 seminariach i konferencjach naukowych, poświęconych bezpieczeństwu pracy w rolnictwie. Podczas większości z nich wygłoszono własne referaty i doniesienia, informując uczestników o skali i rodzajach zagrożeń oraz o działaniach prewencyjnych Kasy.

Podobnie czynili pracownicy Kasy podczas sesji gminnych rad, porad sołtysów, posiedzeń komisji Izb Rolniczych itp.

Rozprowadzono wśród zainteresowanych uczelni, instytucji i osób około 800 rocznych opracowań o wypadkach w gospodarstwach rolnych i działaniach prewencyjnych. Część oddziałów regionalnych przekazywała instytucjom wojewódzkim, powiatowym i zarządom gmin własne opracowania.

Roczna informacja była także wykorzystana przez Radę Ochrony Pracy na jednym z posiedzeń.

Część III. Podsumowanie i wnioski

Dane dotyczące wypadków przy pracy rolniczej w roku 1999 rolników ubezpieczonych w KRUS i osób im najbliższych pomagających w pracy, świadczą o pozytywnym choć stopniowym wpływie prowadzonej działalności prewencyjnej na zmianę metod pracy i zachowań u części rolników.

Liczba zgłoszonych do j.o. Kasy zdarzeń wypadkowych była o 6,8 % mniejsza niż w roku 1998. O 10,8 % zmniejszyła się liczba wypadków śmiertelnych. Po raz pierwszy odnotowano wyraźne zmniejszenie (o 12,3 %) liczby zgłoszonych wypadków dzieci do lat 15. Liczba zgłoszonych i uznanych chorób zawodowych pozostała na poziomie roku 1998.

Mimo najniższej od początku działalności Kasy liczby zgłoszeń wypadków, wzrosła w stosunku do roku 1998 statystyczna liczba wypadków, tj. wypadków powodujących wypłatę odszkodowań – z 29 777 do 31 906, tj. o 7,1 %, ale wzrost ten był wynikiem przesunięcia na rok 1999 dużej liczby spraw nie załatwionych w roku poprzednim w związku ze zmianą trybu orzekania o wielkości uszczerbku na zdrowiu (na koniec 1999 roku bilans spraw przejętych z roku 1998 oraz nie załatwionych w roku 1999 wyrównał się). W związku ze wzrostem liczby

wypłaconych odszkodowań wzrósł wskaźnik wypadkowości z 21 do 22,4 wypadków na 1000 ubezpieczonych, ale - za wyjątkiem roku 1998 – był on najniższy od roku 1992.

Zmniejszenie liczby zgłoszonych wypadków ogółem, liczby wypadków dzieci i wypadków śmiertelnych uzyskano mimo dalszego pogarszania się stanu technicznych środków produkcji, będących w posiadaniu rolników.

W roku 1999 kontynuowano i rozszerzano dotychczasowe formy działań prewencyjnych. Szczególnemu rozszerzeniu uległy kontakty ze szkołami podstawowymi i oddziaływanie na rodziców dla poprawy bezpieczeństwa dzieci. Ubezpieczonym posiadającym dzieci doręczono wykaz szczególnie niebezpiecznych prac i czynności, których nie należy powierzać dzieciom, wraz z listem poprzedzającym ten wykaz. Zakupiono i rozprowadzono wśród dzieci 25 000 ilustrowanej książeczki o bezpieczeństwie w gospodarstwie oraz 1000 sztuk ostrzegawczych opasek odbłaskowych. Ten zestaw działań niewątpliwie wpłynął na zmniejszenie liczby wypadków.

Mimo dającego o sobie znać w wielu rejonach zmniejszenia zainteresowania rolników szkoleniem na temat bhp, liczba przeprowadzonych szkoleń i liczba uczestników tych szkoleń pozostała na poziomie roku poprzedniego.

Rozszerzono także prewencyjne działania pozaszkoleniowe, w tym współdziałanie z regionalnymi rozgłośniami radiowymi i ośrodkami telewizyjnymi. Kontynuowano konkursy na najbezpieczniejsze gospodarstwo rolne i konkursy wiedzy o zagrożeniach i bezpieczeństwie pracy, promocję środków zwiększających bezpieczeństwo.

Działalność prewencyjną poświęcono głównie przeciwdziałaniu największym zagrożeniom, tj. wdrażaniu zabezpieczeń przed upadkami, wyposażaniu maszyn w osłony, poprawie bezpieczeństwa podczas gospodarczej obróbki drewna, wywoływaniu popytu na ochrony indywidualne i wyroby zmniejszające dotychczas występujące zagrożenia.

Największe efekty uzyskano w poprawie bezpieczeństwa przy użytkowaniu wałów przegubowo – teleskopowych, organizując i współfinansując wymianę prawie 500 osłon. Można przypuszczać, że akcja wymiany, połączona z informacją i pokazem, zwróciła uwagę rolników na ten problem i przyczyniła się do zmniejszenia liczby śmiertelnych wypadków przy wałach z 13 w roku 1998 do 3 w roku 1999.

Za istotne należy też uznać zmniejszenie liczby pochwyceń i uderzeń przez ruchome części innych maszyn (5,5 % - owe zmniejszenie ogólnej liczby wypadków w tej grupie, 23 % - owe zmniejszenie liczby wypadków śmiertelnych).

Nie uzyskano natomiast postępu w zmniejszeniu liczby upadków osób, mimo akcentowania tego zagrożenia w wielu działaniach prewencyjnych (podczas szkoleń, konkursów, postępowania powypadkowego itp.), prawdopodobnie ze względu na mnogość przyczyn powodujących upadki.

Podobnie nie może zadowalać bardzo powolne zmniejszanie się zagrożeń i liczby wypadków przy pozyskiwaniu i obróbce drewna. Na naszym rynku nie ma dostatecznej podaży bezpieczniejszych pilarek tarczowych, dostosowanych do potrzeb rolników, których zresztą nie stać na wymianę tych pilarek, które posiadają. Wydaje się słusznym wniosek OR w Częstochowie, by Kasa podjęła próbę wywołania produkcji osłon i zabezpieczeń do posiadanych przez rolników pilarek. Poza tym należałoby rozwijać zapoczątkowaną współpracę z głównymi importerami pił łańcuchowych i wspólnie z nimi prowadzić pokazy i szkolenia na temat bezpiecznego użytkowania tych pił.

Na podstawie dokonanej analizy skali i przyczyn wypadków oraz przeglądu działań prewencyjnych należy stwierdzić, że zalecenia Prezesa Kasy z roku 1999 zachowały swoją aktualność. Przyjęte kierunki i wypracowane przez jednostki organizacyjne Kasy formy zapobiegania wypadkom i chorobom zawodowym należy kontynuować.

Opracowano

w Biurze Prewencji i Rehabilitacji

Dyrektor Biura

Prewencji i Rehabilitacji

(-) dr Wojciech Kobielski

Warszawa, marzec 2000 r.

Zatwierdził

Zastępca Prezesa

(-) Marek Jarosław Hołubicki

LICZBA ZGŁOSZONYCH ZDARZEŃ WYPADKOWYCH W LATACH 1993 - 1999

Lp.	OR KRUS	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1999 % 1998
1.	Augustów	831	1 729	1 572	1 548	1 568	1 394	1 400	100,4
2.	Białystok	2 230	2 245	2 127	2 019	2 081	1 867	1 745	93,5
3.	Bielsko-Biała	901	882	780	731	693	682	713	104,5
4.	Biłgoraj	2 290	2 980	2 818	2 878	2 813	2 496	2 270	90,9
5.	Bydgoszcz	1 340	1 194	1 289	1 245	1 374	1 247	1 213	97,3
6.	Chełm	968	944	802	934	1 023	918	868	94,6
7.	Ciechanów	1 695	1 539	1 237	1 181	1 407	1 257	1 289	102,5
8.	Częstochowa	1 132	926	767	707	643	567	511	90,1
9.	Gdańsk	774	860	637	595	622	641	571	89,1
10.	Grudziądz	1 450	1 545	1 356	1 444	1 406	1 309	1 271	97,1
11.	Jasło	1 124	772	718	702	782	658	594	90,3
12.	Jelenia Góra	301	240	241	223	287	252	202	80,2
13.	Katowice	746	757	626	628	668	552	555	100,5
14.	Kielce	2 630	2 602	2 317	2 540	2 743	2 572	2 589	100,7
15.	Konin	1 119	1 040	1 007	1 023	1 034	980	921	94,0
16.	Koszalin	274	326	337	301	324	284	267	94,0
17.	Kraków	1 071	891	773	853	889	787	752	95,6
18.	Legnica	530	561	605	631	640	526	522	99,2
19.	Lublin	3 144	3 456	3 202	3 169	3 286	3 075	2 802	91,1
20.	Łódź	357	342	362	356	300	265	244	92,1
21.	Nowy Sącz	2 323	2 159	1 741	1 596	1 640	1 694	1 439	84,9
22.	Olsztyn	1 101	1 020	994	1 021	1 160	1 128	1 021	90,5
23.	Opatów	2 141	1 817	1 696	1 876	1 864	1 653	1 539	93,1
24.	Opole	1 182	1 099	1 029	1 025	1 029	898	871	97,0
25.	Ostrołęka	1 712	1 418	1 213	1 108	1 062	902	985	109,2
26.	Ostrów Wielkopolski	1 877	1 754	1 708	1 787	1 903	1 701	1 488	87,5
27.	Piła	500	881	721	654	717	659	583	88,5
28.	Płock	1 746	1 556	1 354	1 331	1 561	1 446	1 310	90,6
29.	Poznań	1 539	1 264	1 193	1 110	1 105	1 007	1 004	99,7
30.	Przeworsk	1 845	1 294	1 179	1 160	1 206	1 161	1 085	93,5
31.	Radom	1 981	1 545	1 297	1 235	1 344	1 255	1 077	85,8
32.	Radzyń Podlaski	2 226	2 283	1 889	1 732	1 930	1 720	1 473	85,6
33.	Rawicz	778	845	801	817	939	862	744	86,3
34.	Rzeszów	1 732	1 467	1 174	1 338	1 357	1 243	1 127	90,7
35.	Siedlce	2 418	2 366	2 403	2 432	2 730	2 281	2 140	93,8
36.	Słupsk	485	667	472	511	527	381	430	112,9
37.	Sulęcín	346	315	318	366	365	339	330	97,3
38.	Szczecin	296	421	333	294	290	280	253	90,4
39.	Sztum	688	721	676	551	599	563	583	103,6
40.	Tarnów	1 495	1 242	1 158	927	945	852	847	99,4
41.	Tomaszów Mazow.	1 832	1 555	1 323	1 289	1 359	1 407	1 180	83,9
42.	Wałbrzych	607	508	475	444	603	482	456	94,6
43.	Warszawa	433	454	436	430	447	375	367	97,9
44.	Włocławek	1 983	1 613	1 487	1 623	1 905	1 614	1 388	86,0
45.	Wrocław	654	703	678	686	721	673	590	87,7
46.	Zambrów	2 195	2 542	2 511	2 954	3 309	3 327	3 224	96,9
47.	Zduńska Wola	2 048	1 892	1 836	1 673	1 708	1 510	1 262	83,6
48.	Zielona Góra	315	263	235	263	247	234	255	109,0
49.	Żyrardów	1 551	1 105	1 138	1 125	1 138	1 023	897	87,7
OGÓLEM		65 936	62 600	57 041	57 066	60 293	54 999	51 247	93,2

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS – 15, luty 2000 r.

TERMINOWOŚĆ ZGŁOSZEŃ WYPADKÓW W LATACH 1997 - 1999
/wg oddziałów regionalnych/

Lp.	OR KRUS	liczba zgłoszeń w dniach od wypadku % liczba zgłoszonych wypadków											
		do 14 dni			15 - 30 dni			31 - 60 dni			> 60 dni		
		1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999
1.	Augustów	41,8	42,6	46,8	24,6	23,2	23,2	21,0	22,7	18,9	12,6	11,5	12,0
2.	Białystok	38,3	38,8	38,2	21,2	20,9	22,0	25,2	24,2	25,0	15,3	16,1	14,8
3.	Bielsko-Biała	48,5	54,5	58,8	24,1	21,4	20,6	18,8	15,7	14,6	8,6	8,4	6,0
4.	Biłgoraj	41,6	43,7	32,2	20,1	18,9	22,1	19,8	18,6	16,5	18,5	18,8	29,2
5.	Bydgoszcz	18,9	26,5	36,5	16,7	19,2	17,4	29,3	22,8	20,0	35,1	31,5	26,1
6.	Chełm	37,1	34,9	35,4	19,7	19,4	23,8	25,1	26,6	22,2	18,1	19,1	18,6
7.	Ciechanów	27,0	27,5	25,9	25,0	26,7	25,0	28,5	27,6	27,1	19,5	18,2	22,0
8.	Częstochowa	49,3	46,2	45,0	29,8	23,6	22,7	16,0	17,8	20,6	12,9	12,4	11,7
9.	Gdańsk	27,2	35,1	39,2	21,5	21,1	17,2	26,2	22,7	21,4	25,1	21,1	22,2
10.	Grudziądz	28,9	38,5	35,1	24,2	22,4	23,9	24,9	19,9	24,1	22,2	19,2	16,9
11.	Jasło	39,6	42,1	36,9	17,6	16,4	19,0	16,8	16,7	19,5	26,0	24,8	24,6
12.	Jelenia Góra	24,4	34,9	34,7	24,1	27,4	26,7	21,2	19,8	23,3	30,3	17,9	15,3
13.	Katowice	31,9	26,1	26,3	21,0	13,0	17,3	20,2	22,8	22,3	26,9	38,1	34,1
14.	Kielce	15,1	20,9	34,7	17,0	16,9	17,1	28,6	25,2	22,6	39,3	37,0	25,6
15.	Konin	37,5	32,7	38,5	20,3	21,3	21,3	20,8	24,2	21,2	21,4	21,8	19,0
16.	Koszalin	45,1	54,9	46,1	24,7	24,3	25,8	22,2	15,5	15,4	8,0	5,3	12,7
17.	Kraków	18,7	22,1	23,1	20,1	21,6	18,9	33,0	29,4	27,9	28,2	26,9	30,1
18.	Legnica	63,3	62,2	67,6	15,1	18,1	12,6	12,2	8,9	9,6	9,4	10,8	10,2
19.	Lublin	11,5	15,3	25,4	13,0	15,8	17,6	29,9	29,0	24,0	45,6	39,9	33,0
20.	Łódź	14,0	25,7	25,4	23,7	18,1	40,1	43,3	40,7	23,0	19,0	15,5	11,5
21.	Nowy Sącz	37,2	40,5	49,3	19,7	20,5	17,5	23,2	20,1	17,4	19,9	18,9	15,8
22.	Olsztyn	29,2	32,8	32,0	23,9	29,1	27,2	29,1	23,0	26,5	17,8	15,1	14,3
23.	Opatów	27,2	30,1	37,2	21,7	22,5	21,2	25,2	24,3	20,9	25,9	23,1	20,7
24.	Opole	42,9	48,4	45,1	19,8	19,4	22,2	20,3	18,6	21,1	17,0	13,6	11,6
25.	Ostrołęka	20,8	20,4	20,8	18,2	20,8	20,4	29,7	31,4	31,4	31,3	27,4	27,4
26.	Ostrów Wielkopolski	39,9	43,1	40,9	23,5	21,8	23,9	19,5	19,8	20,5	17,1	15,3	14,7
27.	Piła	36,7	35,2	50,6	19,4	24,9	18,9	25,1	22,0	15,6	18,8	17,9	14,9
28.	Płock	29,3	30,3	32,3	21,6	22,1	24,4	27,1	26,0	23,8	22,0	21,6	19,5
29.	Poznań	31,5	39,1	37,5	26,0	22,7	24,8	24,5	22,1	20,6	18,0	16,1	17,1
30.	Przeworsk	47,0	49,8	47,2	19,3	21,6	19,4	19,3	16,2	17,8	14,4	12,4	15,6
31.	Radom	17,2	27,4	30,2	18,8	19,1	18,3	27,0	24,2	23,4	37,0	29,3	28,1
32.	Radzyń Podlaski	21,4	27,6	36,5	23,3	23,5	22,6	31,6	29,3	25,1	23,7	19,6	15,8
33.	Rawicz	39,1	47,4	48,1	20,9	19,8	20,7	22,2	18,1	19,1	17,8	14,7	12,1
34.	Rzeszów	27,9	32,7	30,2	22,5	20,8	23,7	24,2	21,9	22,8	25,4	24,6	23,3
35.	Siedlce	28,1	24,5	23,7	24,8	21,7	22,3	30,3	31,8	33,6	16,8	22,0	20,4
36.	Słupsk	41,2	30,4	25,6	23,5	22,8	27,7	18,8	23,6	19,8	16,5	23,1	27,0
37.	Sulęcín	45,8	50,4	55,8	18,6	19,8	15,8	15,6	11,2	10,0	20,0	18,6	18,4
38.	Szczecin	28,3	34,3	26,9	26,9	19,3	26,1	24,1	23,2	20,1	20,7	23,2	26,9
39.	Sztum	29,4	32,7	32,2	23,5	27,4	23,3	24,7	21,8	23,7	22,4	18,1	20,8
40.	Tarnów	40,5	39,1	40,3	21,3	22,2	24,2	22,0	20,8	20,8	16,2	17,9	14,7
41.	Tomaszów Mazowiecki	25,3	24,6	25,6	19,5	22,1	20,3	26,7	25,1	26,0	28,5	28,2	28,1
42.	Wałbrzych	38,8	38,8	43,4	23,9	20,5	23,7	22,5	24,3	17,5	14,8	16,4	15,4
43.	Warszawa	17,4	17,6	23,2	20,1	18,4	24,0	22,6	20,8	21,2	39,8	43,2	31,6
44.	Włocławek	60,2	63,3	65,1	16,4	15,0	16,1	13,2	12,6	10,1	10,2	9,1	8,7
45.	Wrocław	23,0	30,6	29,3	22,2	24,8	25,8	32,3	26,3	25,2	22,5	18,3	19,7
46.	Zambrów	43,9	58,0	62,7	22,6	19,9	19,9	20,1	14,5	11,3	13,4	7,6	6,1
47.	Zduńska Wola	33,7	36,6	43,7	23,8	22,4	20,4	23,5	22,1	19,9	19,0	18,9	16,0
48.	Zielona Góra	31,2	37,6	32,5	21,5	24,4	23,5	29,5	20,9	22,8	17,8	17,1	21,2
49.	Żyrardów	24,4	24,5	29,2	23,3	23,9	20,8	28,3	25,5	26,4	24,0	26,1	23,6
OGÓLEM		32,3	35,7	38,1	20,9	20,8	21,1	24,4	22,6	21,3	22,4	20,9	19,5

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji, luty 2000 r.

LICZBA WYDANYCH DECYZJI POWODUJĄCYCH WYPŁATĘ ODSZKODOWAŃ

Lp.	OR KRUS	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1.	Augustów	1 186	1 046	932	910	999	694	966
2.	Białystok	1 441	1 292	1 100	1 218	1 229	889	889
3.	Bielsko-Biała	730	624	560	476	515	399	348
4.	Biłgoraj	1 809	1 989	1 679	1 870	1 871	1 229	1 198
5.	Bydgoszcz	808	486	841	881	987	685	852
6.	Chełm	528	596	559	579	611	451	508
7.	Ciechanów	1 107	879	899	760	981	661	770
8.	Częstochowa	340	473	470	425	395	382	373
9.	Gdańsk	395	596	437	419	508	465	444
10.	Grudziądz	997	1 129	925	1 071	955	597	840
11.	Jasło	807	627	510	545	525	333	408
12.	Jelenia Góra	168	143	157	165	200	129	118
13.	Katowice	403	435	428	391	441	352	353
14.	Kielce	1 797	1 655	1 762	1 753	1 932	1 316	1 344
15.	Konin	696	579	668	613	582	492	506
16.	Koszalin	135	224	212	203	221	163	183
17.	Kraków	623	615	630	642	697	592	673
18.	Legnica	354	393	459	443	443	300	324
19.	Lublin	2 750	2 454	2 730	2 688	2 399	1 700	1 766
20.	Łódź	276	233	300	269	216	90	96
21.	Nowy Sącz	1 491	1 370	1 072	1 131	1 112	930	1 022
22.	Olsztyn	847	640	813	722	838	729	626
23.	Opatów	1 446	1 596	1 397	1 351	1 318	970	970
24.	Opole	491	460	592	568	646	483	420
25.	Ostrołęka	780	772	683	656	634	460	425
26.	Ostrów Wielkopolski	1 202	1 200	1 183	1 024	1 254	792	930
27.	Piła	278	446	452	528	471	252	332
28.	Płock	890	1 075	1 069	748	1 140	910	867
29.	Poznań	813	1 259	838	909	787	589	662
30.	Przeworsk	1 051	943	728	771	729	584	629
31.	Radom	1 062	894	887	844	858	706	692
32.	Radzyń Podlaski	1 525	1 730	1 596	1 427	1 440	1 001	1 082
33.	Rawicz	489	526	562	628	624	413	480
34.	Rzeszów	1 127	983	819	978	920	612	656
35.	Siedlce	1 629	1 550	1 696	1 766	1 850	1 196	1 492
36.	Słupsk	312	372	280	361	420	261	255
37.	Sulęcín	242	238	228	259	294	216	274
38.	Szczecin	240	314	313	182	237	211	200
39.	Sztum	436	494	534	459	482	325	388
40.	Tarnów	837	681	721	588	668	430	530
41.	Tomaszów Mazow.	878	980	962	838	981	820	716
42.	Wałbrzych	460	451	344	291	368	251	288
43.	Warszawa	317	324	280	310	315	223	216
44.	Włocławek	1 156	1 109	1 017	1 107	1 443	1 108	963
45.	Wrocław	444	452	439	444	463	298	250
46.	Zambrów	1 976	1 978	1 814	2 060	2 490	1 575	2 235
47.	Zduńska Wola	1 078	882	1 175	1 020	1 011	776	656
48.	Zielona Góra	179	173	173	181	193	158	158
49.	Żyrardów	1 049	980	939	936	867	579	533
	OGÓLEM	42 075	41 340	39 864	39 408	41 560	29 777	31 906

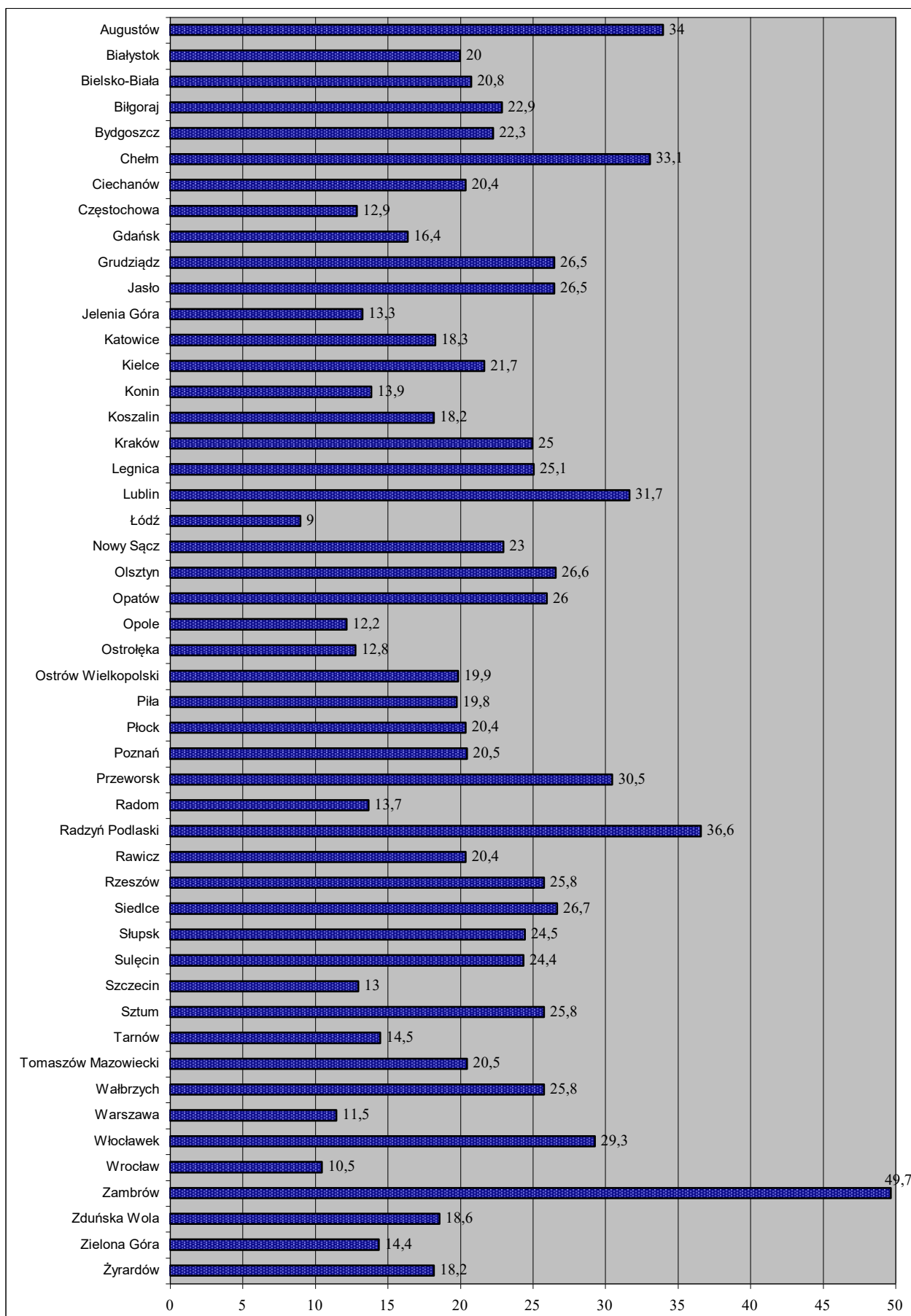
Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS – 15, luty 2000 r.

**LICZBA WYPADKÓW NA 1000 UBEZPIECZONYCH WG ODDZIAŁÓW REGIONALNYCH W LATACH
1992-1999 /według decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/**

Lp.	OR KRUS	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	<u>1999</u> <u>1998</u>
1.	Augustów	32,9	33,9	34,9	32,3	32,6	35,1	24,4	34,0	139,3
2.	Białystok	19,8	27,5	28,5	25,3	28,9	28,2	20,3	20,0	98,6
3.	Bielsko-Biała	25,7	41,5	41,7	38,4	33,3	33,4	25,2	20,8	82,5
4.	Biłgoraj	26,3	28,2	36,3	32,0	36,8	36,3	23,7	22,9	96,6
5.	Bydgoszcz	19,2	19,2	12,1	21,6	23,1	25,6	17,8	22,3	125,3
6.	Chełm	22,4	26,3	36,1	35,5	38,9	41,0	30,0	33,1	110,3
7.	Ciechanów	23,4	23,4	21,1	22,4	19,3	25,0	17,1	20,4	119,3
8.	Częstochowa	12,6	10,7	17,0	17,0	15,9	14,0	13,5	12,9	95,6
9.	Gdańsk	21,2	12,9	22,0	16,6	16,4	19,5	17,6	16,4	93,2
10.	Grudziądz	30,8	25,8	33,2	28,1	33,2	29,5	18,6	26,5	142,5
11.	Jasło	33,4	49,2	43,3	35,8	38,6	36,2	22,5	26,5	117,8
12.	Jelenia Góra	9,8	19,1	18,4	20,6	22,0	24,3	15,2	13,3	87,5
13.	Katowice	16,2	19,0	22,7	23,1	21,5	23,2	18,4	18,3	99,5
14.	Kielce	24,2	25,2	26,9	29,7	29,8	31,8	21,6	21,7	100,5
15.	Konin	16,8	16,5	15,2	17,9	16,8	15,6	13,6	13,9	102,2
16.	Koszalin	10,3	9,3	21,1	20,8	20,9	21,9	16,2	18,2	112,3
17.	Kraków	25,1	19,6	23,0	23,4	24,6	26,4	22,4	25,0	111,6
18.	Legnica	19,8	25,3	31,6	37,8	36,8	34,3	23,2	25,1	108,2
19.	Lublin	37,4	39,5	40,6	46,4	47,3	42,4	30,4	31,7	104,3
20.	Łódź	18,3	20,0	20,8	27,8	25,9	20,0	8,4	9,0	107,1
21.	Nowy Sącz	46,0	31,5	34,8	27,5	29,5	28,0	22,6	23,0	101,8
22.	Olsztyn	20,4	29,4	25,6	33,8	30,7	35,0	30,7	26,6	86,6
23.	Opatów	38,9	29,6	40,4	37,3	36,6	35,4	26,0	26,0	100,0
24.	Opole	19,1	13,4	14,5	18,6	17,8	19,3	14,3	12,2	85,3
25.	Ostrołęka	21,6	16,9	21,3	19,7	19,9	19,2	13,9	12,8	92,1
26.	Ostrów Wielkopolski	27,9	22,3	25,1	25,3	22,4	26,8	17,0	19,9	117,1
27.	Piła	18,2	14,9	26,1	26,9	32,0	27,9	14,9	19,8	132,9
28.	Płock	26,2	15,6	22,2	23,0	16,7	25,5	20,9	20,4	97,6
29.	Poznań	21,1	21,6	37,2	24,9	27,5	23,9	18,0	20,5	113,9
30.	Przeworsk	32,5	37,2	41,9	34,3	38,1	36,1	28,5	30,5	107,0
31.	Radom	23,1	18,5	16,3	16,9	16,9	16,7	13,9	13,7	98,6
32.	Radzyń Podlaski	32,8	44,9	55,5	52,6	48,3	47,9	33,5	36,6	109,3
33.	Rawicz	18,1	19,7	22,5	24,6	27,6	26,9	17,7	20,4	115,3
34.	Rzeszów	25,7	32,0	36,2	32,8	42,2	38,9	25,0	25,8	103,2
35.	Siedlce	24,2	22,7	26,2	30,0	32,3	32,8	21,4	26,7	124,8
36.	Słupsk	25,1	22,9	34,6	27,5	36,5	41,1	25,3	24,5	96,8
37.	Sulęcín	12,9	16,8	20,4	20,2	23,9	26,2	19,2	24,4	127,1
38.	Szczecin	13,1	12,7	20,1	20,8	12,4	15,4	13,7	13,0	94,9
39.	Sztum	18,5	21,5	30,5	33,9	29,8	31,2	21,3	25,8	121,1
40.	Tarnów	29,6	21,1	20,2	22,1	18,5	19,8	12,4	14,5	116,9
41.	Tomaszów Mazowiecki	22,9	21,2	26,5	27,2	24,6	28,1	23,5	20,5	87,2
42.	Wałbrzych	23,5	33,3	39,9	31,0	27,3	33,3	22,7	25,8	113,7
43.	Warszawa	16,8	12,8	14,9	13,7	15,7	15,9	11,6	11,5	99,1
44.	Włocławek	32,7	27,3	30,1	28,5	32,2	42,2	32,9	29,3	89,1
45.	Wrocław	11,8	16,8	19,0	19,0	19,3	19,3	12,5	10,5	84,0
46.	Zambrów	47,1	35,2	41,6	39,2	45,6	54,9	34,8	49,7	142,8
47.	Zduńska Wola	41,2	25,2	23,1	32,4	29,4	28,7	22,1	18,6	84,2
48.	Zielona Góra	7,2	15,2	16,5	17,5	18,6	18,7	15,0	14,4	96,0
49.	Żyrardów	24,2	28,4	33,5	33,2	33,7	30,1	20,0	18,2	91,0
OGÓLEM		25,2	24,6	28,0	27,9	28,4	29,3	21,0	22,4	106,7

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS - I i KRUS - 15, Luty 2000 r.

LICZBA WYPADKÓW NA 1000 UBEZPIECZONYCH WEDŁUG OR W 1999 ROKU

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS - 15
Luty 2000 r.

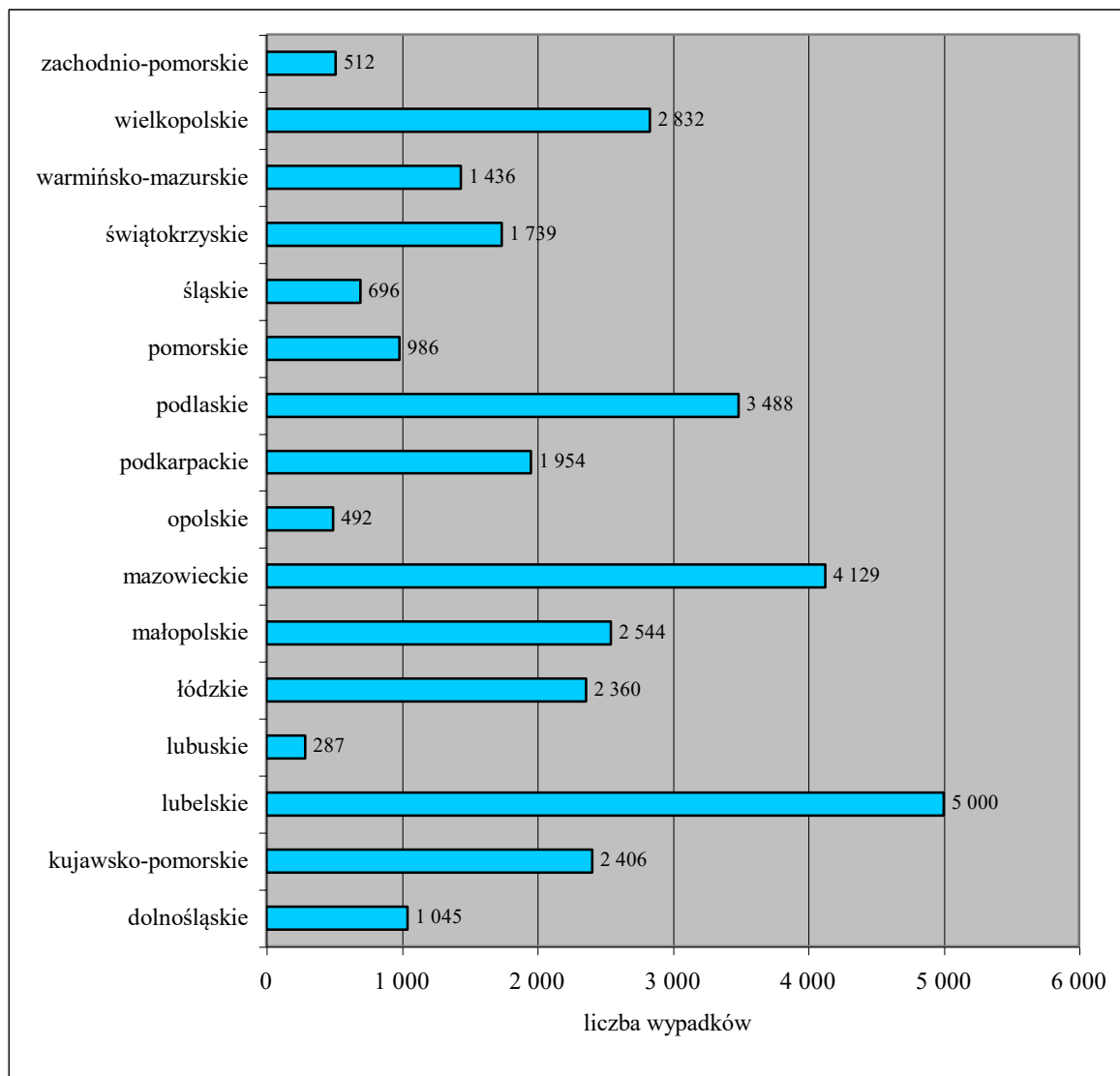
Załącznik nr 6

**LICZBA ZGŁOSZONYCH ZDARZEŃ WYPADKOWYCH, UZNANYCH ZA
WYPADKI PRZY PRACY ROLNICZEJ I WYDANYCH DECYZJI
POWODUJĄCYCH WYPŁATĘ JEDNORAZOWYCH ODSZKODOWAŃ
WG WOJEWÓDZTW W 1999 ROKU**

L.p.	Województwo	Liczba zgłoszonych zdarzeń wypadkowych		Liczba zdarzeń uznanych za wypadki przy pracy rolniczej	Liczba wydanych decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań		
		Ogółem	Dzieci do 15 lat		Wypadki ogółem	Wypadki śmiertelne	Choroby zawodowe
1.	Dolnośląskie	1 891	31	1 729	1 045	5	12
2.	Kujawsko – pomorskie	3 572	104	3 323	2 406	14	7
3.	Lubelskie	7 991	134	7 658	5 000	36	20
4.	Lubuskie	420	11	364	287	2	2
5.	Łódzkie	4 045	51	3 577	2 360	21	4
6.	Małopolskie	3 609	86	3 544	2 544	12	8
7.	Mazowieckie	6 774	132	6 336	4 129	45	7
8.	Opolskie	968	6	863	492	3	1
9.	Podkarpackie	3 266	77	3 028	1 954	16	9
10.	Podlaskie	5 497	273	5 097	3 488	29	48
11.	Pomorskie	1 386	49	1 251	986	6	6
12.	Śląskie	1 141	13	1 021	696	10	1
13.	Świętokrzyskie	3 193	61	2 834	1 739	15	4
14.	Warmińsko-mazurskie	2 264	67	1 953	1 436	10	5
15.	Wielkopolskie	4 553	153	4 407	2 832	28	7
16.	Zachodniopomorskie	677	9	675	512	5	1
OGÓŁEM		51 247	1 257	47 660	31 906	257	142

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS-15 Luty 2000 r.

**WYPADKI POWODUJĄCE WYPŁATĘ ODSZKODOWAŃ W 1999 ROKU
WEDŁUG WOJEWÓDZTW**

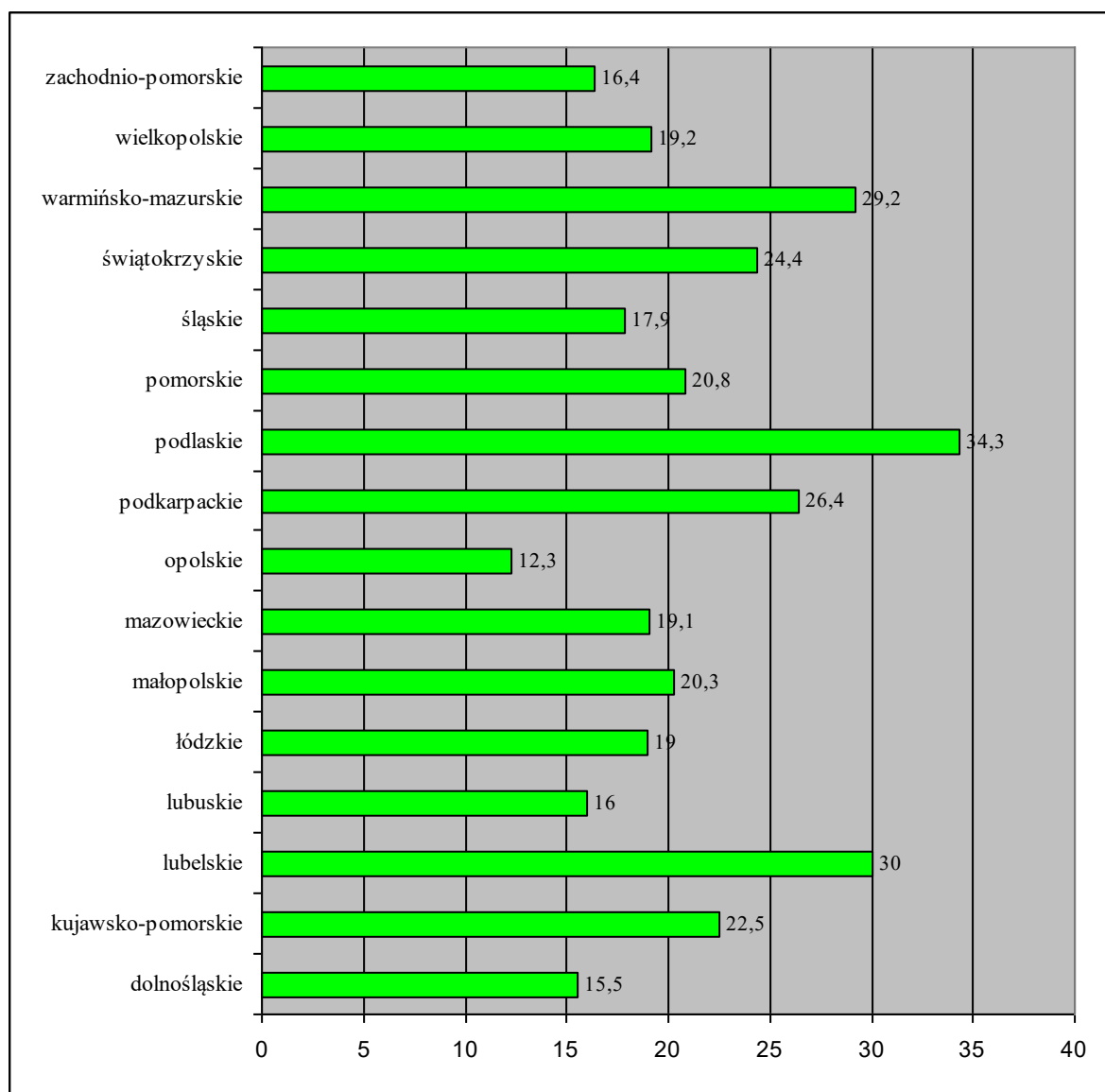

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS – 15

Luty 2000 r.

LICZBA WYPADKÓW NA 1000 UBEZPIECZONYCH W 1999 ROKU WEDŁUG WOJEWÓDZTW

/wg decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS – 15

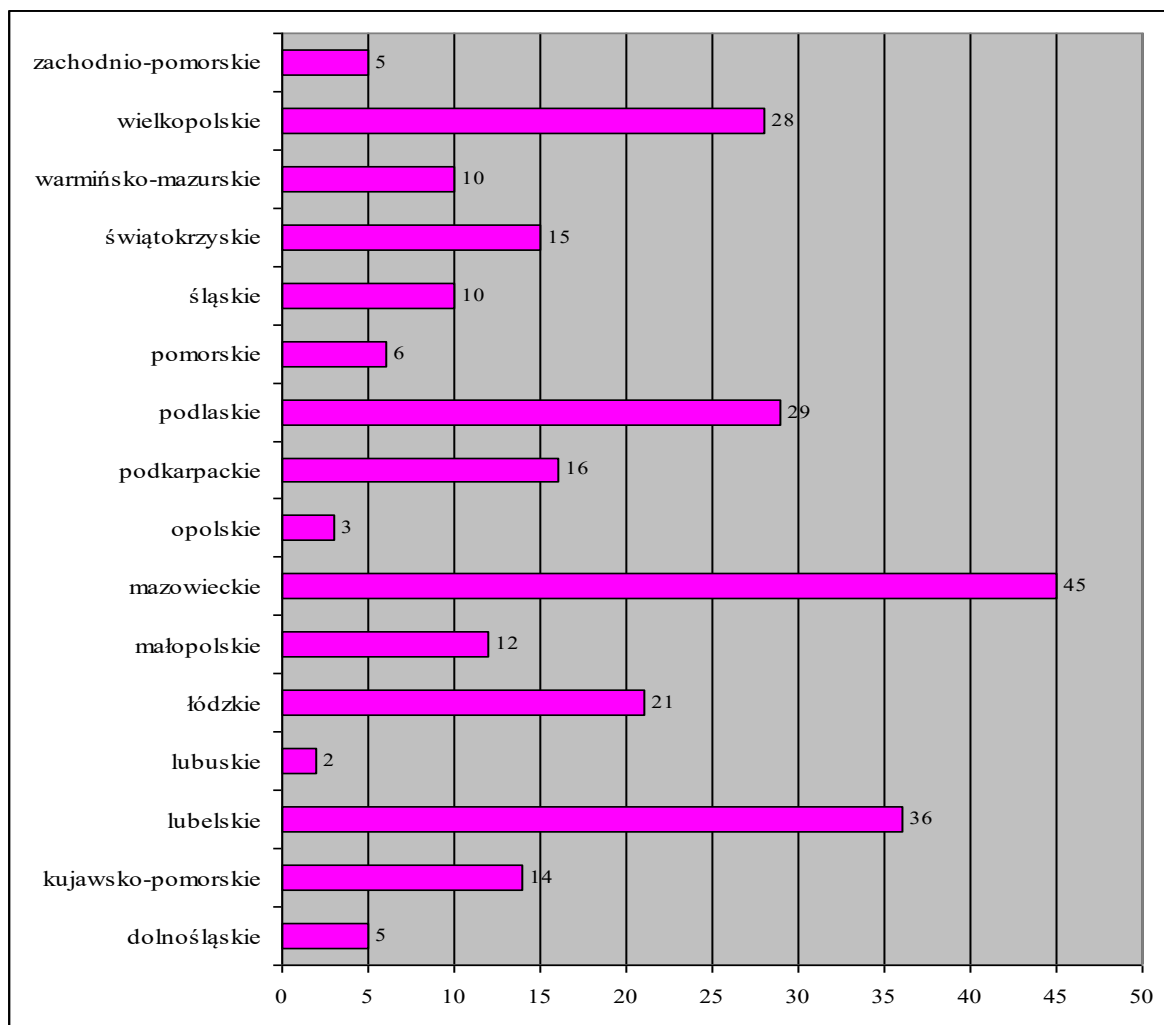
Luty 2000 r.

Załącznik nr 9

LICZBA WYPADKÓW ŚMIERTELNYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 1999 ROKU

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS – 15

Luty 2000 r.

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS-15

Luty 2000 r.

LICZBA WYPADKÓW PRZY PRACY ROLNICZEJ W ROKU 1999 W PORÓWNANIU DO LAT UBIEGŁYCH
/ wg decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	$\frac{1999}{1998}$ %
Ogółem	56 856	56 927	49 300	42 075	41 340	39 864	39 408	41 560	29 777	31 906	107,1
w tym:											
• upadek osób	27 434	28 816	25 092	20 867	20 425	19 418	21 336	20 984	14 730	16 947	115,1
• upadek przedmiotów	4 622	4 483	4 334	3 934	3 012	2 362	1 956	2 348	1 749	1 875	107,2
• zetknięcie się z ostrymi narzędziami ręcznymi i in. ostrymi przedmiotami	x	x	x	1 916	3 267	2 936	2 593	2 713	1 801	1 920	106,6
• uderzenie, przygniecenie przez materiały i przedmioty transportowane mechanicznie lub ręcznie	x	x	x	1 301	1 561	1 577	1 267	1 342	916	843	92,0
• przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu w ruchu	3 391	3 216	2 676	2 185	1 387	1 233	1 009	1 040	913	923	101,1
• pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	8 619	7 934	6 760	4 888	4 978	5 350	4 391	5 482	4 153	3 926	94,5
• uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	6 672	5 871	4 543	3 446	3 757	3 893	3 873	4 453	3 385	3 480	102,8
• pożar, wybuch, działanie sił przyrody	x	x	x	159	134	80	69	133	67	82	122,4
• działanie skrajnych temperatur	657	799	636	425	400	435	520	532	369	336	91,1
• działania materiałów szkodliwych	206	231	298	137	124	161	114	122	68	71	104,4
• nagłe zachorowania	x	x	x	110	196	209	167	246	163	158	96,9
• inne zdarzenia	5 255	5 577	4 961	2 707	2 099	2 210	2 113	2 165	1 463	1 345	91,9

x - pozycje wprowadzone po raz pierwszy do statystyki w 1993 r.

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS – 15

Luty 2000 r.

PROCENTOWA STRUKTURA ZDARZEŃ WYPADKOWYCH W LATACH 1990 - 1999

/ wg decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
• upadek osób	48,3	50,6	50,9	49,6	49,4	48,7	54,1	50,5	49,5	53,1
• upadek przedmiotów	8,1	7,9	8,8	9,3	7,3	5,9	5,0	5,7	5,9	5,9
• zetknięcie się z ostrymi narzędziami ręcznymi i in. ostrymi przedmiotami	x	x	x	4,5	7,9	7,4	6,6	6,5	6,1	6,0
• uderzenie, przygniecenie przez materiały i przedmioty transportowane mechanicznie lub ręcznie	x	x	x	3,1	3,8	4,0	3,2	3,2	3,1	2,6
• przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu w ruchu	6,0	5,7	5,4	5,2	3,3	3,1	2,6	2,5	3,1	2,9
• pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	15,1	13,9	13,7	11,6	12,0	13,4	11,1	13,2	13,9	12,3
• uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	11,7	10,3	9,2	8,2	9,1	9,8	9,8	10,7	11,4	10,9
• pożar, wybuch, działanie sił przyrody	x	x	x	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3
• działanie skrajnych temperatur	1,2	1,4	1,3	1,0	1,0	1,1	1,3	1,3	1,2	1,1
• działania materiałów szkodliwych	0,4	0,4	0,6	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
• nagłe zachorowania	x	x	x	0,3	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,5
• inne zdarzenia	9,2	9,8	10,1	6,5	5,1	5,5	5,4	5,2	4,9	4,2

x - pozycje wprowadzone po raz pierwszy do statystyki w 1993 r.

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS - 15

Luty 2000 r.

Załącznik nr 12

LICZBA WYPADKÓW ŚMIERTELNYCH PRZY PRACY ROLNICZEJ W LATACH 1993 - 1999
/wg oddziałów regionalnych/

Lp.	OR KRUS	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	
								liczba	udział w wypadkach ogółem w %
1.	Augustów	9	8	7	5	9	5	7	0,72
2.	Białystok	16	17	15	10	15	12	13	1,46
3.	Bielsko-Biała	1	1	4	3	1	3	6	1,72
4.	Biłgoraj	18	15	15	9	18	19	15	1,25
5.	Bydgoszcz	9	10	9	5	6	5	5	0,58
6.	Chełm	3	0	2	0	3	4	3	0,59
7.	Ciechanów	5	9	12	4	17	6	11	1,42
8.	Częstochowa	7	5	7	1	4	7	2	0,53
9.	Gdańsk	4	5	4	3	2	3	2	0,45
10.	Grudziądz	4	9	8	7	15	11	6	0,71
11.	Jasło	4	2	0	1	0	4	3	0,73
12.	Jelenia Góra	1	2	3	3	0	4	2	1,69
13.	Katowice	1	2	1	2	2	2	5	1,41
14.	Kielce	7	7	14	14	20	9	8	0,59
15.	Konin	5	6	12	5	2	9	9	1,78
16.	Koszalin	6	2	1	2	1	1	2	1,09
17.	Kraków	4	7	5	4	5	1	3	0,44
18.	Legnica	3	3	3	2	3	2	0	-
19.	Lublin	2	8	11	3	14	12	7	0,39
20.	Łódź	0	1	2	1	3	1	0	-
21.	Nowy Sącz	12	7	8	12	4	8	4	0,39
22.	Olsztyn	6	7	9	3	8	6	2	0,31
23.	Opatów	10	5	10	6	7	10	9	0,92
24.	Opole	2	6	5	5	6	4	3	0,71
25.	Ostrołęka	6	11	8	13	4	13	6	0,41
26.	Ostrów Wielkopolski	17	10	12	13	12	5	4	0,43
27.	Piła	1	1	4	4	5	0	2	0,60
28.	Płock	12	22	12	8	19	12	9	1,03
29.	Poznań	6	12	6	7	7	6	9	1,35
30.	Przeworsk	9	2	4	3	1	5	5	0,79
31.	Radom	8	13	18	10	19	12	11	1,59
32.	Radzyń Podlaski	10	11	13	7	4	6	4	0,37
33.	Rawicz	4	3	5	3	7	8	4	0,83
34.	Rzeszów	4	5	1	5	2	4	7	1,06
35.	Siedlce	11	14	7	15	7	15	16	1,07
36.	Słupsk	1	2	3	2	4	0	1	0,39
37.	Sulęcín	1	1	2	0	3	2	4	1,46
38.	Szczecin	2	3	4	2	5	2	1	0,50
39.	Sztum	3	1	4	2	3	3	4	1,03
40.	Tarnów	10	8	4	6	5	3	2	0,38
41.	Tomaszów Mazowiecki	6	6	4	5	11	5	7	0,98
42.	Wałbrzych	0	1	1	1	2	0	2	0,69
43.	Warszawa	3	9	7	5	3	4	3	1,39
44.	Włocławek	9	5	4	5	12	10	4	0,41
45.	Wrocław	1	5	5	1	7	2	1	0,40
46.	Zambrów	13	10	11	14	16	8	13	0,58
47.	Zduńska Wola	3	10	7	6	5	5	8	1,22
48.	Zielona Góra	2	0	1	0	2	4	0	-
49.	Żyrardów	5	7	4	3	4	6	3	0,56
OGÓLEM		286	316	318	250	334	288	257	0,80

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS – 15, luty 2000 r.

LICZBA WYPADKÓW ŚMIERTELNYCH W ROKU 1999 W PORÓWNANIU DO LAT UBIEGLYCH
/ wg decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	<u>1999</u> / <u>1998</u> %
Ogółem	399	361	304	286	316	318	250	334	288	257	89,2
w tym:											
• upadek osób	89	75	64	51	53	48	46	46	45	29	64,4
• upadek przedmiotów	19	21	12	9	14	10	7	13	13	14	107,7
• zetknięcie się z ostrymi narzędziami ręcznymi i in. ostrymi przedmiotami	x	x	x	2	2	0	2	2	1	2	200,0
• uderzenie, przygniecenie przez materiały i przedmioty transportowane mechanicznie lub ręcznie	x	x	x	24	18	6	8	10	4	5	125,0
• przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu w ruchu	122	114	97	65	108	116	73	109	111	84	75,7
• pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	39	33	26	22	17	25	20	28	26	20	76,9
• uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	38	17	13	12	11	6	9	16	8	10	125,0
• pożar, wybuch, działanie sił przyrody	x	x	x	9	8	6	6	11	4	11	275,0
• działanie skrajnych temperatur	2	3	9	2	3	1	0	0	4	4	100,0
• działania materiałów szkodliwych	3	5	6	1	5	2	6	1	1	5	500,0
• nagłe zachorowania	x	x	x	23	20	30	36	61	31	42	135,5
• inne zdarzenia	87	93	77	66	57	68	37	37	40	31	77,5

x - pozycje wprowadzone po raz pierwszy do statystyki w 1993 r.

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS-15

Luty 2000 r.

PROCENTOWA STRUKTURA WYPADKÓW ŚMIERTELNYCH W LATACH 1990 - 1999
/ wg decyzji powodujących wypłatę jednorazowych odszkodowań/

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
• upadek osób	22,3	20,8	21,0	17,8	16,8	15,1	18,4	13,8	15,6	11,3
• upadek przedmiotów	4,8	5,8	3,9	3,1	4,4	3,1	2,8	3,9	4,5	5,4
• zetknięcie się z ostrymi narzędziami ręcznymi i in. ostrymi przedmiotami	x	x	x	0,7	0,6	0	0,8	0,6	0,3	0,8
• uderzenie, przygniecenie przez materiały i przedmioty transportowane mechanicznie lub ręcznie	x	x	x	8,4	5,7	1,9	3,2	3,0	1,4	1,9
• przejechanie, uderzenie, pochwycenie przez środek transportu w ruchu	30,6	31,6	31,9	22,7	34,2	36,5	29,2	32,6	38,6	32,7
• pochwycenie i uderzenie przez części ruchome maszyn i urządzeń	9,8	9,1	8,6	7,7	5,4	7,9	8,0	8,4	9,0	7,8
• uderzenie, przygniecenie, pogryzienie przez zwierzęta	9,5	4,7	4,3	4,2	3,5	1,9	3,6	4,8	2,8	3,9
• pożar, wybuch, działanie sił przyrody	x	x	x	3,1	2,5	1,9	2,4	3,3	1,4	4,3
• działanie skrajnych temperatur	0,5	0,8	3,0	0,7	0,9	0,3	0	0	1,4	1,6
• działania materiałów szkodliwych	0,7	1,4	2,0	0,4	1,6	0,6	2,4	0,3	0,3	1,9
• nagle zachorowania	x	x	x	8,1	6,3	9,4	14,4	18,2	10,8	16,3
• inne zdarzenia	21,8	25,8	25,3	23,1	18,1	21,4	14,8	11,1	13,9	12,1

x - pozycje wprowadzone po raz pierwszy do statystyki w 1993 r.

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS - 15

Luty 2000 r.

**LICZBA ZGŁOSZONYCH ZDARZEŃ WYPADKOWYCH,
W KTÓRYCH POSZKODOWANYMI BYŁY DZIECI DO LAT 15**

Lp.	OR KRUS	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1.	Augustów	21	27	20	23	36	34	42
2.	Białystok	11	36	35	37	42	46	33
3.	Bielsko-Biała	3	4	2	2	2	7	8
4.	Biłgoraj	16	21	35	39	42	43	28
5.	Bydgoszcz	5	9	22	32	35	38	33
6.	Chełm	1	10	20	4	27	30	27
7.	Ciechanów	34	34	29	22	15	26	23
8.	Częstochowa	8	6	6	10	7	4	5
9.	Gdańsk	6	40	28	17	38	30	26
10.	Grudziądz	14	56	40	45	66	66	48
11.	Jasło	11	9	9	15	16	22	15
12.	Jelenia Góra	2	5	2	1	1	3	0
13.	Katowice	3	3	11	12	11	8	6
14.	Kielce	18	39	62	55	65	75	77
15.	Konin	3	8	17	15	28	30	29
16.	Koszalin	3	2	5	4	7	1	1
17.	Kraków	5	7	5	10	10	16	12
18.	Legnica	1	5	14	7	21	15	8
19.	Lublin	5	10	14	38	40	40	50
20.	Łódź	0	3	1	0	3	3	2
21.	Nowy Sącz	10	22	39	20	35	47	35
22.	Olsztyn	13	4	15	21	12	12	25
23.	Opatów	1	7	2	13	19	13	12
24.	Opole	6	8	4	5	4	2	5
25.	Ostrołęka	8	15	18	12	20	19	12
26.	Ostrów Wielkopolski	32	30	43	58	73	62	47
27.	Piła	3	7	28	11	31	9	19
28.	Płock	3	18	26	18	51	53	35
29.	Poznań	5	17	49	28	29	36	31
30.	Przeworsk	4	14	12	24	21	35	18
31.	Radom	18	11	38	27	35	23	27
32.	Radzyń Podlaski	14	16	22	27	33	33	27
33.	Rawicz	17	15	26	27	53	28	36
34.	Rzeszów	0	13	26	34	31	38	29
35.	Siedlce	16	14	18	32	37	27	28
36.	Słupsk	8	22	8	21	28	14	13
37.	Sulęcín	5	2	6	2	16	6	10
38.	Szczecin	0	1	6	5	5	8	7
39.	Sztum	9	9	13	11	7	15	18
40.	Tarnów	10	25	26	18	11	13	25
41.	Tomaszów Mazow.	20	24	16	14	16	33	15
42.	Wałbrzych	2	4	8	8	8	14	8
43.	Warszawa	2	2	2	5	4	6	4
44.	Włocławek	9	31	33	44	67	48	35
45.	Wrocław	5	7	5	10	10	9	8
46.	Zambrów	26	64	87	150	227	247	229
47.	Zduńska Wola	7	14	8	22	28	22	15
48.	Zielona Góra	2	0	0	1	3	4	0
49.	Żyrardów	5	5	12	15	19	21	11
OGÓLEM		430	755	973	1 071	1 445	1 434	1 257

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS - 15
Luty 2000 r.

ZESTAWIENIE CHOROÓB ZAWODOWYCH W LATACH 1995-1999

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	
					liczba chorób	% uszczerbku na zdrowiu
1. Alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych - płuco rolnika	41	38	47	41	22	20 - 45
- płuco hodowców ptaków	0	0	2	0	0	0
2. Astma oskrzelowa	17	21	37	42	36	5 - 86
3. Alergiczny nieżyt górnych dróg oddechowych	6	0	3	3	9	5 - 45
4. Uczuleniowe zapalenie skóry	8	11	13	22	20	5 - 30
5. Kleszczowe zapalenie mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych	6	4	11	8	11	5 - 40
6. Borelioza	0	5	13	10	31	5 - 30
7. Toksoplazmoza	1	3	3	5	4	10 - 80
8. Drożdżycza dłoni	1	0	0	1	0	0
9. Grzybica skóry	0	0	2	2	1	4
10. Tasiemiec bąblowcowy wątroby	0	0	1	0	1	25
11. Przewlekłe zapalenie nadkłykcia bocznej kości ramiennych	0	0	2	3	1	12
12. Choroba wibracyjna	0	0	2	0	0	0
13. Ostre zatrucie środkami ochrony roślin z przewlekłym zapaleniem oskrzeli	0	0	1	0	0	0
14. Brucelloza	0	0	1	1	3	30 - 40
15. Leptospiroza	0	0	1	0	0	0
16. Tularemia	0	0	0	1	0	0
17. Grzybica kropidlakowa płuc	0	0	0	1	0	0
18. Guzki dojarek	0	0	0	1	1	2
19. Zawodowe uszkodzenie słuchu	0	0	0	0	1	30
20. Przewlekłe zapalenie tkanek miękkich stawów biodrowych i łokciowych	0	0	0	0	1	15
Ogółem	80	82	139	141	142	2 - 86

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji
Luty 2000 r.

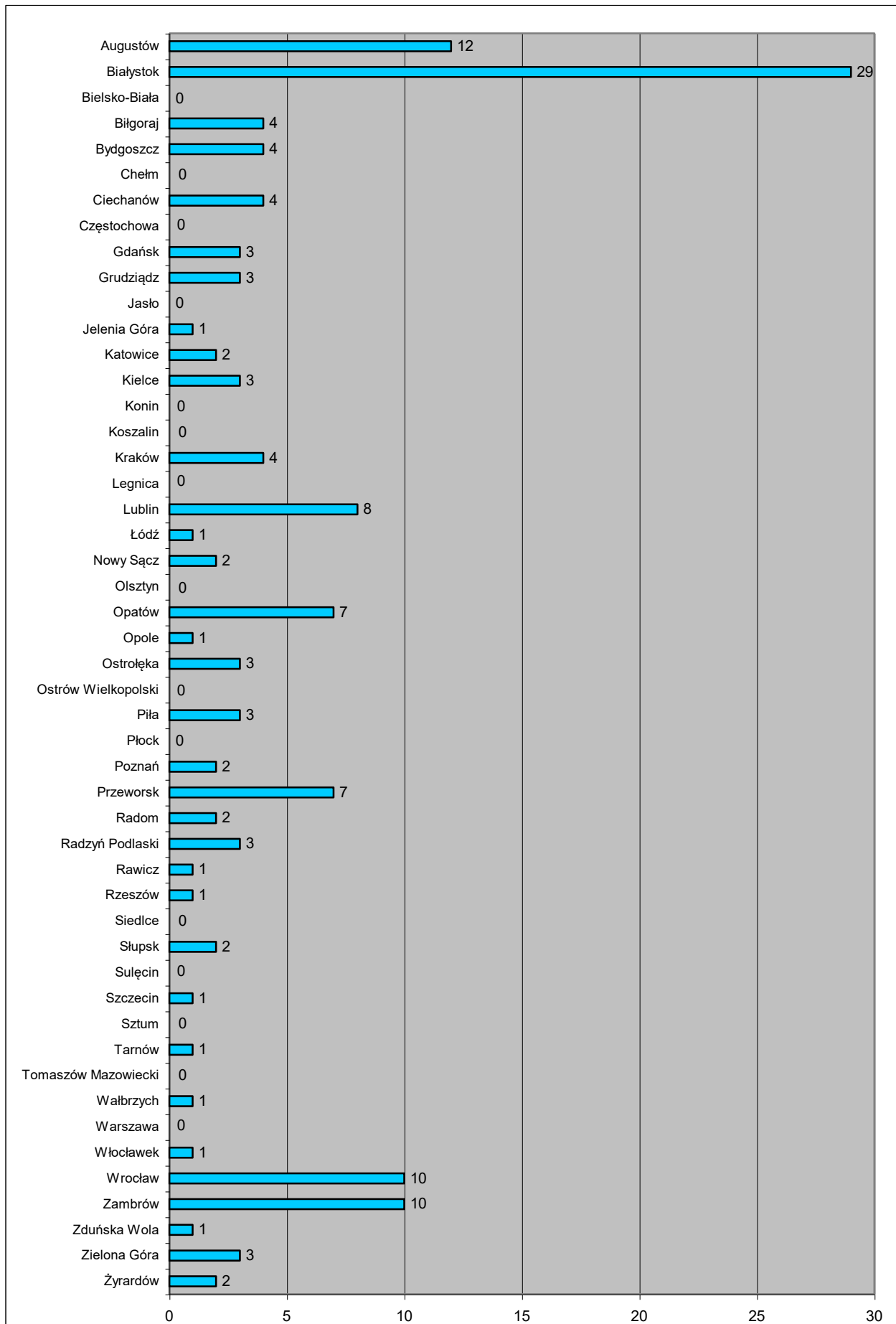
LICZBA CHOROÓB ZAWODOWYCH W LATACH 1992 - 1999

/wg oddziałów regionalnych/

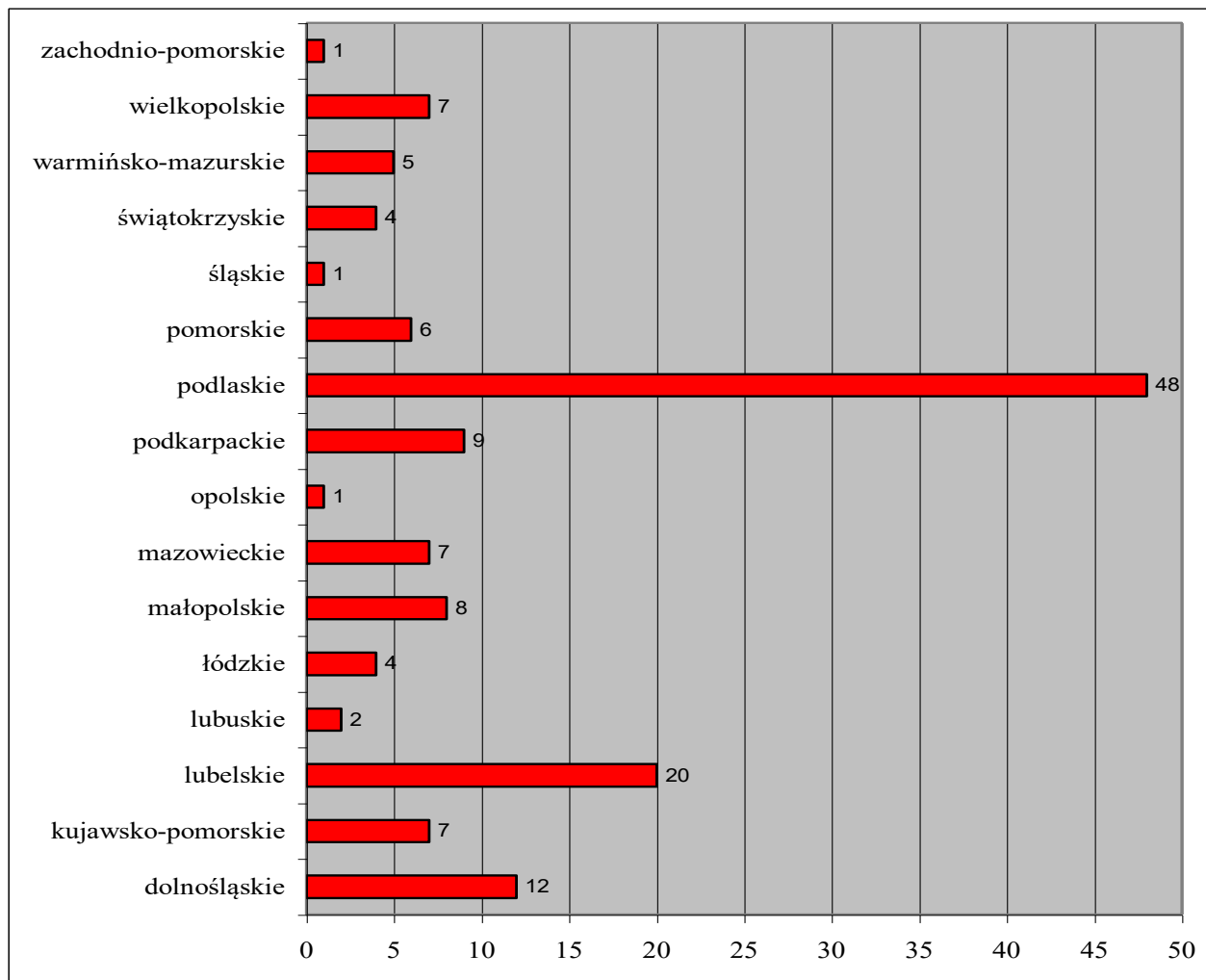
Lp.	OR KRUS	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1.	Augustów	0	1	2	2	2	10	10	12
2.	Białystok	0	1	3	7	9	17	16	29
3.	Bielsko-Biała	1	1	0	0	0	0	1	0
4.	Biłgoraj	0	0	7	6	8	10	4	4
5.	Bydgoszcz	1	1	0	1	1	1	1	4
6.	Chełm	0	1	3	2	3	3	4	0
7.	Ciechanów	1	1	1	1	2	4	5	4
8.	Częstochowa	1	0	0	0	0	0	0	0
9.	Gdańsk	0	1	1	0	1	3	6	3
10.	Grudziądz	0	1	1	1	3	3	1	3
11.	Jaśło	0	1	0	1	0	1	3	0
12.	Jelenia Góra	0	1	0	1	0	2	1	1
13.	Katowice	0	0	1	2	0	3	3	2
14.	Kielce	0	0	2	1	0	0	0	3
15.	Konin	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	Koszalin	0	0	0	0	0	1	1	0
17.	Kraków	0	2	0	1	2	0	5	4
18.	Legnica	0	0	1	0	1	0	0	0
19.	Lublin	0	2	16	25	25	20	13	8
20.	Łódź	0	0	0	1	0	0	1	1
21.	Nowy Sącz	0	1	0	1	2	0	2	2
22.	Olsztyn	1	0	0	1	0	1	0	0
23.	Opatów	1	0	2	0	2	4	5	7
24.	Opole	0	0	1	1	0	3	3	1
25.	Ostrołęka	0	0	0	1	1	2	0	3
26.	Ostrów Wielkopolski	0	0	0	0	0	1	1	0
27.	Piła	0	2	2	3	1	1	0	3
28.	Płock	0	0	1	1	1	1	0	0
29.	Poznań	0	0	0	1	0	0	2	2
30.	Przeworsk	1	0	5	5	5	3	7	7
31.	Radom	0	0	1	1	0	1	0	2
32.	Radzyń Podlaski	1	0	6	4	4	9	12	3
33.	Rawicz	0	0	0	1	0	0	0	1
34.	Rzeszów	0	0	1	0	0	1	1	1
35.	Siedlce	0	1	0	0	0	1	0	0
36.	Słupsk	0	0	2	0	0	4	7	2
37.	Sulęcín	0	0	0	0	0	0	2	0
38.	Szczecin	0	0	0	0	0	3	0	1
39.	Sztum	0	0	0	0	0	4	4	0
40.	Tarnów	0	0	0	1	1	0	1	1
41.	Tomaszów Mazow.	0	0	0	0	0	1	2	0
42.	Wałbrzych	0	0	0	1	0	1	0	1
43.	Warszawa	0	0	0	0	0	0	0	0
44.	Włocławek	0	0	0	0	0	0	0	1
45.	Wrocław	0	1	1	3	0	7	4	10
46.	Zambrów	0	0	0	2	2	10	11	10
47.	Zduńska Wola	0	2	1	1	1	2	1	1
48.	Zielona Góra	0	0	0	0	2	1	1	3
49.	Żyrardów	0	0	0	0	3	0	0	2
OGÓLEM		8	20	61	80	82	139	141	142

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań statystycznych KRUS - 15
Luty 2000 r.

LICZBA CHOROÓB ZAWODOWYCH WEDŁUG ODDZIAŁÓW REGIONALNYCH W 1999 ROKU

LICZBA CHORÓB ZAWODOWYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 1999 ROKU

Opracowano w Biurze Prewencji i Rehabilitacji na podstawie sprawozdań KRUS – 15

Luty 2000 r.

SZKOLENIA Z ZAKRESU BHP PRZEPROWADZONE PRZEZ ODDZIAŁY REGIONALNE KRUS W 1999 R.

L.p.	OR KRUS	Liczba przeprowadzonych szkoleń				Liczba uczestników szkoleń			
		trwających		w CRR	razem	trwających		w CRR	razem
		> 5 godz.	< 5 godz.			> 5 godz.	< 5 godz.		
1.	Augustów	74	23		97	903	431		1 334
2.	Białystok	10	95		105	102	2 641		2 743
3.	Bielsko-Biała	21	25		46	626	849		1 475
4.	Biłgoraj	50	35		85	1052	600		1 652
5.	Bydgoszcz	28	2		30	745	24		769
6.	Chełm	7	6		13	160	389		549
7.	Ciechanów	63	17		80	986	228		1 214
8.	Częstochowa	39	24		63	838	725		1 563
9.	Gdańsk	19	9		28	379	268		647
10.	Grudziądz	20	16		36	216	471		687
11.	Jasło	21	5	13	39	369	101	842	1 312
12.	Jelenia Góra	10	5	10	25	97	61	1 092	1 250
13.	Katowice	36	8		44	886	137		1 023
14.	Kielce	39	35		74	882	873		1 755
15.	Konin	33	0		33	733	0		733
16.	Koszalin	0	28	9	37	0	378	1 923	2 301
17.	Kraków	25	0		25	548	0		548
18.	Legnica	21	1		22	438	21		459
19.	Lublin	7	40		47	140	1 002		1 142
20.	Łódź	1	11		12	42	315		357
21.	Nowy Sącz	16	36		52	370	1 327		1 697
22.	Olsztyn	23	15		38	446	269		715
23.	Opatów	23	22		45	432	321		753
24.	Opole	30	13		43	467	386		853
25.	Ostrołęka	32	6		38	544	305		849
26.	Ostrów Wlkp.	24	4	17	45	505	49	1 167	1 721
27.	Piła	4	11		15	227	152		379
28.	Płock	62	21		83	1032	439		1 471
29.	Poznań	14	27		41	319	556		875
30.	Przeworsk	26	6	14	46	548	52	2 431	3 031
31.	Radom	28	32		60	702	442		1 144
32.	Radzyń Podl.	13	15		28	285	406		691
33.	Rawicz	20	21		41	287	745		1 032
34.	Rzeszów	7	45		52	249	1 122		1 371
35.	Siedlce	17	95 *		112	373	3 309		3 682
36.	Słupsk	1	9		10	21	212		233
37.	Sulęcín	4	7		11	104	85		189
38.	Szczecin	28	44	10	82	372	271	441	1 084
39.	Sztum	17	31		48	223	805		1 028
40.	Tarnów	7	8		15	197	395		592
41.	Tomaszów Maz.	43	6		49	948	206		1 154
42.	Wałbrzych	21	0		21	441	0		441
43.	Warszawa	0	48		48	0	938		938
44.	Włocławek	15	21		36	209	1 101		1 310
45.	Wrocław	30	4		34	537	383		920
46.	Zambrów	41	19		60	845	558		1 403
47.	Zduńska Wola	31	25		56	618	789		1 407
48.	Zielona Góra	16	11		27	222	263		485
49.	Żyrardów	50	27	13	90	934	270	715	1 919
	OGÓLEM	1 167	1 014	86	2 267	22 599	25 670	8 611	56 880

- OR przeprowadził 38 szkoleń dla 2 235 uczniów szkół podstawowych i gimnazjów

LICZBA SZKOLEŃ NA TEMAT BHP W LATACH 1993-1999 i LICZBA UCZESTNIKÓW TYCH SZKOLEŃ,
W TYM LICZBA PRZESZKOLONYCH SOŁTYSÓW

L.p.	OR KRUS	Liczba szkoleń	Liczba uczestników	Przeszkoleni sołtysi			
				1993-1998		1999	
				Liczba sołtysów	% sołectw	Liczba sołtysów	% sołectw
1.	Augustów	485	9 234	795	65,0	473	38,7
2.	Białystok	431	8 563	768	53,7	633	44,3
3.	Bielsko-Biała	252	5 742	259	87,5	57	19,3
4.	Biłgoraj	357	8 145	995	100,5	40	4,0
5.	Bydgoszcz	327	7 255	345	35,6	52	5,4
6.	Chełm	245	7 470	340	67,5	0	0,0
7.	Ciechanów	387	6 132	1 262	97,3	126	9,7
8.	Częstochowa	316	7 508	748	97,9	201	26,3
9.	Gdańsk	302	6 451	513	69,9	49	6,7
10.	Grudziądz	218	4 210	443	70,8	113	18,1
11.	Jasło	244	9 555	444	99,6	35	7,9
12.	Jelenia Góra	138	6 522	119	33,6	15	4,2
13.	Katowice	211	4 779	193	42,0	51	11,0
14.	Kielce	334	7 501	673	41,6	58	3,6
15.	Konin	267	5 472	607	64,6	37	3,9
16.	Koszalin	145	9 355	233	42,4	106	19,3
17.	Kraków	181	4 309	348	60,5	34	5,9
18.	Legnica	158	3 663	322	71,9	23	5,1
19.	Lublin	381	9 306	1 135	95,9	74	6,2
20.	Łódź	72	1 668	201	79,4	155	61,0
21.	Nowy Sącz	278	5 813	335	70,7	203	42,7
22.	Olsztyn	159	2 965	142	13,8	198	19,3
23.	Opatów	334	6 135	630	67,5	52	5,6
24.	Opole	284	5 957	458	50,4	130	14,3
25.	Ostrołęka	275	6 157	632	59,3	99	9,3
26.	Ostrów Wlkp.	319	9 863	728	78,3	37	4,0
27.	Piła	123	2 480	63	11,1	90	15,9
28.	Płock	488	9 579	896	75,8	127	10,7
29.	Poznań	340	6 683	1 058	99,8	45	4,2
30.	Przeworsk	265	14 984	238	60,6	32	8,1
31.	Radom	420	9 580	1 148	77,3	72	4,8
32.	Radzyń Podl.	263	5 396	385	57,4	50	7,5
33.	Rawicz	228	4 935	405	69,3	20	3,4
34.	Rzeszów	252	9 226	149	37,8	7	1,8
35.	Siedlce	556	10 611	1 443	84,3	71	4,1
36.	Słupsk	136	2 872	359	74,5	34	7,1
37.	Sulęcín	97	1 637	231	42,7	11	2,0
38.	Szczecin	257	5 852	167	21,9	470	61,7
39.	Sztum	243	4 800	171	29,7	50	8,7
40.	Tarnów	135	4 719	259	48,5	63	11,8
41.	Tomaszów Maz.	276	5 172	440	39,6	206	18,5
42.	Wałbrzych	115	2 060	159	36,7	183	42,3
43.	Warszawa	192	3 432	288	41,8	217	31,5
44.	Włocławek	262	5 532	662	83,2	52	6,5
45.	Wrocław	162	3 328	245	27,6	158	17,8
46.	Zambrów	261	5 340	226	16,7	227	16,8
47.	Zduńska Wola	325	7 001	623	66,6	144	15,4
48.	Zielona Góra	149	2 195	390	54,9	22	3,1
49.	Żyrardów	447	9 358	870	99,9	77	8,8
	OGÓLEM	13 092	306 502	24 543	61,8	5 479	13,8

**OLIMPIADY I KONKURSY DLA ROLNIKÓW ORGANIZOWANE PRZEZ OR KRUS
LUB WE WSPÓLPRACY Z INNYMI INSTYTUCJAMI W 1999 ROKU**

L.p.	OR KRUS	KONKURSY WIEDZY O BHP W ROLNICTWIE organizowane:				KONKURSY NA NAJBEZPIECZNIEJSZE GOSPODARSTWO ROLNE	Udział w organizacji INNYCH KONKURSÓW np. Agroligi, Olimpiady wiedzy rolniczej i tp.
		podczas masowych imprez rolniczych	na zakończenie szkoleń rolników	za pośrednictwem mediów	inne np. dla sołtysów lub dla kobiet z KGW		
1.	Augustów	X				X	X
2.	Białystok	X	X	X	X		X
3.	Bielsko-Biała					X	
4.	Biłgoraj						X
5.	Bydgoszcz	X		X		X	
6.	Chełm			X			X
7.	Ciechanów			X		X	X
8.	Częstochowa	X					
9.	Gdańsk	X					
10.	Grudziądz			X			
11.	Jasło	X	X			X	X
12.	Jelenia Góra					X	
13.	Katowice					X	
14.	Kielce		X	X		X	
15.	Konin		X		X	X	
16.	Koszalin	X			X		
17.	Kraków				X		
18.	Legnica	X					X
19.	Lublin	X					
20.	Łódź						
21.	Nowy Sącz			X			
22.	Olsztyn					X	X
23.	Opatów	X	X			X	X
24.	Opole			X			
25.	Ostrołęka					X	
26.	Ostrów Wlkp.	X		X		X	X
27.	Piła					X	
28.	Płock				X	X	
29.	Poznań	X			X		X
30.	Przeworsk		X		X		X
31.	Radom	X		X		X	
32.	Radzyń Podl.	X			X		
33.	Rawicz				X	X	
34.	Rzeszów				X	X	X
35.	Siedlce						
36.	Słupsk				X		X
37.	Sulęcín	X				X	
38.	Szczecin				X		
39.	Sztum	X					
40.	Tarnów						
41.	Tomaszów Maz.	X				X	
42.	Wałbrzych					X	
43.	Warszawa					X	
44.	Włocławek	X			X	X	X
45.	Wrocław	X				X	
46.	Zambrów	X	X		X	X	
47.	Zduńska Wola				X	X	
48.	Zielona Góra					X	
49.	Żyrardów					X	

X - prowadzenie przez OR wymienionej formy działań pozaszkoleniowych

**INNE POZASZKOLENIOWE FORMY DZIAŁALNOŚCI PREWENCYJNEJ
PROWADZONE PRZEZ OR KRUS w 1999 ROKU**

L.p.	OR KRUS	PUNKTY INFORMACYJN E KRUS*	SEMINARIA i WYKŁADY	ARTYKUŁY PRASOWE	AUDYCJE RADIOWE	PROGRAMY TV	PRZEGLĄD GOSPODARSTW wspólnie z PIP w okresie żniw
1.	Augustów	X		X	X	X	
2.	Białystok	X	X	X	X	X	X
3.	Bielsko-Biała	X		X			X
4.	Biłgoraj	X		X	X		
5.	Bydgoszcz	X		X	X	X	X
6.	Chełm	X			X		
7.	Ciechanów	X		X	X		
8.	Częstochowa	X	X	X			
9.	Gdańsk	X		X			X
10.	Grudziądz			X	X	X	
11.	Jasło	X		X			X
12.	Jelenia Góra			X			
13.	Katowice	X		X	X		X
14.	Kielce	X		X	X		X
15.	Konin	X	X	X	X		
16.	Koszalin	X	X	X	X	X	X
17.	Kraków	X					
18.	Legnica	X		X		X	X
19.	Lublin	X		X	X		X
20.	Łódź	X		X		X	
21.	Nowy Sącz			X	X		
22.	Olsztyn	X					
23.	Opatów	X		X	X		
24.	Opole	X		X	X	X	X
25.	Ostrołęka	X	X	X	X		
26.	Ostrów Wlkp.	X		X	X		X
27.	Piła	X		X			
28.	Płock	X		X	X	X	
29.	Poznań	X		X		X	
30.	Przeworsk	X		X			X
31.	Radom	X		X	X	X	
32.	Radzyń Podl.	X		X			
33.	Rawicz	X		X	X		
34.	Rzeszów			X	X		
35.	Siedlce	X		X	X		
36.	Słupsk	X		X			
37.	Sulęcín	X					X
38.	Szczecin	X		X	X		
39.	Sztum	X		X			X
40.	Tarnów	X	X	X	X		
41.	Tomaszów Maz.	X		X	X	X	
42.	Wałbrzych			X	X		X
43.	Warszawa	X		X			
44.	Włocławek	X		X	X		
45.	Wrocław	X		X	X	X	X
46.	Zambrów	X		X	X	X	
47.	Zduńska Wola	X		X			
48.	Zielona Góra	X					X
49.	Żyrardów	X		X	X		

* - organizowane podczas masowych imprez rolniczych, w tym targowych
X - prowadzenie przez OR wymienionej formy działań prewencyjnych

**POKAZY; WYMIANA OSŁON WOM ORAZ WYSTAWY
PRZEPROWADZONE PRZEZ ODDZIAŁY REGIONALNE KRUS W 1999 ROKU**

L.p.	OR KRUS	Pokazy bezpiecznych maszyn, ubrań oraz ochron i in.	Wymiana osłon wałów przegubowo-teleskop. i osłon sadzarek	Wystawy
1.	Augustów	X		X
2.	Białystok			X
3.	Bielsko-Biała			
4.	Biłgoraj	X	X	
5.	Bydgoszcz			
6.	Chełm			
7.	Ciechanów	X		
8.	Częstochowa			
9.	Gdańsk			
10.	Grudziądz			
11.	Jasło	X	X	X
12.	Jelenia Góra			
13.	Katowice	X	X	X
14.	Kielce			
15.	Konin			
16.	Koszalin			
17.	Kraków			
18.	Legnica	X		X
19.	Lublin	X	X	
20.	Łódź			
21.	Nowy Sącz			
22.	Olsztyn		X	
23.	Opatów	X	X	
24.	Opole	X		X
25.	Ostrołęka	X		
26.	Ostrów Wlkp.			
27.	Piła	X	X	
28.	Płock	X		X
29.	Poznań			
30.	Przeworsk	X		
31.	Radom	X	X	X
32.	Radzyń Podl.	X		
33.	Rawicz	X		
34.	Rzeszów		X	
35.	Siedlce			
36.	Słupsk			
37.	Sulęcín			X
38.	Szczecin		X	
39.	Sztum			
40.	Tarnów			
41.	Tomaszów Maz.	X		
42.	Wałbrzych	X		
43.	Warszawa			
44.	Włocławek	X		X
45.	Wrocław	X		
46.	Zambrów	X	X	
47.	Zduńska Wola			
48.	Zielona Góra			
49.	Żyrardów	X		X

**OLIMPIADY I KONKURSY WIEDZY O BHP ORAZ KONKURSY PLASTYCZNE
PRZEPROWADZONE DLA UCZNIÓW ŚREDNICH SZKÓL ROLNICZYCH I SZKÓL PODSTAWOWYCH
W 1999 ROKU**

L.p.	OR KRUS	Uczniowie Szkół Rolniczych		Uczniowie Szkół Podstawowych i Gimnazjów		
		Olimpiady i konkursy wiedzy bhp			Konkursy plastyczne	Inne konkursy
		obejmujące zasięgiem szkoły rolnicze z terenu działania OR	pozostałe	organizowane w wiejskich szkołach podstawowych i gimnazjach		
1.	Augustów	X		X	X	
2.	Białystok	X	X		X	
3.	Bielsko-Biała	X			X	
4.	Biłgoraj	X				
5.	Bydgoszcz	X			X	
6.	Chełm					
7.	Ciechanów	X	X		X	X
8.	Częstochowa		X		X	X
9.	Gdańsk				X**	
10.	Grudziądz			X		
11.	Jasło		X		X	
12.	Jelenia Góra	X			X	
13.	Katowice	X			X	X
14.	Kielce	X			X	
15.	Konin				X	
16.	Koszalin	X	X			
17.	Kraków					
18.	Legnica	X*			X	
19.	Lublin			X		
20.	Łódź	X				
21.	Nowy Sącz		X	X	X	
22.	Olsztyn	X			X	
23.	Opatów	X	X		X	
24.	Opole	X*	X	X	X	
25.	Ostrołęka	X				X
26.	Ostrów Wlkp.	X			X	
27.	Piła					
28.	Płock		X	X		X
29.	Poznań	X			X	
30.	Przeworsk			X		
31.	Radom	X	X	X	X	X
32.	Radzyń Podl.				X	X
33.	Rawicz	X				
34.	Rzeszów	X			X	
35.	Siedlce	X			X	
36.	Słupsk				X**	
37.	Sulęcín	X		X		
38.	Szczecin	X		X	X	
39.	Sztum				X**	
40.	Tarnów	X			X	
41.	Tomaszów Maz.	X		X		
42.	Wałbrzych	X		X	X	
43.	Warszawa					
44.	Włocławek		X			
45.	Wrocław	X*		X	X	
46.	Zambrów	X		X	X	
47.	Zduńska Wola	X				
48.	Zielona Góra	X				
49.	Żyrardów					

X – prowadzenie przez OR wymienionej formy działalności prewencyjnej

* - konkurs dla 39 szkół rolniczych woj. dolnośląskiego i opolskiego, ** - konkurs dla 122 szkół podstawowych woj. Pomorskiego,